

AZ ÉJFÉLI NAP ORSZÁGÁBAN

SVÉDORSZÁG

UTIRAJZOK

IRTA

VÉRTESI KÁROLY

TIZENHÉT SZINNYOMATU KÉPPEL

BUDAPEST

SZILÁGYI BÉLA KÖNYVKERESKEDÉSE

1904

127211

Zombor Bittermann Nándor és Fia könyv- és könyomdájából.

„Ihr Väter des Landes, führt
euere Söhne an der Hand über
diese Gebirgsstrasse und sie ler-
nen im eigenen Vaterlande mehr
kennen, als man in andern Län-
dern auf einige Hundert Meilen
weit nirgends antreffen würde.“

Egy régi naptárból.

I.

BERLINTŐL STOCKHOLMIG.

Porosz Pomerániában. — Gőzkomp a tengerszoroson. — Rügen-sziget. — Rex. — Svéd puncs. — A tengeren. — Szeretem a tengert. — Csillagfényes éjszaka. — Híre előre szárnyalt. — Turisták Mekkája. — Svéd földre lépés. — Majd elmondják. — Egy kis nyelvészet. — Természeti szépségek eredeti állapotban. — Sör és egyéb hűsítők. — Vasuti kocsik berendezése. — Beérik a gabona. — Fa-usztatás. — Fa és gyufa. — Gránit bőven. — Lund. — Élénk állomások. — Kendőlobogtatás. — Vasuti restaurációk. — Alfvesta szépe. — Linköping, Norsholm. — Norrköping, a svédek Manchestere. — Nincs falu. — Nincs tolvaj. — Major-ságok. — Formás lovak. — Előfogati rendszer. — Szép földdarab. — Karcolatok. — Közeledünk Stockholmhoz.

Berlinből, tucatvároskákon és Stettinen át, nagydarab uton jutottunk fel. Láttuk a gazdag német népnek fejlett földművelését. Itt-ott már vágták a rendet, a kemény, rövid gabonaszárak meredeztek. Gyárkémények hirdették iparát, tehervonatok a kereskedését. A legerősebb katonai államot, az erejében duzzadó országot keresztül utazván, Stralsunhoz érünk, a Porosz Pomeránia fővárosához. A kékvizü, mintegy két kilométernyi Strelasunde¹⁾ tengerszoroson, alkonyattájt, kürtőjéből szikrát

1) Sund == tengerszoros.

szóró gőzkompon mentünk át a szakadozott partu Rügen-szigetre, amely valaha a szárazföldhöz tartózhatott. A leáldozó nap tüzgolyója a tenger hullámaiba merült, örökszép látványt nyújtott. A távolodó, gyéren világított partokkal a szürkület leereszkedésével csakhamar eltűntek a stralsundi góth izlésű főtemplomnak a homályos körvonalai. Egy levelező-lapról néztem azután a régien is szép templom színes rajzát.

Rügen, Németországnak legnagyobb szigete; 1815-ben kapta meg. Ezen a szigeten született (1766) Platen gróf, a Göta-csatorna megteremtője. Rátérek. A sziget ingó talaja tőzeges és homokos, mégis több a termékeny terület, bükkerdős. Az egyes gazdaságokat cölöpökre feszített sodronykerítés futja körül. Bévül kurtarudu parasztszekerek. Igen szép villákat lehetett látni, uszni a holdfényben, mely ezüstbe burkolta a fák tetejét. Az indulóházban néhány vértelen ajku, bágyadt erejü, — bizonyára sovány ikráju — kisasszony lézengett. Egy kicsike, a nagy lírikus Heinének az aranybetüs kötetét szorongatja. A sápkórosok egy kis egészségügyi fölszerelésre törekedtek ebben a napsugaras évszakban a jó levegőjü szigetre. Szánalommal nézek rájuk, kiknek keble nem szerelemért, hanem friss levegőért sóvárog, s azt gondolom, már előbb

is jöhettek volna ide, sütkérezni a nyári nap fényében. Régi dolog, hogy az egészség hiányát akkor érezzük, mikor az egészség már megromlott. A jó levegőt akkor keressük, mikor már a szobalevegő, sorvadó kórral fenyeget. Gyümölesszag tör elő kertből, hűvös-kés szellőn.

A sziget éjszaki részén levő Sassnitznál, az egyszerű halászfaluból alakult pompás fürdőhelynél megcsap a Keleti-tenger friss lehe; parton, tajtékozva csapnak fel a habok. Csakhogy szivhatom már az idegerősítő sós levegőt! Kiállításra iparkodván, lesz az idegeknek megpróbáltatása, erős igénybevétele. Szerettem volna azért azokat itt megerősíteni, de ment, sietett mindenki, mintha üzték volna s így a hasonlithatatlanul szépnek mondott vidék tölgy- és bükkerdeinek a poroszok által elmagasztalt, széltől óvott, fejbántalmakban, a szervezet idegközepén szünetedők jóleső csendjét csak hirből ismerem. Pedig milyen szép volt az idő! Fuvalom nem mozdult, nesz, semmi sem szakítá meg az est csendjét.

Rex volt a neve annak a nagyszerű berendezésü, fehérre festett, az ujnak zománccával bevont svéd szalon-gőzösnek, melyen a svéd szó legott uralomra jutott. Színes képét — amint a hullámtarajokat vágja — a fődél-

zeten megveszem. A svéd puncs, az első svéd területen, kellette magát. Vigan járta attól a magyar szó. Kinek is ne izlenék ez a kitünő ital? melyet ha a régi görögök ismertek volna, elnevezték volna istenek italának és hasonlóképpen jóízűen megitták volna, mint azt mi tevénk, földi gyarló, de jó izléssel bíró emberek. Itt mégis jobban izlik, mint az Olympon izlenék. Az éjszaki szélesség 56—73 foka kell hozzá, de haza hozván belőle néhány palackkal, itthon, jó társaságban, élmények elbeszélése között még jobban esett az arany nedű szüresölése.

Örültem, hogy ismét tengerre jutottam. Tengerre, amely megszámlálhatlan idő előtt a khaoszt, gőzkörként vette körül és amely most a medribe illeszkedve, népeket, országokat választ el. Itt is háromat. Időnként, ha megunja fekhelyét, társául szegődik a szélviharnak, habot habra verve, ostromolja a partokat, de nem szerezheti vissza előbbi uralmát, mit elvesztett, sőt néhol — megfigyelés szerint — a vízből emelkednek a partok, hátra megy a tenger.

Nagyon szeretem a tengert, a tenger élénk madárvilágát, jól érzem magamat a tengeren, kivéve mikor Neptun követeli áldozatát. Nehezebben esik ezt megadni neki, mint Bachusnak az övét.

Sajnállok lefeküdni, csillagfényes az éjszaka, a Merkur elég élénken csillog, Venus nemkülönben, Castor és Pollux is, kiknek a római tengeri utasok áldozatot mutattak be, de az éjféli nap tüneményét kezdjük már észrevenni. Látom fényességében az égboltot s belemerülök a csodálatos égi testek nézésébe; a homály oceánjából való keletkezésük fölött elgondolkozom, mulásukon tanakodom, fognak-e végződni, vagy örökön keringeni? Az örökkévalóság fogalma meghaladja eszemet, ahhoz el nem jutván, emberi elmém rabul ejtve, megnyugszom abban, hogy véges elme nem foghatja fel a minden méretet meghaladó végtelent, véges eszü ember gyarló szemmel nem láthat be az égi titkokba. A bennem önkénytelenül felmerült kérdésekre nem felelhet senki sem. A fényesen ragyogó hold lassan lejt a vándor útján; a késő éjnek csaknem nappali a világossága. Fényének ezüstös a rezgése. A felhők mögül hol kibukkan, hol meg azok mögé rejtőzik, mintha bujósdit játszanék velök. Erről az ártatlan keringőről, melynek fénye ott táncol most a hullámokon, azt vélték az ókorban, hogy embert, állatot éltet, a természetet teremti. Mi, az élet kutforrásának nem nézzük, csak a földünk nagy lámpásának. Ezüstös fényt vet vizre, földre. Természettudósok többet tudnak róla. Látják

hegyeit, krátereit, vizeit. Azok számítsák ki, vajjon az égen több-e a csillag, mint homokszem a Saharában. Én azt hiszem, nincs annyi szám a földön, mint csillag az égen. Ködfoltok — a csillagos égen megannyi naprendszer — adják a gondolatot agyamba. Mi a tenger végtelensége ezek mellett!!

A levegő kitünő, éltető. Mintha ujjá születném. Boldog, aki tenger mellett lakik. Most bőviben leszek annak, látni fogom számtalan színárnyalatában, mikor hajónk átszántja azt, azután is, mikor az Éjszaki-fokig fölmegek, hogy a természet csodás színjátékába merülhessek.

Hajók szelik keresztül-kasul a vizet szárazföld közelében. Mozgó világosságuk, mint bolygó fáklya lángja. Uralomra jut a félhomály, a hajó kattogása közben fáradt szememet lecsukom s egyet szunditok.

Trelleborgnál verődtem fel, mikor a hajnal hasadt fényes szárnyon, derengő fény áradt ki a félhomályból. A csillagok közül egyedül csak Lucifer ragyogott teljes fényben, a többi haloványan, álmosan révedt le.

Svédországot akkor pillantottam meg először, mikor a hajnal pirosítani kezdett és a nap felszállóban volt. Tehát itt vagyok, a svédek szép országában, Éjszakon, a lelkek irányítója Tegnér, továbbá Nordenskjöld Nils

Adolf Erik, Andrée Salamon Ágost mérnök léghajós hazájában, Arnoldson Sigrid, az ezüstcsengésű, magas szopránhang adományával bíró svéd csalogány otthonában, akit mi magyarok is jól ismerünk; a művészlélek, dalának a szárnyán férközött a szivünkhöz. Megannyi tündöklő, a nemzet egyeteméből kiemelkedett csillag. Ez a nép tiszteli jeleseit, művészeit, a sorokba lelket öntő íróit és történeti nevezetességű férfiaiit.

Malmönél nézzük Malmöhust, Bothwell volt ebben bebörtönözve, a szerencsétlen Stuart Mária harmadik férje.

Mindig örömmel léptem át egyes országok határát. Uj föld, uj nép, uj szokások és erkölcsök. Kétszeres most az örömem, hogy a sarkkörü országokban az éjféli napot megláthatom.

Milyen sok szépet és jót hallottam rólad szép Svédország, Sverige. A hired előre szárnyalt, asszonyaid hűségéről, dolgos kezéről, leányaid mesés erényességéről, piros arcáról és szöghajáról, férfi néped edzett izmosságáról, néped hihetetlen becsületességéről. Eljöttem lobogó reménységgel, megjöttem, hogy a szélességi fokokon fölebb hágva, megcsodáljam az éjféli napot, és főleg annak örülök svédek! hogy köztetek vagyok.

Svédország, 444.800 □ kilométernyi nagy

területével, dacára, hogy hegyes-völgyes szép ország s kedves a népe, még se volt a turisták Mekkája. Magam is elkalandoztam előbb a meredek hegyekről lerohanó lavinák hazájába, Svájcba, Délre, Keletre, kíváncsiságtól tüzelt fántáziával más világrészekbe, nagy idegenforgalommal dicsekvő helyekre, melyeknek a népe, simára taposott utvonallakkal jobban tudja forgalomba hozni a természet szépségeit, pedig megérdemli ez a világforgalomtól elzárt, de kulturamentes természeti szépségekben bővelkedő ország, melynek megközelíthetetlen helyei, hómezői vannak, hogy eljöjjön megtekinteni mindenki, aki csak teheti. Lélekbuvár, természetbuvár, állomáskergető, természetkedvelő, mert mindenki imádságos gondolatokkal telítheti meg a lelkét. Az is jöjjön ide, aki kimérten él, mert ez nem borraivalós ország. A turista völgybe szállhat, hegynek hághat, a vakmerő turista pedig lélekzetvesztve vad hegyalakzatok közötti nyaktörő, uttalan-uton, a hegymászásnak áldozatot hozva itt is elvesztheti gyorsan élete fonálát, megtalálhatja a lábai előtt megnyíló mélységben a turistahalált, hangtalanul magába roskadást. Nem fog megcsalódni senki sem.

Sokat lendített a stockholmi kiállítás (1897) azon, hogy özönöljék ide a bátor szívű turisták vándor csapata. Csak a szervezetben,

izom és az ideg egyensúly-rendszert alkosson! Akik ott voltak, majd elmondják széltében minden nemzeteknek a saját nyelvükön, hogy milyen előre van ez az ország. Széjjelszál a jó hírük. Majd leírják, magasztalják, milyen ékesen keretelik a ritka szépségü szőke fürtök az arcokat, melyeket rózsás lehelet borít, melyekből lányos tisztaság ragyog. Akik ott voltak, látták a szép és szépítő nemzeti viseletet, különösen az ifjabb szép leányokon, majd lefestik, milyen jól áll az önérzetesen emelt fön, a hátulról kissé előkunkorodó, hegyes sapkácska, milyen jól öltöztet a tarka szinektől sávós kötényke és milyen kecsesen simul a patyolat csipkés ingujjakra a színes mellényke. Az életvidorság üde kacaja, a barátságos mosoly, mennyire emelnek még, azt látni kell.

Azt mondták, mikor elindultam, mit keresek havas országokban, a cethalak és jegesmedvék otthonában? Ezeken kívül nagyon sokat láttam. Minden állomáson valami újat láttam, annyit, amennyit vaskos könyvekből nem olvashattam volna ki. Hallottam a germán nyelvnek olyan elcsavarodását, hogy a gyökökből nehéz kivenni a szó értelmét.¹⁾ A

---

1) Utställingen = Ausstellung. Skomager = Schuchmacher. Bogtrykkeri = Buchdrucker. Djurgården = Thiergarten. Kungsträdgården = Königsgarten. Utsigt = Aussicht. Slottet = Schloss. Norrbro = Nordbrücke. Sjön = See. Midnightsun = Mitternachtssonne. Kyrka = Kirche.

holland és flamand nyelveknél is idegenebbül hangzik a skandinávok nyelve, sőt a szavak szka, szke, szki végtagjaiból a szláv nyelv vegyülékére is ismerek, például: „Bergenske Dampskibsselskab“, amit a kocsiosztály egy hirdetéséről leolvassván, arra jutok, hogy ez, a bergeni gőzhajózási társaságnak a címe, melyre még szükségem lehet. Ezekből látható, hogy a skandináv nyelv, az indogermán nyelvekkel, vagyis a latin, német és szláv nyelvvel közeli rokonságban van. A svéd, norvég és dán nyelv keveset különbözik egymástól, inkább a kiejtés, a dán például puhán, lágyan selypíti azt, amit a svéd zengő nyelven mond. Szóval a három nemzet kifaragta magának a nyelvet, mint szobrász a követ. Egy-egy híres írójuk, koszorus költőjük Phidiás lett ebben a munkájában.

Szorgalmasan forgatom a svéd szótárt és a társalgási lexikont, mert tudom, hogy többször fog előállni a nyelvkérdés. Nyelv a közlekedő eszköz. Tehát: Herr, az Herr maradt Svédországban is, de a Frau, az már Fru-ra változott át, míg a Fräulein, Fröken lesz. Ha a kisasszony alsóbb rendű, akkor csak a Mamsel cím illeti meg. Á cselédeket Jungfrunak hívják, Flicka pedig az általános leány elnevezés. Jól megjegyeztem magamnak, hogy az Öl, nem olajt, hanem sört jelent,

még pedig itt igen tartalmazat. A Mjöljk, tejet, a Socker, cukrot, a Soppa, levest, de már a Sup, papramorgót jelent, a Renstek, tarándszarvas sültet, a Skinka, sonkát, a Fisk, halat, Lax, lazacot, Sill, heringet, Kräftor, rákot, Ägg, tojást, Ost, sajtot, Bröd, kenyeret, Vatten, vizet, Frukt, gyümölcsöt jelent s. a. t. Egymást kikérdezzük, miként diákok a radicesekből, szójátékokat faragunk, de mit használ a szavak tudása? a szótagok gyors pergésének a halatára nem értjük meg azokat, bajos a germán nyelv gyökeit is kiszedni.

Kinézek az ablakon. Látom, hogy Svédország táj szépségei, melyeken ember nyomot nem hagyott, még többnyire őseredetiségükben vannak, nincsenek úgy kieicómázva, mint Svájcban, ahol sokszor kell megkülönböztetni az ember mesteri kezét az Alkotó bűvös ujjától. Mig én a természet nagyszerűségén csodálkozom, addig másrészt, bevonva fejeimet, azon tűnődöm, mennyire tarthat egyeseket fogva a kártyajáték szenvedelme? Ütött ember az, aki akkor is üt, mikor ilyen fenéges szépségű tájak ragadhatnák el. Őket a kártyában lappangó démon ragadja, kétes értékű tréfa mulattatja.

Nem tudom, kinek a rendelésére, mondjuk tehát, hogy a svédországi kormány előzőkeny intézkedéséből frissítőket, ezek között

könnyen nyitható üvegekben gondosan hűtött jó söröket osztottak szét kocsirekeszenként a gyorsvonaton, a stockholmi kiállítás látogatására jövő vendégek között.

A balkónos vasuti kocsik, a mieinknél sokkalta hosszabbak, ujak, fényesek, tágasak, és az oldalfolyosóra nyíló kettős szárnyajtókkal olyan kényelemmel vannak berendezve, amelyeket eddig még sehol sem láttam. Sok levegő és világosság. Elegancia tekintetében felülmulta még a Berlintől a tengerig, Páristól Bordeaux-ig közlekedő gyorsvonatok kocsit is. Németországban a rendes viteldíjon kívül még külön is meg kell fizetni néhány márkával az ülő helyet. Vasuti szobaleányok folytonosan járva-elve, az ablakokat törölik, a kilincseket fényesítik; a vonatvezetők fekete ruhában járnak fehér nyakkendő és keztyűvel, előzékenyek és figyelmesek.

Közép Európa országai versenyeznek, szellemiekben melyik nagyobb, anyagiakban gazdagabb, Svéd- és Norvégország hallgat azalatt, népe, gyakorlati eszével szépen halad. Bő alkalmunk lesz erről, vállalataik érdemes voltáról meggyőződni.

Tekintsünk magunk körül a svéd gyorsvonaton, melynek zakatoló mozdonya röpit minket Stockholmig. Asztalka, tükör, folytonosan frissen töltött vizesüveg, törült pohár,

mosdószerék, villamos csengő, villamos világitás, mindez rendelkezésünkre áll a modern berendezésű, átjáró vasuti kocsiban; arról is van gondoskodva, hogy az uti társasággal költhesd el az ebédedet, vacsorádat, melyet tálcán hoznak be a kocsiba, melyből szabadon sétálhatsz át a többibe, mert nincs itt ketrec-rendszer. Dágisztán puha üléseden, az otthoni ebédlődben képzeled magadat, divánon sziesztálni a vonat ringató altatásakor. Ha azután csukódní érzed a szemed héjját, a támlányból előveszed az egyik vánkost, a meggyszinselyem burkolatu másikat is, csinálhatsz magadnak olyan kerevetet, hogy a messze elnyuló nagy ország hosszú útján¹⁾ sem érzed meg a fokozottabb fáradságot.

Az utvonalon hegyek ölében nyugvó tavak ragyognak fel smaragd felszinnel, a földnek köntöse is zöld, pompáznak még a földek, vetések. Buja sarju. Csupa zöldbársony az ország déli része, ahol még nem uralkodók a kőhegyek. Föld az anyja minden szerves létnek. Nincs még itt az aratás,²⁾ de a nap

1) Malmötől Stockholmig 618 kilométer az út, melyet a gyorsvonat 16 és fél óra alatt tesz meg, az ország több lánjén áthaladva.

2) Alsó Ausztráliában januárban aratnak, Alsó Egyiptomban és Indiában februárban, Felső Egyiptomban márciusban, Kis Ázsia, Perzsia, Kuba-szigeten, Mexicóban áprilisban, Algír, Közép Ázsiában, Kinában, Japánban és az Éjszak Amerikai Egyesült Államok nagy részében májusban, nálunk és a dunai államokban, Törökországban, Görögországban, Déli Oroszország-

hosszantartó szelid melege, csakugy sárga érésnek indítja a kalászt, mint nálunk a rövidebb, de tüzes nap. Minden beérik. Az elvetett árpát három hónapra aratják, akár mint Egyiptomban. A folytonos világosság és hő, nagyban segítik elő az érést. Abból a csövet eresztő, körülöltögetett szürből, nem láttam egyet sem.

Folyóktól átszeldelt kert a Svédország déli része, kenyér termő vidéke. Elég bőséges volt Isten terített asztala, ha nem is volt kalászkok sűrűsége. Azt hiszem nem is a kasza csendül meg, csak a sarló pendül. Látásakor az ismert magyar nóta jön az ajkamra: „Ritka buza, ritka árpa, ritka rozs,“ mely fölöslegessé tesz minden további leírást. Ahol aratáskor csak csöppen és nem csurdul, ott ház hosszúságu, emelet magas asztagokat ne keressünk. Csodálatos zöld lomb- és tülevelű fák között, zöltség-kofák az utmentén.

Hepéhupás területen a fenyők országába hol felszaladunk, hol meg abból lejtősen kifutunk; a sudár egyenességü fenyőtörzsek nehéz, kemény ága, téli hónyomástól csüng le. A játékos levegő végig hullámoz az ágakon,

---

ban, Olaszországban, Spanyolországban, Portugáliában, Franciaországban júniusban, Ausztriában, Svájcban, Németországban, Svéd- és Norvégországban júliusban, Éjszak Oroszországban szeptemberben, Éjszak Ausztráliában, Dél Afrikában, Alsó Indiában és Peruban november és decemberben vágják a rendet.

fölemeli, leereszti, megbólintja a sziklás vidék diszét. Hegyek üde ligetei, tájak berkei, dombok erdősége, nyájas vidékek. Nyulirányban ugrik ki egy vad, de csakhamar eltűnik, nyáron minden bokor menedéket ad. A barkások rendjéhez tartozó ezüstfehér héjju nyírfák, mint viaszgyertyák, száz fajban,¹⁾ mindig kísérik az utunkon, tehát ott van a betuláccák ezüst erdeje akkor is, mikor fölvergődünk, akkor is, mikor lecsuszunk. Sok szép tárgyat faragnak ebből a legéjszakibb fás növényből, nevezetesen a csomorjából, mely svéd liliumfa név alatt ismeretes, tetszetős szelencéket csinálnak, melyeket lépten-nyomon árulnak. Mértföldekre terjedő erdők, rengetegek sötétzöldje, közbül erdőtisztások.

Olyan hegy, mint a mi Kárpátunk, egy sincs, fa, rengeteg mennyiségben áll rajtuk, kincses bánya a föld felületén. Komor, egyenes törzsek, a mesgyén tul terjeszkedő ágak. Szinte kár, mikor a fejszeél kivágja, fejszefok az ég felé álló magas fákat megdönti. Dolgozik a fűrészmalom, ács- és esztergályos mesterség, de pásztoroknak szilaj kiabálását

---

1) A föld hátát borító erdőségből legtöbb jutott Svédországnak. Az ország területének kétötöd részét erdő borítja. Oroszország következik utána a terület 37 százalékával, Ausztria-Magyarország 30, Németország 23, Norvégia 21, Svájc 20, Franciaország 18, Belgium 17, Olaszország 14, Spanyolország 13, Hollandia 7, Dánia 6, Angolország 4 százalék területtel, mely tűzifára sem elég.

itt nem hallod, amely fölveri nálunk a pusztasendjét. Ostorvégén nem csatlog-pattog a durrantó.

Az erdőség fáját, usztató vállalatok kisebb, de ragadó folyókon — melyek télen jeget görgetnek a hátukon — csak úgy vízbe vetve továbbítják. Ragadja a folyó sodra. Lomha folyóvíz itt nincs, ha van is, látható kanyarulata. Egész vagyont sodor magával a víz sebje, hogy azt más helyen még értékebbé tegye. A folyón keresztbe rakott szálfákkal megállítják, az uszó fát kifogják. Amit fel nem dolgoznak, elhordják mélyen be Németországba, kitűnő minősége végett keresett a világpiacokon; a kedvelt svéd gyufát¹⁾ elviszik talán a világ végére. A könnyen hasítható kőrisfából gyártott gyufa, faiskátulákba rakva, nagy mennyiségben hagyja el az országot. Évente 8—10 millió korona térül meg a 27 gyujtógyár dolgoáért.

Vad vizek riadnak fel, tombolnak a kőhegyek rovátkái között, minden irányban ugranak, sziklát ostromolnak. Párává foszlanak, de ismét összegyűlnek, tovább hömpölyögnek. Itt vizesés moraja, ott zengés, örökös zsolozsma. Malmok zuhogása, kerekek csikor-

1) Kén nélkül, vörös phosphor, krómsav és káliumból, amely könnyen gyulad a vörös phosphorral bekent dobozon. Téves vélemény az, hogy a svéd gyufában nincsen phosphor, mert emélkül nem tudnak gyufát gyártani.

gása hallszik. Keleplő gólyát, zizegő nádist nem látok. A patakokból sok víz habzik le, a keskeny és széles vízmosások szárazak, utszéli, napsütötte tóvizek tükre csillan fel. Csodálatos barlangok tátongnak. Útmentén kőtuskók hevernek, itéleti idő hordta le a hegyekről, vetette ide.

Gránit bőven van, széthordják egész Európába, főleg Német- és Oroszországba. Hidak építéséhez kitünő anyag, tudják eléggé értékelni. Nálunk a budavári honvédszobor virbói svéd grániton áll; Berlinben nagyon használják.

A vasuti kisebb állomások körül nincsenek házak, legfőlebb majorság, de a nagyobb állomásokon élénk az emberáradat, rikitó színű nemzeti viseletben svéd nők sétálgatnak, csoportosulnak, nem sétálhatván falumentén, ugylátszik ez a mulatságuk. Piros arcukhoz, a nefelejts-kék szemükhöz nagyon illik a dús szőke haj, mely gyakran szögszínbe megy át. Ismerőst, ismeretlent, idegent egyaránt kendőjük lobogtatásával üdvözölnek, kézfő mozgatással köszöntenek. Jól áll nekik ez a barátságos viselkedés. Egyképpen teszi ezt az időviselt anyóka és a csókos unoka.

Néhány kisebb várost látunk az utvonalon, melyek itt nagyváros számba mennek. A sikságon messze ellátszó egyetemi város,

Lund, püspöki székhely, termékeny vidéken 15.000 lakossal. Nevezetességeihez járul a 120.000 könyvből álló könyvtára. Kettős torony, a XII. század elejéről való székesegyháza, valamikor az egész Skandinávia metropolita temploma volt, itt székeltek a régi érsekek.

Alfvesta állomás jó vendéglőjében csapos kannákban vár a meleg tea, kávé. Egységes árért akármennyit ihatunk. Egyik Brännvinsbord-ot harapdál, a másik Smörgasbord-ot. Magyarra le sem tudom hamarjában fordítani, de az előbbinek Brantweinsbrot, az utóbbinak Schmirkäsbrod a német jelentése. Már az utvonalon észre lehet venni, hogy az Éjszakon lakó emberek napjában többször esznek, sőt sokat esznek. Ebből le is vonhatjuk legott az egyik következtetést, hogy az élelmi cikkek nem olyan táplálók, mint a mieink. A másik következtetés, amely az éghajlati viszonyokkal jár, önként áll elő.

Svédországban a vasuti restaurációk nincsenek bérbe adva, állami kezelésben vannak. Jók és olcsók, minden arra vall. Legtöbbnyire leányok szolgálnak ki. Szemérmetlen képes levelező lapok árulása helyett, találunk itt és a Jerningshótelben, Bibliát. Szívesen beszélgetnek a vallásról.

A perronon embercsoportosulás. Nézik

a délibb országokból jövő idegeneket, fejüket folytonosan ide-oda fordítják. A nőcsoportban egy aranyhaju, bájos, üde teremtés, pompás nemzeti viseletben pompáz. Szemem rátapad a svéd föld egyik legszebb gyöngyére. Irónak, költőnek, festőnek muzsája lehetne. Szeme elámult, beletekintek, azután megrebbent, mikor felé irányul a sok tekintet. Nincs virágos szó, melylyel kifejezhetném deli szépségét. Vesta szüz papnői lehettek ilyenek barnában, amilyen Alfvesta szépe volt, szökében. Röstellés szállja meg s belepirul a szeme fehérjéig, hogy ránézünk. Gyönyörű, aranyászóke fejét leereszti, majd szelid, szüzies arcát a kezébe rejti. Felpillantva, eltűnt tőle a mosoly, szeme mélán révedez kérdően. Ellibeg mint a megriadt madár. Társnői háta mögé lopózkodik, oda lapul hozzájuk az esenkedő kis szégyellős, de ismét előkerül; barátnői, akik vele a szépség égi adományában nem vetélkedhetnek, kiadják a szemlélőknek. Kifogástalan szépség valóban, éjszaki Venus-alak, melyet körül rajonganak; beragyogja lelkünket. A szépség csalhatatlan ismerőjét is hódolásra készíti. Égszinkék a szeme, cseresznyepiros a csókra termett ajka, rózsás a bájos arca, gyümölcsnek nincs az a finom hamva. Gyöngysor a foga, a legügyesebb fogműves se tudna megrendelésre csillogóbb vendégfogat készíteni. Selymes a piros

pántlikás szöghaja, mely keretül szolgál tökéletes szépségü képéhez. Csak Svédországban láthatunk ilyen harmatos testü mezei liliumot. Gyönyörű tagjaival a legszebb nő volt, akit svédföldön láttam. Ama bizonyos sárga ércdarabkákra, melyekből volt az ékszere, nem volt semmi szüksége. Az ifjuság ilyen ne viseljen, szolgáljon az az öregség palástolására. Annál jobban ékesítette őt csipkehab ruhája és azon a hihetetlenül finom himzés munka, melyen elenyésztek az öltések. Így maradt emlékezetemben Alfvesta. A leányos öröm és a restelkedés egy képen.

A nap felkapaszkodva, magasan állt már az égen, de a felhő fátylak mögött vesztett fényéből.

Linköping faházaiból kiemelkedik a nagy templom; azon jelentőséggel bir, hogy az upsalai után, legnagyobb az országban.

Norrsholm, kilátással a Roxen-tóra. Stockholmból visszajövet itt szándékozom kiszállni a Göta-csatornát megnézni.

Norrköpingnél (mond Norresöpiny) sőt a városban magában a vízdús Motalla folyó képez gyors folyásában eséseket. Altató, akik megszokták, ébresztő, akik nem. A vizesések hazájában már az ut elején fölötte érdekes látvány a viznek gyönggyé válása. A várost, gyárai és élénk kereskedése végett elnevez

tők svéd Manchesternek. Gránit- és gneiszt sziklák magasságai, kanyargó vonatnak mélységek fölötti járása, borzadályos letekintés, majd fenyves erdők rengetege, csurdogáló vizek. Ritka a virágtól tarkázó mező.

Falut abban az értelemben, mint nálunk, keresve sem találunk, de elszórva, uri kastélyok, gazdaságok, gazdasági épületek, itt-ott házcsoport. Berendezett majorságok egymásutánban következnek. Olyan darab termőföld, melyen száz család megélhetne, nincs. Ló-, szarvasmarha-, juhtenyésztésre irányul a főgondjuk. Sajtjuk, vajuk, — a tej gőzerővel van feldolgozva — Londonban épp oly keresett, mint Ausztráliában. A tej jó és olcsó, hét fillértől tizig váltakozik ára a mi pénzünk szerint.

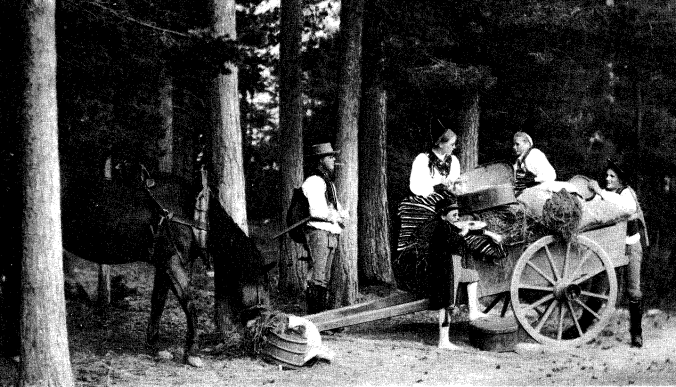
A tanyákon és majorságokban egyszerű, patriarchalis élet folyik s mindenütt a tanya gazdálkodási rendszer uralkodik. A cseléd sorsban levő, a gazdának segítő társa, tehát voltaképen nem is cseléd, nem bérért, részért dolgozik s azon iparkodik, hogy magának minél nagyobb részesedést biztosítson. Kár, hogy a technika legujabb vívmányait nem igen fordítják hasznukra a földművelésben; tudni fogják hogyan legjobb nekik, hogy a gép ne nyomja el a munkáskezét.¹⁾ A ház

1) Az egyiptomi fellah, ma is a maga őskulturája szerint faekével szántja a Nilus áradásától iszapos földjét.

és gazdasági épület, kőalapra fektetett, sötét vörös színre festett faház, lassan növő, kitünő minőségű fenyőből, mely jól tartja télen a meleget, nyáron pedig hűvös. Az ajtók és ablakok, szegélye fehér. A házak, gazdasági épületek tűzveszély miatt elszórva.

Nemzeti kenyerek, melyet Fladbrödnek neveznek, kemény, olyan szárított lepény-féle, mintha korpából volna, közepe ki van lyukasztva. Repce pogácsa alakú, nem tepertős, nem omlósbélű. Kalács, hozzáképest a vakarcs. Ropogós és pattogós, mint a kövek között őrlődő, bácskai acélos buza. Még ez hagyján volna, de árpa- és rozsliszt keverékből dagasztás nélkül gyurják, vason sütik. Aki éhes, annak — vajjal — izlik. Nekem is egy ideig. Mit nem szokik meg az ember?!

Lombos helyek, szép kertek váltakoznak. Nyárfás, többhelyütt. Kint van a jószág szabadon és pásztor nélkül, gazdasági eszközök a művelés alá vont földeken szétszórva. Széles saraglyát, vendégoldalt ne keress. Ezen a földön nincsenek tolvajok, orgazdák, ha aranyat vesztesz el, megkapod. Tárgyak szőrén-szálán nem tűnnek el. Senkinek sem kell a másé. Páratlanul áll a biztonság. Ház és lakás éjjel záratlanul áll. A kirakatok — éjjelre — csak üveg alatt állanak. Tereken, utcákon az eladó tárgyak, egyebek, őrizet

Vértesi Károly Svédország.
AZ ERDŐBEN. FLATBRÖD.

nélkül. Nyilvános kertekben nem szakít senki virágot.

Jól táplált, hustartó, formás, munkás lovacskákat fürge lépésben ügetnek a kitünő országutakon. Néhol olyan könnyen rántják maguk után a két kerekű talyigát, hogy a kerékkötő bocskort kell használni, másutt, hegynek menve, tajték veri ki a tomporukat. Kontyot hagynak a fejük bubján, kötőfék helyett annál fogva vezetik.

A lovaknak ezt az apró fajtát csak itt láttam, mert egészen más a nápolyi, porosz-káló, kicsi ló, amelyet kis hintóba fognak, meg az angol ponny is más. Okosak és tüzesek az itteniek. Hegyen, völgyön, hegypárkányon, meredély fölött biztosan járnak. Az itteni kocsik, kétkerekű laptikák, jó része állami alkalmazásban van. Aféle előfogati rendszer van az egész országban, különböző kikötéssel felbéreelve, szállítják az utasokat minden irányban a nagy távolságokon. Rendszerint fiu- vagy leánygyermekek teljesítik a szolgálatot a kocsin. Majd szerét ejtjük, hogy mi is járjunk gigen, kariolon, ha itt nem is, Norvégországban.

Ideált követve, egyre jobban győződöm meg, hogy szép földdarab az, melyen járok, rajta sok érdekeset látok. A bevezető utvonalon, a látottakról, karcolatok ezek csupán,

melyeket ebben a bevezető cikkemben papírra vettem. A látott és látandó fenséges szép képek kiszínezéséhez, majd később dörzsölöm el a festéket és vegyitem a színeket, majd azután éltető napomon, ha átolvastottam a lelkemben az itteni örökszép természetnek lelket emelő képeiből annyit, a mennyit szemhatárommal elértem és a mennyit gondolkodó agyamon keresztül lelkem világába bevihettem. Egész életre való szellemi táperő az nekem, mit az utazásaimon összegyűjtök. Balsorsban vidit ez, megbékít az étellel, a jósorsban pedig magasztos utóérzeményeket kelt. Még összevisszaságban hevernek magam előtt is az eddig itt látott képek, nincsenek még rendezve az emlékezetem tárházában, csak úgy vettem elő az egyes képeket, amint azok az utvonalon elém kerültek, amint egyiket-másikat értem.

Közeledünk Stockholmhöz. Árnyékos keretbe foglalt bájos villák, kiránduló helyek. Hátas lovak egy csomóba kötve, a gazdájuk várakozva. Már Katrineholm előtt bontakozik a természet szépsége. Magasságok, mélységek, ezüstoffényű patakok, haragos moraju vizesések, időrágta sziklák, bástyaszerű tornyos várak, romantikus romokkal koszoruzott esuesok, erdős völgykatlanok. Aneveztem várost elhagyva, pompás vasuti részlet következik. Költséges

Vértesi Károly Svédország.

GIG.

és mély bevágások a gránit sziklában, tóvizek eltöltése. Végre a tengeri fürdőjéről, gyógyintézetéről nevezetes Saltskog Södertelje, a Göta-csatorna állomása elhagyása után, folyam-áthidalás, elég hosszú alaguton való keresztülfutás után, a csattogó, kanyargós vonaton szemünket jól kinézve, az alagut, tó és vashidon, a vizektől átszeldelt város központi indóházába érünk. Megérkezésnél a vizek városára eső első tekintet hatása nagyszerű, meglepő, örömkeltő. A turista élvezetek árjában usztam a szép szigetváros első megpillantásakor.

II.

STOCKHOLMRÓL.

Miért Stockholm? — Stockholm és Velence. — Hasonlatok. — Ki hitte volna? — Kölesönös hiba. — A város fekvése. — A világ minden nyelvén. — Sok magyar szó. — IV. sajtókongresszus. — Kastély à la Versailles. — Amiről a király beszélt. — Az utitársakról. — Rákóczi induló. — A legnagyobb vendéglő. — Svéd szokások. — Szigetváros. — Nehéz tájékozás. — Lófejű vasuton. — Éjszak legszebb városa. — Vénfürdő. — A nemesi rendről. — Lovagház. — Szobrok. — Könyvtár. — Codex aureus. — Luther Bibliája.

„Gott nahm eines Tages ein Stück des schottischen Seedistriktes, ein Stück des neapolitanischen Strandes, einige der hyberischen Inseln, etliche Bergknorren aus der Granitkette des Urals, ein Stück kanadischen Fichtenforstes und einige Stadtviertel von Paris, rüttelte das Ganze in einem Gefäss tüchtig durch einander und goss es ohne Ordnung an das Ufer eines Ostsee-Meerbusens, wo es heute die Hauptstadt des Königreichs Schweden bildet und Stockholm genannt wird.“

Max Nordau.1)

Álljunk meg mindjárt ennél a különös elnevezésnél: Stockholm. Stock, fatörzslet jelent svéd nyelven. Holm pedig szigetet. Hogyan került össze a fatörzs a szigettel, elmondom a rövid történetet, amint hallottam.

---

1) Budapesti születésű, Párisban élő hazánkfia, orvos, író, kritikus.

Az elégedettség nem volt az emberiség kiváló tulajdonsága sehol, soha, tehát Svédországban sem, a XII. században sem, melyben a nyulfarku történetünk játszik.

Sigtuna régi királyi szék lakószékai sehogyszem voltak megelégedve az állapotukkal, dacára, hogy akkor nem működött még az adóprés. Feltámadt bennük az elvándorlás vágya. Amerikába nem mehettek azon egyszerű okból, mert nem volt még fölfedezve, de maguk sem tudták iránytű nélkül merrefelé menjenek. Kivándorlási ügynökök sem voltak akkor, akik terelték volna a csoportokat a maguk és a gőzhajótársaságok nagyobb hasznára. Bedobtak hát egy fatörzset a Mälaren-tó vizébe, mondván: ahol ez meg fog akadni, ott ütjük fel az új tanyát. Vitte a szél a fatörzset, amig megrekedt ott, ahol a neveztem, Svédország ölen 130 kilométernyi hosszúságban elterülő kristálytisza tó vize, habzó zubogással folyik ki a Balti-tengernek a száraz földre tengerágszerűleg 50—60 kilométernyire beágazó, bevágódó Slobacken nevű öblébe. A szigeten építkezni kezdtek s elnevezték az új tanyát Stockholmnak. Meseszerűnek, avatatlan eredetre vallónak látszik a történet, de lehet igaz is.

Aki ezt az egyszerű történetet el nem hiszi, azt utalom Erikson Knut király törté-

netére, ki az itteni legnagyobb szigeten (mostani belváros) erődítményt építtetett az Eszthek berohanásai (1187) ellen.

Attila félelmetes csapatai elől a lagunákra menekvő emberek sem gyaníthatták, hogy milyen világhirre vergődő városnak vetik meg első alapját, nem álmodták, hogy a dózsék hatalmas köztársaságában az Adriának milyen fényes gyöngyévé csiszolódik majdan Velence. Az elégedetlen, vándorutra kerekedő, jobb hazát kereső halásznép sem sejtette, hogy a világ egyik legszebb városának az alapját rakja le. E szerint, az Eszthek berohanása elől ide menekülő emberek alapították Éjszak Velencéjét.

Stockholm és Velence! Éjszak Velencéje valóban! Hasonlítgatják még Genfhez, Nápolyhoz és Konstantinápolyhoz, mint minden szép fekvésű várost, mely Vénusként lép ki a habokból. Ezen hasonlatok egyikét sem tartom szerencsésnek. Még kevésbé azokat, melyek Stockholmot Genuához és Marseilleshez teszik hasonlóvá. A két utóbbit okadatolják meg maguk az illető, élénk képzeletű utleirók. En nem ugy találok. Ha valamely város, szigeten, félszigeten vagy sziklásan emelkedő tengerparton fekszik, az még nem adja ki a hasonlatot, mert akkor akár Ancónához is hasonlíthatnók Stockholmot, de ez

KIKÖTŐ. NEMZETI MUZEUM.

Vértesi Károly Svédország.

a hasonlat erőltetve sem állana meg. Maradjunk azért a megszokott hasonlatnál, Éjszak Velencéjénél, a többi, nagyobb vitatkozásra vezetne.

Velence, romladozó már, sőt korhad. A szigetváros, márványpalotái dacára elvesztette minden fényét, jelentőségét. A tenger szomorú, gyászoló menyasszonyát csak a nászutra kelő, más világban élő párok keresik fel, nézik meg a bűbajos terét, melyet Napoleon „a világ leggyönyörűbb szalonjának” nevezett, — élvezik a esendjét, azután gondolából a holdvilágra méláznak, a szerelmesek bágyadtfényü nagy csillagára.

Más az, mi a vörösfenyő szálakból alkotott pilotákra van építve a vízszintesség teljes betartásával, és egészen másképen veszi az ki magát, ami a szeszélyes alkotásu parti sziklákra van rakva, fektetve, aszerint, amint a szikla puposodik, vagy aláhajlik. Fénykép vagy madártávlát, kihozza a különbséget a két Velence között. Velence pompás távlatképe már nem látható, e soraim irásának idejében önmagában esett össze a város dicsőséges multjának az emlékoszlopa, a Campanille. Stockholmban örök időkre megmarad a Mosebacke. Velence él a multjából, Stockholm a szép jelenéből.

Genf szépségéből nem akarok levonni

semmit. Hibáznám, ha ezt cselekedném. Genf helyét állja, nem csak úgy mint kis kantonjának a székhelye, hanem úgy is, mint világszép város. Olyan estende, kivilágítva, fen is, len is, kis részben a vízben, mintha a kékvizü Rhónenak, a Lemani-tóból való kifolyásánál tündérek építették volna fel a tó és folyó partjára, s e tekintetben még legjobban hasonlitanám hozzá Stockholmot.

Nápoly csak Nápoly marad, az égnek földreszállott része. (Lembo di cielo). Itt, ringó öböl, ott, nevet a természet, amott tüzhányóból, mérges lehelettel morgás fenyeget.

Konstantinápolyról, „a sors kedvencéről“ és „a szultán paradicsomáról“, hasonlóképen a tenger kékszinü szép szalagjáról a Boszporuszról, elmondtam már a nézetemet egy egész könyvben, de ha Konstantinápoly minaret erdejét Stockholmba lehetne átvarázsolni, talán mást mondanék.

Mindezek dacára Stockholm, nekem Stockholm marad! Kétségtelenül a világ egyik legszebb városa. Róla Humbold egészen megfeledkezett, mikor a világ legszebb négy városát (Konstantinápoly, Nápoly, Salzburg, Budapest) kijelölte. Stockholm egy békés nagy ország, hogy úgy mondjam, kétegy nagy országnak a fővárosa. Ezek a testvérországok pedig együttesen, csak a kolosszus Oroszor-

szágnak engednek a terjedelemben világré-
szünkön.

A két országról és egy fővárosról való ezt a megjegyzésemet ne olvassák sem a svédek, sem a norvégek, sem Krisztiánia dicsőítői Stock-
holm fölött. A két szomszéd testvérnemzetnek ugyanis közösen legnagyobb nemzeti hibája az, hogy politikai érzékenységből marakodnak, foly-
ton irigykednek egymásra hűvös önzéssel, ami az egymásnak hiában való becsméréseig megy. Az egy király személyében testvériesült nem-
zetek, nem egy eset kapcsán, meggyőződtem róla, azért állítom, hogy rossz testvérek. Hiába kapta XIV. Károly János (Bernadotte) király, „a svéd és norvég testvéresült nem-
zetek atyja” címét, mint az, a király krisz-
tiániai szobra talapzatán. A personalis unio és a királynak csaknem állandóan Stockholmban való tartózkodása nagyban járul a két nemzet folytonos civakodásához. A krisztiániai királyi palotában — mondjuk — por lepi a drága butorokat s a süppedős szőnyegeket fölszedve szellőztetik, ne egye a moly és állottság. Egyebekben nem tartozik jelen uti-
rajzaim keretébe a politika.

Ott, azon a tengersizoroson, annak mind-
két partján, ahol a Balti-tenger Saltsjö öble, parti szirtjeivel mélyen nyulik bele a sziklák országába, és ott, ahol a méla Mälar, keble

gyöngyeit a tengerbe öntögeti, ott emelkedik fel Aphroditeként a svédek szép fővárosa, melyre büszkék lehetnek valóban. Nézem a királyi palota terrasse-áról, nézem a magas elevátor torony tetejéről, nézem a kiállítási főcsarnok mind az öt tornyának a magasba törő pontjairól, és nézem száz helyről, és mindig másnak, szebbnek látom. Tengervizek mélységét járó, fehér fodrokat hasogató páncélosok mellett hintáló bárkák és a város egyik pontjáról a másikra embereket szállító, tájtéket turó kiscigányok beláthatatlan sokasága mellett a vasárnapi esolnakázók, olyan szingazdag képpé folynak össze a szememben, hogy nem feledem Stockholmot sohasem. Egyik-másik kisebb, fehér vitorlás halászbárka, úgy veszi ki magát a távolból, a tómpán tutuló hajóóriások között, mint játszó gyermek által vízre bocsájtott papircsolnak. Szinte elképzelhetetlen, hogyan pusztul el a víz tükréről ez az élet, mikor télen, három hónapig marad befagyva.

A világ majdnem minden nyelvén halunk magunk körül beszélni, és a hangok között, ez időben sok magyar szó csendül fel. A IV. nemzetközi sajtó-kongresszust tartják Stockholmban a tollforgató, a világ sorával foglalkozó emberek, akik jelvényekkel járva, ahol megjelennek, érdeklődést kelte-

nek, feltűnést okoznak. Sok kiváló férfiú, tanult, okos ember jött össze egész Európából, sőt más világrészből. Köztük többen, kiket egy év előtt (1896) Budapesten vendégláttunk; részesei voltak az emlegetett magyar vendégszeretetnek, ugyan csak a (III) sajtó-kongresszus alkalmából. Itt, fogadta őket II. Oszkár, az öreg böles, svéd király, drottningholmi¹⁾ kastélyában, mondván a kongresszus tagjainak, szájuk ize szerinti beszédet, említvén többi között, hogy „Svédország egyike azon országoknak, ahol mély gyökeret vert az alkotmányos szabadság. A sajtó szabadsága nálunk — ugymond a király — csaknem korlátlan. Ha a sajtó, nagy felelősségének tudatában marad, az emberi társadalomra nézve nagy jótéteménynek tekintendő“ s. a. t. Ezt az a király mondta, — elismerő moraj szállt — aki nemcsak szorgalmas ujságolvasó, de maga is — tettekre váltja szavát, — ujságíró, álnév alatt három stockholmi ujságnak munkatársa mint jó politikus. Így igazat adhatunk Roosveltnak, hogy „a politika a legszebb játék a világon!“

A királytól, a királyságot nem irigylem, nehéz és tövis-gonddal jár az uralkodás, had-

1) Drottningholm, annyi mint Királynők-szigete. A Mälartó egyik legnagyobb s egyuttal legkieisebb szigete, a fővárostól csak háromnegyed órányi távolságra. Csak futólag megnézve, a természet remekének látszik.

viseléskor pedig sok élet fekszik a király szivén, de ezt a Mälár-tó 1400 szigetének a legnagyobbján, a Lofö-n büszkeséggel emelkedő, fehér, à la Versailles szép kastélyát, kék tónak a zöld szigetén, hogy ne mondjam azt, hogy irigylem, bizony Isten nagyon szeretném. No de érjük be annak a puszta látásával. Azok a leggazdagabbak, akiknek legkisebb az igényük. Bernadottét, a francia ügyvéd fiát, megtette itt, egykor a világ sorsát intéző Nagy Napoleon, az új uralkodó család alapítójává. Többször néztem lovas szoborba vésett alakját a krisztiániai királyi palota előtti tágas téren. Most azonban egyelőre maradjunk Stockholmban s ne vonjon Krisztiánia.

Igazi utazási kedv nincs a mi országunkban. Honfitársakkal utazni mulatságos ugyan, de késleltető. Mindegyiknek más a vágya, iránya, nincsen közös delejtűjük. Szeretnek maradozni a pálinkás asztalnál. Hogy megenyhítsen a kifejezést, nevezem azt svéd nyelven: Brännvinsbord-nak. Rátérek, mi ez? Sokáig ülnek terített asztalnál is, életre költögetik a jókedv tavaszát, szeretik kóstolgatni a különféle országok hegyvidékeinek a termékét, itt pedig kávé után apró kortyokban élvezték a sűrű, mámorító nemzeti italt, a jóságos svéd puncsot.¹⁾ Az utóbbinak, különösen

1) Egy pohár ára rendszeren 25 öre.

ha az J. Cederlunds Söner genuine Caloric Punch-a, mint különlegesség élvezését, akár magában, akár mesterségesen készült szén-savas vízzel vegyítve, meg tudnám bocsátani, mert hiszen Amsterdam, Antwerpen, Barcelona, Bordeaux, London, Nizza, sőt New-Orleans tüntették ki éremmel a jóságos ital előállítóját; hiszen a társaknál előbb-utóbb ugyis bekövetkezik majd a bőven való költekezés megszorítása, de lám, ahol inkább csak zöld-, vagy vörös kupakos gyógyborról tudnak, mineksashegyi bort a tengeren túl keresni, mikor Sashegyen sincs. Az itteni rajnai borokról is azt hiszem, hogy sohasem látták a Rajnát. Utazáskor a gondot ugyis otthon szoktuk hagyni, gond tehát nem lévén, nincs mit borba fojtani. Nem gondolták meg az én jó magyar utitársaim, öblösszáju hazafiak, — akik előtt a vaktmästare¹⁾ (pincés) frakk öltönyben folytonos készenlétben állt, — mikor lakomájuk egyre hangosabb zaja után, lapos csésze párolgása mellett, mohó pénzforgalmat csináltak maguk között kártyával, melynek eleje az alsó lett — uton, milyen drága az idő, melyet elfecsérelnék együttükben, látás és tapasztalás gyűjtés helyett, olykor zajos veszekedéssel is, pedig réges-régen azt mondotta Aristoteles, hogy „a kis dolgokat fel kell áldozni a nagyok

1) Vaktmästare, szó szerinti anyyi, mint őrmester.

kedvéért.” Huzódván az alku közöttünk, magyar kemény akaratuk előtt nem hajolva meg, az én iránytűm másfelé mutatván, többször kivontam magamat a nemes kényelmű társaságukból, amelyben hol tékozló takarékoságot, hol meg drága olcsóságot üztek; érzésemet követve, egymagamban bolyongtam, vade mecum utazó könyvemmel, az értelmes vezetőmmel, ilyenkor láttam a legtöbbet, ilyenkor legjobban teltek sorokkal utinaplóm lapjai. Megjöttem azután — valóra váltva tervemet — mint dolgozó méh közéjük, úgy déltájt, jóval este előtt, vagy a könyvesboltból késő este, mikor a nap tányérja már lebukott és a villanyos izzólámpák felragyogtak. Az egycsomóba összebujttak, vacsoránál lelttek, csak úgy hallgattak a mézes szavakra, mikor kedvemre beszélgethettem velök, mert ők hanyagulva néztek meg egymást. Elsietett dolgaikkal nem cseréltem volna meg velök azt, hogy a Mosebacke-ről (Mózes dombja) láttam Stockholmot, mialatt ők a kiállítás területén levő, mintegy 4000 embert felölelő, a kiállítással egy nagy hiddal összekötött Hasselbacken-féle, legelső rangfokozatu nagyvendéglő oszlopos tornácán a szezont muzsikáló zenekar Rákóczi-indulóját hallgatták s egy zeneszámban a „Kőrösi lányt.” Csodálom, hogy ezt a nótát, magyar hallgatóik

meg nem esömörlötték. Mondtam nekik, hogy engem a különösebb vonz; de mivelhogy mind a két magyar dalam különösen hangzott, azért elég volt azt egyszer meghallgatnom. Dalos cigány, aki húrokon lelket önt a száraz-fába, nálunk jobban huzza. Az idegen zengzet játékból, a magyar íz és zamat hiányzott, szóval nem volt az cigányzenészó.

A szokásról lévén fentebb szó, nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy itt valóban különösek a szokások. Belejátszik ezekbe nyár-időn, a hosszasan világító nap. Kinek volna kedve lefeküdni, mikor nem akar estére térni az idő, mikor még 10—12 óra között is olyan világos van, hogy völgy ölen, hegy hátán, viz-tükren elláthatunk messzire. Ha végre az elgyötört testet elnyomja az álom, alhatunk a reggeli órákban eleget. E szerint váltózik itt az emberek szokása és életmódja. Este, késő éjig, élénk az utcai forgalom, mondjuk este tizkor, 13 fok Celsius mellett (ennyit olvastam le a higany oszlopról) pezseg az élet, de reggeli tiz előtt, ne keress semmit, nem kapsz semmit, még frissen sült zsemlyét sem, addig a szivarboltos is zár, de tizen tul, mikor a sütők is már nyitogatják boltjaikat, az éjszaki étkezési mód szerint bő reggelit találsz mindenütt.

Egy napon, idő előtt térek haza, tele

fejem zsibongó gondolattal, rendezem azokat és följegyzem — az ember esze feledkező — nehogy egyik kép kiszorítja a másikat, utirajzot írok, leveleket az utról. Az esti tízet már elkongatta a harang ütője, követte az éji örnek túlkölése, de azért írhatok még legalább egy egész óra hosszáig az Isten világánál. A fényes felhők világából verődik vissza annyi, hogy ott kün, az emberek élféjtájon olvashatnak lapot, én meg itt ben, írhatok világos éjszakán. Jobban mondva, juniusbán, juliusbán itt nincs éjszaka. Ha ugy esti tízkor le is száll a nap Stockholmban, maga után annyi lassan fogyó fénysugarat hagy az éjszaknyugati égen, hogy beérjük velök addig, míg az éjszakkeleti részen az első sugarak, a hasonlóképpen lassan megújuló szürkületben feltűnnek. Kicsiny a távolság a nap nyugvó- és kelő pontja között Stockholmban ilyenkor, és milyen az a színvegyülék, amely a kettő közé esik! Ilyet csak a magas Éjszakon láthatunk, és aki látta, nem feledi soha ezt a szinpompát.

Magamra maradván, az átellenes ház nyitott ablakából előbb egy finom zene apróságot hallgatok, azután háborítás nélkül írok, míg a takarítónő jön, mert csak esti tíz után, az esti szürkületben szoktak itt ágyat vetni, sőt féltizenkettőkor hozta a mosónő a szám-lámat. Léhhez képest a délelőtti szoba-

takarítást itt csak délután végzik, ugy kettőkor. A bölcsős gyereket, ugy tizenegykor tologatják haza alvásra: Még életvidor a kicsi, dajkáját sokáig tartja gyermek-óvó működésben, későn hallgat altató danára. Az asszony, nem veszi rossz néven, ha az ura éjfélkor vagy ennél valamivel későbben jön haza, hiszen odakün, esti vörös színben világítanak még a felhők. De bezeg a télen, a hosszantartó télidőben, akkor korán kell haza járni, mulasztottat pótolni.

Az itteni szokásoknak, bár messzire esnek tőlünk, önkénytelenül hódolunk. Ezen alapul az időnk beosztása. Igyekeztünk azt jól kihasználni. Ilyen távol fekvő országba nehezebben kerülhetünk vissza, ha még olyan vonzó is a szép Stockholm látképe és kedves a Svédország népe.

Nem mondom, hogy Stockholmnak nincsenek nagyobb számmal tudományos intézetei, muzeumai, szóval látni való nevezetességei, de ezektől a kiállítás mindig elvonja a látogatók figyelmét. Mi inkább forgolódtunk a tiszta utcákon, népes téreken, a diszes közkertekben, melyekben akkor nyíltak a rózsák, jártunk olykor mi is térdig rózsában.

Elfáradva, kimerülve, erőgyűjtés végett szívesen megyünk az olyan asztalhoz, melyet beszédes társaság ül körül. Sok féle italt

szolgáltak fel, megnevezésük tanulmányt igényel. Bajor sört, pilseni sört hirdet csaknem minden vendéglős, csakhogy ezek a sörök — legtöbb esetben — itt készültek. A savanyu vizeket a gyógyszerész gyártja leginkább. Vichy-vatten (szódavíz) mindig van az asztalon. A szakács-mesterség is más lévén minden országban, megtörténik, hogy a nemjó is izlik eleinte mint különös, és a jó sem izlik mindig, mert megszokott. Izlésünknek át kell kissé változni minden országban. Nem szeretem az olyan utazót, aki mindig csak a maga konyháját emlegeti dicsérőleg, akinek csak a paprikás csinál jó szájízt s örül a lelke, ha itt is fölfedezhet valamely söresarnokban „Gulascht,” habár borssal fűszerezve. Vendéglőkben, a német izlésben faragott székek és asztal, papír asztalkendő, nem igen emlékeztetnek haza.

A svéd koszt a jobb vendéglőkben izletes. Sok a hal. Még a gombócot is péppé föl-eresztett halból csinálják. Bővében vannak a halnak. Itt az a szokás, hogy az ebéd árát lefizetjük s azután bemegyünk az étterembe. Külön asztalon van elhelyezve az a rengeteg sok, étvágygerjesztő hideg étel; felszelttek, melyeket az ebéd megkezdése előtt állva izlelünk. Delicatesse-k, melyek a leginyesebbet is kielégítik. Rendesen már itt megebédeltem,

Stockholm.

Vértesi Károly Svédország.
BERN SZALONIA.

Berns Saloni

olyan jó volt minden; el sem számlálhatnám a sokfélét. Izletes, ezüstszinü kis halak, vörösre főtt ollós- és hasadt lábu rákok, lazac, pisztráng, kaviar, a tengervilág csodáinak sohasem látott gyümölcsei, melyeket ugy, valamiként itt, talán sehol sem tudnak elkészíteni, annyi változatban feltálatni. Ezekhez járulnak a sonka és kolbászfélék, sajtok. Ez az a pálinkás asztal, amelyről ujfent szóltam. Magyarok marasztalója.

Az asztalnál való felszolgálatot a vendéglőkben, rendszerint nők teljesítik. A művelt társadalom oltalma alatt állanak. A vendéglőkben találják az első kiképeztetésüket a gazdasszonyokra. Svédországban nagyon szeretnek ezüst evőeszközöket használni, kisebb vendéglőkben is ilyeneket tesznek a tányér mellé. A Bern's Salonger-ben, hová ebédelni jártunk, csillog az asztal a sok ezüsttől. Az étteremben nem az van kiírva, hogy itt tilos a dohányzás, és ez a svédek udvariasságára vall, hanem amely étteremben meg van engedve a dohányzás, azt írják ki: Itt lehet dohányozni.

A gőzhajón ülve, járva a fjordokat, melyek bujkálnak a sziklahegyek közt, szemlélve partszegélyben, sziget-ékességben, lombokban és éghajlatban a természet szépségeit, nagyot sóhajtok és azt kívánám, vajha a teremtő Isten mindezekből, amelyek itt feleslegessé válnak, nekünk is adna az Alföldünk

nagy rónájára valamit. Milyen boldogoknak érezhetnők magunkat! A polgári kimenők helyett csinálhatnánk egy-egy kirándulást, mint a stockholmiak ezt, tájban, irányban változatosan megteszik.

Nyolc sziget,¹⁾ még több félszigetre kapaszkodik fel a város, az egyszerű halászkunyhókból felsarjadzott pompás város, valószínű szigetváros. Mintha a tenger vízszintjén usznék az egész város s csak közbül-közbül kapaszkodnék fel.

Ott fent, kőszikla csoportozatok akasztják meg a szemet. Ölyv kering s azután lecsap zsákmányára. Itt lent, magasfoku kulturát esodálok. Isten alkotó keze és az ember munkás keze alkotta olyan széppé Stockholmot. A viziükrön árbócerdő, mélységes vizek fölött erős, mégis tetszetős kőhidak.²⁾

Nem emlékszem, hogy lettem volna valaha olyan városban, ahol nehezebben igazodtam volna el, mint a Mälár-tó és a Keleti-tenger³⁾ egyesülésénél fekvő Stockholmban.

1) Legnagyobb sziget a Riddarholm, amely Lovag-szigetet jelent. Ezen épült a régi város, mely a londoni Cytinek felel meg.

2) Norrbro, Nordbrücke, nyolc nagy gránit ívre épült, 113 méter hosszú, 19 méter széles. Az óváros szigetével köti össze az idegenek által látogatott Norrmalmot, vagyis éjszaki városrészt. Árulnak az évszázados gránit ívek fölött, akár mint a velencei Rialto-hidon, vagy a florenci Ponte-vecchion. Éppen száz éves volt a Norrbro, mikor jártam rajta. Pompás kilátás esik róla a városra.

3) Keleti- vagy Balti-tenger. Éjszaki öble a Balti-öböl, keleti öble a Finni-öböl nevet viseli, az a kis öböl-része pedig, ahol a tenger habjai egyesülnek a Mälár-tó vizével, Saltsjö nevet visel.

Itt, ahol csipkés a víz széle, és előre hajló, hátra eső, fölfelé kapaszkodó, majd palotaszerű, majd kisebbszerű házak, sorok alkotnak utcát, nem is lehet másképp, nehéz a tájékozás.

Sokszor jártam a löfejü vasuton. Ellenőr soha sem zaklat, jegyet se váltunk, csak belesusztatjuk a tíz öre¹⁾ viteldíjat az elénkbe tolt üvegfalu perselybe, ahol az, rézlapon megakad; a kalauz megnézi és rugóval a persely mélyébe veti. Ha nincsen apród, a kalauz lepecsételt papírba göngyölve, készen tartja számodra a váltandó, előre megolvasott aprópénzt, melyből azután fizethetsz. A kiállítás idejében az egész városban, sőt országban ujveretü ezüst pénz járt. A kocsik a turiniak módjára azért a legjobb szerkezetűek, mert ülőhelyéről mindenki szembenéz, azaz előrelát s minden ülés sornak két oldalról van feljárója, ahhoz elég térség, hogy kiki helyre juthasson, annélkül, hogy egyik a másikat zavarná. Az a rendellenes, a részvénytársasági igazgatóság kapzsiságából, a rendőrség elnézéséből eredő zsufoltság, egymás oldalához való surlódás,

---

1) Egy svéd korona (Kronor vagy Krona) a mi pénzünk szerint körülbelül 1 kor. 17 fillér, Ör vagy Öre váltópénz, a svéd koronának egy század része. Mind a három skandináviai országban egy pénzegység van, s pedig Dániában és Svédországban 1873. évi június 4. napja óta, Norvégországban 1875. évi április 17. napja óta. Van 10 és 20 koronás aranypénz, 1 és 2 koronás, 50, 40, 25 és 10 örés ezüstpénz, 5, 2 és 1 örés bronzpénz.

a kalauznak és az ellenőrnek az összezsufolt tömegben való átvergődése, mint Budapesten, itt teljeseen ismeretlen.

Stockholm, az 59—60 szélességi fokok között is, az éjszakai városoknak határozottan a legszebbike. Pedig ebben a szép városban, esendes népességű országban is voltak politikai gonosztevők, uralkodtak Nerók, s a komédiás cézárral uralomra jutott az elvadult szenvedély, a durvaság, lelketlenség és kegyetlenség. Falernumi bor, mézben főtt sáskák, páva- és flamingó nyelvek fogyasztása, szóval dőzsölés nélkül is feltámadhat az állat az emberben, politikai számítás és emberi érzés pörbe szállhat így is egymással. Ránehezedett a sors a svédek földére is.

Voltak királyaik, kiknek koronája kíneserves töviskorona volt. Jártak riasztó hírek szájról-szájra s az arcok váltak halálra. Vészterhes volt a levegő, forró és tüzes, mikor sötétlettek a jelek. Fondorlelkű tervek kieszelésével, előrejutás végett, mennyi de mennyi vér folyt koronabirásaért, nagyravágyásból, ideges félelemből, politikai mérközésből, hitváltoztatás, felekezeti rajongás okából! Gyorsan peregvén le az események, a népirtó háborukat, harcokat a hegyek közt, ki győzné mind előszámlálni, rettenetes, romlasztó voltokban leírni? Felekezetek fegyverben álltak egy-

mással, vallásközi harcok dúltak, lovaskövetségék jártak egymáshoz. Isten nem hallgatja meg a farkas lelkületű véres szereplők zsoltárát. Egymást tépve-marva folyt a vérpatak királyi ember, püspök, polgármester, nemes, polgár, vezérek, katonák, számottevő családok fiainak sebéből, mikor az állam és egyház viselt hadat egymás ellen. Harcok lángja borította el akkor az országot, fejsebet vágtak, locsantották egymás agyvelejét, tündökletes seregek verték egymást porba paripadobogás között. Megrendült a föld a léptek alatt. Süvittek a golyók fejek fölött, testbe furódtak, halál halálával multak ki az emberek.

Az országos viharban híres az iszonyatosságban a stockholmi vérfürdő, melyet a féktelen természetű, akaratának akadályt nem tűrő II. Keresztély dán és norvég király 1520. évi november 20-án, trónraléptekor, tömeges kivégzéssel, kiméletlen vérontással rendezett. Gyötörte az elméket, haragjában sujtott és megfullasztani igyekezett a közszellemet; szomorú világot vetvén az akkori állapotokra, erős háborgásba hozta a közvéleményt. Hogy trónját biztosítsa, 95 előkelő embernek kellett elpusztulni. Hóhérmunka, melylyel megpecsételte sorsát. A habzó kehely az utolsó csöpptől kicsordult s a szívek fölgerjedtek a felháborodástól. A világ rendjének a megsértése után

következett a kemény megtorlás, vaskeze, melylyel vezette országainak ügyeit, erőtlenül hullott le s mint fogoly halt meg. Senkinek az indulata nem fordult felé részvétre. Ha országa gazemberekből alakult volna, akkor ő méltó királyuk lett volna. Bölesen mondotta Nagy Napoleon, hogy „aki a század szelleme ellen megy, azt a kor szelleme könyörtelenül eltiporja.“ Belső igazságánál fogva, mindig megáll ez a jó mondás.

Megujul előttünk, sőt képzeletünk elé tolakodik a mult a maga rettenetes voltában s megszóllaltatja a történelem bíráló szavát. Hullott a feje, megeredt a vére mindazoknak a hazafiaknak, akik a dán uralommal ellenkeztek. Az igazság öl. Ölte az igaz svédeket. Az erőszakos dán király tette, iszonyattal töltötte el az emberiséget, és nem bizonyíthatta be vele a jogtalanság jogos voltát, de megállható okot sem tudott adni cselekedetének, melylyel nemesak a saját népét, de a világot is izgalomba sodorta. Nem altathatta el a lelkiismeretét s így ránehezedett a tudat, az a gondolat lett urrá agyán, hogy van Isten, aki a korona viselőjétől is — nem földvén biborköpenyeg a bűnt — mindent számon kér, és a nemezis Istene szigorú. De ne idézzük tovább emlékezetünkbe a Clio tábláján, az oknyomozó történetírással, az igazság

szem előtt tartásával, a maguk vadságában, szemkiszurással, husseb vágásával és egyéb emberesonkitással, éhhalálra kárhoztatással ugyis eléggé megörökített kegyetlen dolgokat, testvérharcokat, melyek reánk most is hatnak. Azt is könnyű elképzelni, az uralkodás ingatag következetlenségében hányan hagyták itt a világot, annélkül, hogy a nehéz titkok súlyától szabadulni birtak volna. De ne emésszenek minket most szomorú gondolatok, hiszen vannak az életben és történelemben megisméltődött események, nemzetek históriájában vannak sötét pontok, melyeknél — igaz — megáll a lélek az emberben. Hogy térben, időben messze ne menjünk, az 1789. évi francia forradalom — az emberi indulatok ijesztő csatájában — elfajulván, a szenvedélyek vad tusájában királygyilkosságba esapott át. Szerbországban, a délszláv vér forrongásában visszaestek a középkorba király drámájukkal. Az erkölcs törvényeit bizony vérbe fojtották. Hiába halad előre a humanizmus, hátra esik. Hiába tanít a sok okos ember, elfelejtik. Végre, mi most nem a múltból felszálló árnyakat kergetjük, nem a fényűzés és bűnről, nem a trón égő zsarátnokáról beszélünk. Politikáról sem, mely egyszer vállra emel, másszor porba, sárba taszít, részvétet fitogtat. A nép kegye állhatatlan, az ember gyarló, hamar felejtí el

a jót, borzalmat egyaránt. Mellőzzük azért, hogy a nemes szívek véréből áldozatul mennyi folyt, földalatti börtönökben hány erős bajnok senyvedt el, magam sem akarom tovább megindítani elmémet, lelkemet. Az események tanulságainak feltárása helyett, melyet a háborúból értékesítés céljából magunknak levonunk, gondoljunk inkább arra, hogy „van bíró a felhők fölött, áll a villámos ég,” mely ítél a világhistoria borzasztó tragédiáiban.

A történelmi magyar nemzet esete is idevág. Nekünk, kik Mohács óta nyögjük a német jármot, nekünk magyaroknak is volt szabadságharcunk, nekünk is voltak izzó lelkű dicső férfaink, kikben büszkén lendült neki magyar önérzetük, magyar hazafiságuk erőssé nőtt. Kiomolván annyi hősi, nemes vér, következett a minden erőnket lenyügöző sötét korszak, amikor részeket vágtak ki a hazatestéből, lettünk kiszakadt nemzet-darab. Zsarnokság fojtogatta szabadságunkat, üldözte honvédviselt apáinkat, hogy a szem nem maradt szárazon. A német alatt szivünk, lelkünk elszomorodott, bő részünk volt a haza állapota fölötti busulásban, de nem volt erejük lelkünk erején. Még mindig türünk, panaszkodunk, de vigasztalódjunk, a historia során láttunk mi már rosszabb időt is. Vajha egy jobb kor derülne fel! Most azonban csak azt

vizsgáljuk, hogy a vérpatak, időbeli méretekben a világtörténelem kialakulására nézve milyen irányt gyakorolt erre az országra, erre a királyi fő- és székvárosra, a Gusztávok városára. Mi nem a vérszagot, hanem jó levegőt, nem a multat, a multnak kegyetlen kedvtellését, a sötét háttérü kort, hanem — a vérfolyam megakasztva — a lelkek megbékülésekor, mikor az idő begyógyított már minden sebet, elhantolás után, polgári társadalomban a jelent akarjuk élvezni. Nem az emberi lélek állatiaságát, vadságát, egyes emberek véres sorsát akarjuk magunknak elbeszéltetni, hanem az asszonyi hang édes csevegését akarjuk hallgatni az öregesen szép, 250.000 lakost meghaladó világváros Stockholmban, melyből a dánokat kikergette Wasas Erikson Gusztáv, akinek szobra „a haza megbosszulója“ felirással a Riddarhuset, (Ritterhaus) a svéd nemesség¹⁾ háza előtt áll. Csak ennek az egy lovagháznak a multja, ezer okulással tanít ki. Vaskezü, de aranyshivü lovagok kerültek ki belőle, akik Isten utjait járva, a nagy multból meritettek hitet a jövőre. A nép egyesült velök. A svéd nemesi családok cimerei a falakon, maguk a lovagok, a hirhedt vasgyúrók, szivük vérének a feláldozása után, élnek lelkük

1) Svédországban három nemesi osztály van. Grefve, a gróf, Friherre, a báró. A harmadik vagyis legalsó nemesi osztálynak nincsen címere, csak välborne Herr vagy Fru.

minden erejével óhajtott alkotásaikban. Őrzik is az emléküket, mint mi, Mátyás király híres hadvezére, Kinizsyét, Wesselényi, magyar Alkibiadesét.

Stockholm szobraiban egész történet. Ez is boldog nép abban a tekintetben, hogy nagyjainak annyi szobrot emelhetett! A sok között, akik szoborban állnak, van Berzelius híres vegyész, a nevéből elnevezett parkban, neki is — kit Svédország szült — jutott egy szobor. A másik, igen szép szobor, a svéd királyi tudományos akadémia első elnökének, a híres tudós, a növényország rendszere megalapítójának, világhírű botanikus Linnének érc-alakja, a Humlegården diszkertben van. A virágkirály szobra, gondos kertész kezek által ápolt virágok — barátai — között van, a 4000 négyszögméteres nagy parkban.

Pihenés és üdülés után, ugyanezen kertben épült Riks-Bibliothec-be, egy kis tudományos szemlélésre betérünk. Megnéztük a könyvtár nevezetességeit. Az 1877-ben emelt épület magában is nevezetesség, amennyiben kövön kívül, vasból és üvegből épült. A 10.000 kéziraton kívül, 300.000 kötetet számlál a könyvtár. Néztük a VII. századból való Codex-aureus-t, mint egyik legrégebb latin szövegű kéziratot, melynek a birására nagyon büszkék a svédek. Téved, ki a középkorra lenézéssel

Stockholm.

Vértesi Károly Svédország. *Riddarholmskanalen.*

LOVAGHÁZ ÉS A CSATORNA.

tekint. Sok szép könyv, tudományos munka került akkor napvilágra, főleg a zárdákban. Mutatták a Luther által széljegyzett Bibliát. Cseh- és Morvaországból sok német könyvet hoztak ide össze II. Gusztáv Adolf és tábornokai. Büszkék lehetnek a svédek valóban az egész könyvtárra, amelyben komoly elmerüléssel folytonosan olvasnak és csendes mélységgel buvárkodnak; üresen nem áll. Két kerek ablakon nézték többen a betüket. Rászorultak ifjan is már. Tüzeli őket a társadalmi érvényesülés vágya, vonja az élethivatás. A tudomány táplálja a szellemet, a svéd irodalmi termékek bőven fedezik szükségletét. Örlik a gondolatokat, tanulmányozzák a logika örök törvényét. Kerül-e ki a gárdából hatásos, neves író, nem tudom. Napjainkban nagyon sokan forgatják a tollat, de a sorok barázdáiban nem mindig szántanak mélyen.

III.

A SKANDINÁV KIÁLLÍTÁSON.

Főváros és kiállítás. — Király jubileuma. — Lohogódisz. — Legnagyobb faalkotvány. — Tornokok tetején. — Egyformaság. — Sajtó. — Sport. — Diorama. — Érdekes részlet. — Ércipar. — Nansen tárgyai. — Emlékezés Nansen budapesti felolvasására.

Mikor egy fővárosba akkor jövünk, mikor abban világ- vagy országos kiállítás van rendezve, szóval mikor benne az ész fönsége és az emberi kéz alkotása ül diadalünnepet, akkor az ünnepi hangulatban, az összehalmozott mesterművek sora, az érvényesülést keresők utja, elvonja a figyelmünket magáról a városról, legyen az bár legszebb, legnagyobb, akár világhíresség.

Nem illesztek azért jelen cikkem fölé olyan felirást, amely csupán csak Stockholm nevezetességeiről szól, mert három ország munkáskeze vonja a figyelmünket magára a kiállítási területen. Van ott réz- és vasipar, faragott, hajlitott butor, női kézimunka, zománc munka, mind főtárgya a kiállításnak, megannyi kiváló szép dolog. Részletesebben rátérek.

Stockholm örült, hogy skandináv- orosz- (Finnland) ipar- és művészeti kiállítást ren-

dezett a svéd- és norvég nemzet, II. Oszkár király 25 éves uralkodói jubileumára. Folyton emelkedő ipari föllendülés. A társországok verőfényes ünnepe volt ez, a béke szelid munkájával. Tartsa az idő sokáig, a népe jólétére törekvő, legemberiebben gondolkodó, kétegy nemzet királyát, hét millió svéd- és norvég urát, aki már átlépte azóta hetvenedik évének a küszöbét. Teste gyengülésében is maradjon meg lelki ereje, hogy továbbra is részt vehessen nemzetének munkájában s éljen Európa köztudatában. Legyen továbbra is legnagyobb politikai sikere a tett. Nyomatékkal szállván sikra, vendégszeretőleg, tárt karokkal, erejük teljes tudatában meghívták a svédek, együttünneplésre a művelt világot, és a művelt világban szerte szállong majd a jó hírük. Harminc év (1866) mult el az utolsó bemutatkozásuktól. A haladás szembetünőleg látható, az időnek terjedelme fejlődést zár magában. Bizonyító erővel tanusították ezt. Kárba nem vesz a tömérdek fáradságuk, emberi munka, jól felkaptározták azokat. Sok embernek nevét kapta fel a hír.

Csalatkozik azonban, aki itt aféle tömeghullámozást, ünnepi mámorban való uszást, égő fáklyák percegését, tűzijáték ragyogó pompájával bombák puffogását, röppentyű eregetés aranyesőjét, színes tűzgolyók lebe-

gését, forgó napnak, tüzrózsának szemet kápráztató tündöklését várja. Az a harsogón riadalmas örömujjongás, eszem-iszomokon toronymagas röptü szónoklás, melyet más lár-más, lázasan lüktető fővárosokban — gyara-podván az ünnepi alkalmak — megszoktunk, itt teljesen hiányzik. Mig másutt reklám visz el mindent az utolsó kunyhóig, herce-hurca, az emberek nyakukba szedve lábukat, egymás hátán tolonganak, lélekszakadtan inálnak, mig más városban sokadalmak folynak le, vendégszereteten élösködnek az idegenek, az itteni csendes vérü, lassu szavu emberek között, legkevésbé se rivalogva, rendes mederben folyik a mindennapi munka, nem fogy el a lélekzetük. Mozgolódás alig támad, nem növelik meg a rendörség gondját. Érzelmi kitörésük olyan csendes, mint ök maguk, nem hat. Csak a kiröppent zászlók lobogásából, lenge szövetekkel való diszítésből, idegen népeknek ide való összefutásából, a kiállításra özőnléséből, művészi és táncos szórakozást hirdető programmok ökölnyi betükkel kiabálásából tudjuk csak, hogy ünnepet ülnek, a munka ünnepét tartják a város falain kívül, amely ha igézetes pompává nem is, de országra szóló ünnepséggé nőtte ki magát. A hirlapok, mint a közvélemény szócsövei, a hirszolgálat tökéletességével elujságolván, felszinre hozván

a svéd dolgokat, nem színezték ki azokat rikitóan. Semmiben nem tolakodtak a szenzáció lármás vásárára, aktualitásban szántottak. A nyári melegben sem keltek ki nagy dolgok. A jelen világról, a maga sietős munkájában is minden nap hű térképet adott a napisajtó.

A város új- és legszebb utjairól, a Karlavägen-, Strandvägenről, könnyű és tempós, kiadó lépésben özönlik a nép szélesebb rétege a szobrokkal díszített kőhidon át a kiállítási területre. A hidakon sehol sincs vámszedő házikó. A hidon jövet- és menet irányban lépkednek az emberek, haladnak a könnyű kocsik, nehézkes omnibuszbatárok annélkül, hogy valóságos kocsitábor alakodnának. A közlekedés nem akadozik, intésre megáll a kocsisor, akár mint Londonban a Haide park bejáratánál. Sipszó kevés hangzik fel. A kapu felé nyomulunk, azután irányát változtatja a sokadalom. Egy anya, batyuban szendergő kicsikéjét hátán hordja.

A 28 négyszög kilométerre terjedő Djurgården-szigeten elterülő kiállításon, az első betekintés a négy toronnyal szegélyezett kupolás, fehérre festett, kék és rózsaszínnel élénkített, éjszaki stilben emelt nagy iparesernok eleve arról győz meg, hogy messze földről való idejöttünket nem bánjuk meg.

Az új díszében pompázó, nemzeti színe-

zetet öltött iparszarnok, a legnagyobb faalkotvány, melyet a világ felmutat, négyszögüsitésében gigantikus. Kiváló emberi alkotás. Az ókorban talán világésoda büszke címmel illették volna. Az íves boltozatok erős oszlopokra fektetvék. Tizenhatezer négyszögmeternyi területe nyilvánvalólag hirdeti, hogy Svédország, Norvégia, fanemükben az első kiviteli ország. A tornyokat a kupolával összekötő átjárókról, a világ négy tája felé néző tornyok erkélyéről, a kupola tetejéről, nemcsak elragadó, de száz méter magasságból, tájékoztató kilátás esik a körületei elhelyezésre, az egész kiállítási területre, városra; pompás nézés esik a sötétzöld vizekre, csipkézett partokra, a parányivá törpülő távol képekre. A kiállítás területén, ércdiszeken a napsugár fényes táncot jár. Halk moraj hallatszik fel, mely lent végig fut.

Unom a kiállításokat, a részlegeset és teljeset, mintaszerű, kitapasztalt egyformaságuk miatt. Csillogás és szintarkaság mindenütt. Kaleidoskop. Izgalmas hajsza folyik jutalmazásért. Igyekeznek egymás fölé kerülni. Megvallom, nem nagy a szakismeretem s így tudásomban sem tehetek többet, mint a mennyi képességem van, áradozó magasztalással sem akarom leplezni fogyatkozásomat, de ez a kiállítás, új nézőpontból tekintett éjszaki kü-

Vértesi Károly Svédország.

KÁROLY UT.

lönlegességeinél, szokatlanságainál fogva, érdekelt, az izlés fejleménye meglepett.

Járok a tömeg közt.

Itt királyi pavillon, ott színes mennyezetű, körül zárolt, muló jellegű sátrak, üveg-födeles helyiségek, amott fülbántó lármával, siketítő recsegés-ropogással gépesarnok, mely össze ijesztgeti az asszonyokat, de attól nekünk is minden idegszálunk megrezzen. A zaj elcsitulta után belépünk, a gépek mindig érdekesek, hisz van már írógép is. Még amodább villamos csengők éles szava.

A hadsereg és haditengerészeti kiállítás, hajózás, tenger alatt járó kémgözös, hatalmas vascsigák, kötélverőknek vastag kötözői, odábad gazdasági termékek, iroda korlátok, tout comme chez nous, új és kopott dolgok vegyesen, de a felerészben tengervizbe épített halászati kiállítás, no ilyen nagyszerűt másutt ne keress, hasonlót nem mutat fel a világ, mert Norvégiában halászatból él a nép zöme. Erről bővebben majd akkor szólok, ha ott, a fjordok- és szigetek világát járom.

A sajtó termékeire, nevezetesen a sajtó berendezésére nézve tudjuk, hogy az 1896. évi berlini iparkiállítás felülmulta már azt, amit az előbbi világkiállítások eddig felmutattak. A könyvnyomdászat napról-napra halad, itt is a tisztult izlést, műveltség magas fokát

mutatta. Csodálatos, mennyi sok cinképes könyv kerül ki a nyomdahelyiségek dohos légköréből. Írók, költők ragyogó életutja bennük. Megtudhatjuk a könyvekből, ivekből, összevarrott füzetekből, hogy mennyi szép, mennyi fölemelő van a világon. Emberész, emberkéz milyen csodadolgokat alkotott. A betű, milyen közellé, belsővé teszi azok emlékét, kik az emberiség művelődését előre vitték, az emberi érzelmeket nemesítették, másoknak a tanulást, haladást megkönnyítették, szóval, a világot — ismétlem — nagyon előre vitték.

A turista- és sportkiállításnak sem akad párja. Megmondom miért, oka egyszerű. Az éjjeli nap országában vagyunk, ahol bőséges vizek omlanak alá a hegyekről, vadvizek vetik le magokat a sziklákról s mérhetlen erdők terülnek el. Ha csak ezeket vesszük tekintetbe, nyilvánvaló, hogy ezek az országok a sportkedvelők Eldorádója, az arany- és csodák mesés országa. A sportszervezelem itt kielégül teljesen, anélkül, hogy a svédek urlovasok hippikus sportjával, zsebbevágó dolgokkal elsportolnák a vagyont. A testet-lelket edző uri divatnak sok itt a követője, habár a szegény ember, labdarugás és lawn tennis helyett megelégszik a közönséges élvezetekkel. Néha jobbak is ezek, mintha amazok hóborttá, mániává fajulnak fiatal Achilesek tulhajtása

következtében. A sportkiállítás nyolcszögletes szép épületben van a víz partján. Belépésnél vizesés zaja és csilláma fogad. Szavunk összevegyül a víz morajával. A lecsobogó víz tovaszakad és folyó partján a lazac fogást mutatja. Ez a kedvelt, piros húsú, kitünő ízű hal, tudvalevőleg fölfelé uszik s a vizeséseken veti át magát. Akárhányszor látunk utközben is sziklára festett, vizesést ábrázoló zöld falat, alatta a lazacfogót, mely a falnak ugró halat elzárja.

Diorama képek sok szép tájat, ünnepi képet mutatnak, fölébresztik a vágyunkat oda eljutni, de egyuttal bemutatják a hócipők, korcsolyák, hószánkók alkalmazását, a tarándszarvast hogyan vadásszák. Kit ne érdekelnének mindezek a dolgok?! Hiszen ifjonta mi is korcsolyáztunk, vártuk a jég kövéredését, hogy a Ferenc-csatornán 5–6 mértföldnyire elesusszunk. Azután meg összefogódtunk harmincan, negyvenen, még többen, és a síkos jégen, a befagyott tó nagy térségén neki lóditottuk a göresöt. Végsőknek tettük a legjobb korcsolyázókat, kitünő csuszkálókat. Nagyot kanyarultak, akik el nem estek. Itt van a korcsolyázók hazája, habár a hollandoknak is jégen van a nemzeti sportjuk.

A képen mennyi, de mennyi keskeny csolnak, hosszú evező, vitorlás bárka! Hasonló-

képpen élőképekben mutatják a vizen való forgalmas életet, nappal a nap világánál, este a fontaine lumineuse sok színében. Rózsaszínre, kékre, zöldre, elő sem lehet számítani, hány színre festett a vizsugár.

A királyi vadász club kiállítása, egy egész mérlegsúlytal növeli a kiállítást, a sport-esarnok gazdagságát.

Az erdészeti kiállítás teljes áttekintést nyújt a skandináv országok bőséges faállományáról. A kiállításon van ennek a teljes kicsomósodása. Évszázados őserdők hosszú vastag törzsei, Cooknak összeverődött emberei veszik körül a legnagyobbakat, az egyik bámulva csapja össze kezét, a másik, kész, diszes famunkán vizsgálja az erzet különböző árnyalatának színeit.

A kiállítási nagyvendéglőben megpihenve, folytatjuk a körutunkat.

Festészetük hátrább van. A festmények éjszaki tárgyuknál fogva érdekesek, de műremeket ne keressünk, s amelyeket itt azoknak mondanak, lejebb sülyednek az avatott szemekben, hűvös megítélés mellett várakozáson alul maradnak. Művészet csodálatába itt nem merülök, de lebecsülni sem akarok könnyű szerrel. Nem akarok Apelles kritizáló vargája lenni, visszatart attól, Apellesnek egészen hozzánk szálló, jól ismert mondása. Fázik itt

a művész keze az ecset alatt, s az itteni természetben kevés az égő szín, a tehetség-telen nem hozza össze azokat. A művészeti kiállítás azért volt nemzetközi, mert kevés itt a festőállvány. A mi művészeink közül csak Benczur Gyula jelent meg egyetlen képével, az is arckép. Hasonlítgatom — csakugy magamban — ezt a műkiállítást azzal, melyet (1880) Turinban láttam, IV-a Esposizione Nazionale di Belle Arti. No de nem is bírom ezt a szerénységet ahhoz a gazdagsághoz mérni, a hol 341 szobor karrarai márványból, remekek, 1120 szebbnél szebb kép ékeskedett a vásznon különböző színben, tárgyban. Hja! Olaszország a művészet őshazája, vannak temetői,¹⁾ melyek szoboresarnokok. Léptenyomon kitehetjük magunkat a szép hatásának.

Érdekes része volt a kiállításnak, a hol jegesmedve bőr, taránd-szarvas agancs, rozmárfóka agyar s a lapp nép iparkészitményei voltak felhalmozva. Nem mindennapi látvány nekünk távoli lakóknak. Azért csakis azt néztem meg behatóbban, a mi elűt a mienktől s hagytam a mi nálunk már elközönségesedett. A legéjszakibb népek ruházkodása mellett

---

¹⁾ Genuában a Bisagno völgyben, Milanóban legszebbek. A genuai Campso santo hővebb leírása „Utiképek Olaszországból“ című munkám második kötetének 92—97. lapjain.

nagy ellentétet képezett a mostani divat majmolása.

A fa- és ércipar, nevezetesen a vas és acél, réz, nikkel, ezüst és egyéb fémekből alkotott remekeit néztem legtovább. Csupa fém és fényesség. A cipőgombolótól fölfelé sok szép tárgy, emléktárgyul alkalmas sok apróság. Svédország sziklás földje nagy érc-kincset hord a méhében. Svédországnak a gazdagsága, a föld kincseiben van, vízben és erdőben. Szegénysége, a kevés népességében. Most a gazdagságáról szólok. Nagy a vas-termelése, versenyen kívül áll az acélipara. A svéd késeket és beretvákat messzeföldön ismerik, keresik.

A kiállítás képéből látjuk, hogy Svédország haladottabb és gazdagabb mint Norvégország. Sokból állna elősorolni a félkörüleg lépcsőzetesen emelt csarnokot, terrasse-os-pavillont, a nehéz-, könnyü épületeket, kőből, fából tetszetősen ide állított színes tarkaságot. Egyik a másikat emeli. A ruházkodás-, pazar pompázás tárgyainak a kiállítását az embereken néztem, főleg a némbereken. Ezeken mindig van új valami. Ha az újítás az izléssel párosul, kelete van annak mindenütt, itt még inkább, mint talán nálunk, mert az Éjszak franciáinak nemes izlése csatlakozik a világdivathoz. Ha-

tásvadászat a divat terén itt is van, Páris egyeduralma ide is kiterjed.

Csoportosulás a jégtörő hajó és a cethal-fogó hajó körül. Hallgatják a szigonyos ágyuról szóló magyarázást. Látni fogjuk a helyszínén, a hol az egész eljárás világossá lesz előttünk. Itt a tengeri hajókat nézzük igazi tengeren.

Kit ne érdekelnének végre a Fridtjoff Nansen dr. éjszaksarki utazónak, a vikingek¹⁾ ivadékának a „Framm“-on²⁾ (1893) magával vitt felszerelése s a veszedelmes expedíciójára vonatkozó tárgyak? A halállal szemtől-szembe bátran nézett ez az éjszaki sarkot ostromló jeles, a kinek annyiszor kelt halálhíre. Halottam a nagy éjszaksarki utazónak fölötte érdekes, de norvég kiejtésével nehezen megérthető német nyelvű felolvasását, melyet a magyar földrajzi társaság 1898. évi május 10-én rendezett a budapesti vigadó nagy termében. Kíváncsi intelligens közönség zsúfolásig megtöltötte azt. A jéghegyek országáról beszélő tudós férfiú, a ki grönlandi utazásával szerzett már magának világhírt, s a kit nagygyá tett a bátorsága, európai körutjára nejét is magával hozta. Meleg ovációval vette mindkettőjüket körül az előkelő közönség.

1) Született Krisztiániában 1861. évben. Atyja ügyvéd volt.
2) Fram = előre.

IV.

MOSEBACKE.

Nevezetes zsilip. — Lovasszobor. — Katharina Hissen. — Elevator. — Kávéház a torony tetején. — Viadukt a levegőben. — Hidról látszó hidak. — Isten keze, ember keze. — A kilátások telje. — A kikötő. — Szigetek és félszigetek. — Riddarholmskyrka. — Pantheon. — Andrassy gróf cimere. — XII. Károlyról. — Pesten is volt. — A kikötő forgalmassága. — Mint egy térkép. — Sziklák a tűnő nap arany színében. — Templomban. — A protestantizmus behozatala.

Mentem lázas hévvel megnézni és élvezni azt a kétrendbeli, csodálatosan szép kilátást, mely a Hissen és Mosebacke magaslatairól kínálkozik a szemlélőnek, melyről annyi magasztalót hallottam. A két látópont közel esik egymáshoz s hol az egyiket, hol a másikat tartják szebbnek, róla tágabbnak a kilátást. Én egyben írok mindkettőről. Lássuk!

A belvárosból jöve, hol sok szép kirakat, fényes feliratos tábla állítja meg a járó-kelőt, érdeklél nézzük tovább utközben Eriksons-nak 1850-ben befejezett vízművét, azt a zsilipet, mely a Mälar-tó és a Salzsee, illetőleg a Balti-vagy Keleti-tenger közötti félméternyi vizmagasság különbözetet kiegyenlíti, a vizek egymásba folyását megakadályozza.

XIV. Károly lovasszobrát elhagyva, a félig földalatti halpiacot is megtekintve, szabad téren a vizpartján Katharina Hissenhez¹⁾ érünk és a 35 méter magas, vasszerkezetű elevator gőzzel hajtott felhuzó gépen, hamarabb mint a Vezuv-funikulárén, egy percnél is valamivel kevesebb idő alatt, igen csekély váltópénzért, à la Eiffel-toronyba, fölemelkedünk és egy kávécsarnokba jutunk a vastorony tetején. A kávéházban 15 személyre férőhely. Zsámolyt csusztatnak a lábaim alá. Egy esésze habos kávét veszünk magunkhoz, miközben nézünk le a magasból, időzünk, mert nincs egy második ilyen kávéház,²⁾ melyből hasonló kilátás esnék a panorámás fekvésű fővárosra. Szép képtől, nagyszerű kilátási ponttól, nehezen lehet engem elmozdítani, gyökeret ver ilyenkor a lábom.

Nézek és látok. Stockholm mozgalmas, mégis csendes, örömmre derít látképe. Mennyi telefonhuzal! Elnevezték Stockholmot telefonvárosnak. A lakosság arányához képest ilyen sűrű hálózat nincs sehol sem.

Átmegyek a vas viadukton, mely a vasszerkezet folytatását képezi és a lég birodal-

---

1) Hissen, felhuzást jelent, de a nép Hissá-t csinált belőle, mint nálunk a propellerből propellát.

2) Budapesti értelemben vett kávéházak, Stockholmban nincsenek. A kávé, mennél fölebb megyünk Éjszakra, annál nagyobb lőrévé válik. Keleten isszuk a legillatosabb kávét.

mából, vízszintes irányban haladva, a déli városrészben (Södermalm) a szárazföldre lépek. A nehéz közlekedés egyik városrészből a másikba, alantól föntre, elhárítva.¹⁾ Visszanézek oda, ahol kávéztam. Mintha a vastorony tetejére illesztett kalapnak a peremén álltam volna. Hasonló látvány nincs. Egy hidról annyi hidat sehol sem lehet látni. Kicsinyt, nagyot, kőből, vasból, szebbnél szebbet, diszeset. Sietek, a svéd elnevezéssel cikkem címéül használt, magyarul Mózes dombjának nevezett magaslatra s a stockholmiak Gellérthegyének a kertes restaurációjában néhány órára megszálok. Élvezem Pschorr, a világhírű müncheni sörfőző italát. Csinos felszolgáló leány hozza azt.

Széles pofaszakálás angol nem veszi le látsövét a szeméről. Tömött sorokban, terített asztalok várják a mi értelmünkben vett estefelé való órákban, az ide özönlő közönséget, a Stockholmban időző idegenek csapatát, mert itt ezidőben nincsen este, egyik nap a másiknak a folytatását képezi s a nyári éj beillik téli nappalnak. Az egyik naptól kijövünk, a másikba belemegyünk s inkább a reggeli, mint az éji órákat szánjuk a nyugalomnak.

Amit látok, az az Isten keze és az ember keze munkája. Azé, ki a semmiség

1) A Lindmarck kapitány terve szerint, öntött vasból alkotott felhuzó gépet 1883. évben március 19-én adták át a közforgalomnak.

ködéből megteremtette a vizeket, melyeket azután elválasztott a földtől. A teremtés munkájában az összeszorított vizek szélére sziklákat hányt, hogy a föld legyen föld, és a víz, hullámaival csak csókolhassa ezután a földet, de örök időkre se szerezhesse többé vissza a régi uralmát fölötte. Mondhatjuk, hogy a sziklaóriások tartják fogva a tengert. A Teremtő csodás ereje meghat, milyen kicsiny hozzá képest az ember keze, a mely várral, kastélylyal, kőházakkal koronázta meg a magaslatokat. A két munkán pihen pillantásom, lebilincselik gondolatomat, mely azután a földről az égbe száll.

A kilátások teljét élveztem a levegő áttetsző tisztaságában. Láttam képet, fölségesen szépet, a minőt csak itt lehet látni a magas Éjszakon, azokon a varázslatos tájakon, a hol ezidőben a nap nem tudja elhagyni a földet. Egyre jobban győződöm meg arról, hogy Stockholm a földkereksége egyik legszebb városa, csodás városa, mintha katulából szedték volna elő. Kigyönyörködtem magamat a pompás látványban.

Látom az egész nagy kikötőt, Kastellholmen, Skeppsholmen,¹⁾ Blasieholmen és Bukholmen között a félsziget világában. A morajló habok sok hajót támasztanak meg

1) Skepp = hajó, Holmen = sziget.

hátukon. Látom a hidak által összekötött nyolc szigetet: Stadtholmen, Kungsholmen, Riddarholmen, Helgeandsholmen, Skeppsholmen, Kastellholmen, Strömsborg és Djurgården. Hidak kapaszkodnak bele az erős partokba, nehéz pallót hordanak. A szigetközi vizeket sivitva röpködi be a fehér csüllök sokasága. Közül a sziklahátról egy-egy hegyi rablómadár szállong fölebb-alább. Lábam alatt az első szigeten terül el az ósdiság romjain fölépült belváros (Staden). Valamikor csak ezen volt. Idők folytán a szigetről leszorult, más 111 kisebb-nagyobb szigetre és félszigetre kapaszkodott fel s oda, a hová birt. Még most is folytonosan kapaszkodik, hahogy tért hódít a sziklaktól. A belvárosban, körülötte, mellette, a külvárosokban, távoli részeken egy-egy sugár torony, Mózes utódainak keleti építkezésű imaháza, közül vársarok, csonkatorony emelkedik. Sokasággá lesz, hogy a háztenger panorámáját annál igézetesebbé tegye. Jakab-, Hedvig-, Eleonóra-, Mária-, Magdolna-, János- és Klára-templom. Ezekon kívül orosz-, német- és anglikán-templom. Tíz ujj nem elég a felsorolásukhoz. Az egyik uj, a másik félezred évre tekint vissza, a harmadik még távolabbi időre. Előkelő szállók.

Szememet fogva tartja az egykori szürke barátok-, tudománykedvelő szerzetesek temp-

loma, a mostani történelmi nevezetességü Riddarholmskyrka áttört művü, öntött vasban 90 méter magasra feltörekvő tornya. Szemen ismételve visszatér az érdekes, kimagasló toronyra, melynek alatta, mondjuk a most már isteni tiszteletre csak kivételesen — királyok temetésekor — használt templom Pantheonjában, föld mélyében, Svédország nagyjai, kiváló államférfiak, a harminc éves háboru vezérei pihennek, „Svédország disze nyugszik a márvány alatt“ Tegnér szép mondása szerint: „Riddarholmen, der Sveriges ära sofver under Marmor.“ A vezérsorban Tilli, Poppenheim, Turenne, Conde, Wallenstein. Mind, valahány, mikor az őseik árnyához szállott el a lelkük, porrészüikkel beleveszték a semmiségbe. Véresen és vértelenül porladó csontok. Porlepte márvány sarkofágban a Wasa házból Gustavus Adolphus Magnus. Ottlétemkor, a templom kápolnájának faláról lejegyeztem a nagy királyt dicsőítő sorokat: „In augustiis intravit. Pietatem amavit. Hostes prostravit. Regnum dilatavit. Svekos exaltavit. Oppressos liberavit. Moriens triumphavit.“ Neve, emléke a nép ajkán, dalokba van foglalva. Róla énekelnek, a ki megnövekedett ereje delelőjén, a ki jámbor volt, üzte az ellenséget, tágitotta az ország határát, felmagasztalta a svédeket és az elnyomottakat szabaddá tette.

Érdekes régi fegyverek a templomban. Előbb halált szórtak, most porréteg vonja be azokat. A falra festett címerek között Andrásy Gyula grófé, jelmondatával. Mint a svéd Serafin rendlovagját érte őt ez a megtiszteltetés, jutott neki ez az emlékállítás. Banér, híres-neves svéd tábornok sirja fölött kulcsok, erősségek és városoké, melyeket elfoglalt. Erővel és odaadással szolgált, míg végre elfoglalta a halál csendes birodalmát, a hol legnagyobb rend van. A nagyok között, XII. Károly, a ki Magyarországra is elkalandozott, Pesten egy éjszakát töltött, és lekerülve Törökországba, onnét eszelmájának hegyét hazafelé irányítva, árkonberken ugratva, vágatva, tiz nap alatt, Stralsundba termett lóháton. Csalódás fájdalma furta szivét. Tizenkét évi távollét után ezren és ezren halván ki melőle, hazatértekor az örök se ismerték fel a királyt. († 1718.) A most uralkodó Bernadotte királyi családnak a sirboltja hasonlóképp a Riddarholmkyrkában van, valamiként a Habsburgoké a bécsi kapucinus zárdában, a Savojai házból származó olasz királyi családé pedig a Monte Superga¹⁾ hegyen levő oszlopcsarnokos templomban van. A templom oszlopai harci zászlóktól ékesek, győzelmi trophäákkal festettek. Az összesen mintegy hat ezer, nagyrészből megfakult

1) Turinből látható.

zászló között van elég osztrák is, a lándzsa tövében fekete-sárga szalagesokkal. Tudjuk, II. Gusztáv Adolf Svédországot nagyhatalmi állásra emelte, a Habsburgok hatalmát meg-ingatta. A megváltozott világot Rudolf trónörökös arcképe jelzi. Szinte kiválik a rizs-porozott parókások közül.

Látom négyszáz gyárnak sok kéményét, házak nyitott ablakát, lélegző tüdejét a lakásnak. Látom a sok vizijárművet, melyek a szigetek világában Velence gondoláiként az emberek csendesen mozgó közlekedési eszközeit alkotják és kocsit helyettesítve nagy távolságokat kötnek össze. Dalekarliai asszonyok kormányozzák a kis csónakokat. Cifra, tarka az öltözetük, jól áll, de a lábukon se cipő, se papucs, hanem fenyőfából való talp, felbőrrel. Látom az óceánjárók között a vízi sport apró lélekvesztőit. Ezek egyikén, vizipók iramodásaival, megfeszített izmokkal halad egy sportkedvelő. A víz hátán, fényes tükrén sűrű mozgás. Mint a mikor pajkos gyermek százával eregeti tóra, papir csónakjait szélben. Látom a fehér vásznu, minden legkisebb fuvallatra érzékeny halászbárkák libbenését, a szélváró vitorlások nyugvását, méltóságos haladását, a gőzrejáró sok kis Angslupár eregetett füstjét, melyek átlátszó fátylakká válnak azonnal s legott eltűnnek. Mindenféle

alkotásu, idevaló- és idegen nemzetek hajói! Tülkölésük hangzik. Nem valami szépek azok az itteni személyszállító emeletesek, melyek mint a helyi közlekedés eszközei, hasítják a vizeket, de kényelmesek, habár távlatból emeletes ketreceknek látszanak: széltől, hidegtől megóvók, mert ez a vidék, csak rövid ideig ilyen, a milyennek a mi szemünk látja most, következik a szépidőre, rövid nyárra, hosszú télnek köde, fagya, zuzmarája. A merre most hajók borzolják fel a vizet, télidőben acélkések karcolják a jeget. Egybefogózva szaladgálnak, kicsapósdít játszanak.

Az idegenek-, főleg ezek gyengéd lelkü nővilágának a számtalan ah-ját hallom magam körül, a melyekbe belezördül néha egy-egy Goddam, hizott angoleMBER ajkáról. És az én magyar utitársaim közül akadt akárhány, a ki Stockholmban létekor nem látta, a mi legszebb Stockholmban. Rómában lenni és nem látni a pápát! Van az ugy.

Mint egy térkép feküdt előttem a bájos Stockholm, mint egy nyitott könyv, melyből olvastam. Ránéztem a terekre, bepillantottam az utcákba, a forgatagos Drottningatan fő-utcába ugy, mint a kihalt kis utcába. Olyan szűk egynémelyik zugos utca a belvárosban, hogy az emberek a gyalogjáró egyik oldalán jönnek, a másikon mennek, rajta végig botor-

káznak. A királyi palota környékén is piszkos sikátorok emelkednek, de a régi nyomok semmit se vonnak le a teljes látkép szépségéből, ugy a miként Konstantinápolyból sem. Éles vonalakban látom a föld- és a víz uralmát megszabva. Mikor pedig ereszkedett a nap, kiszínezte, megaranyozta a város háttéréül szolgáló kopár szirteket. életet vitt az élettelen, ősidőkből való sziklák világába. Tündöklött és ragyogott minden.

Vasárnap volt éppen s délestnek az isteni tiszteletre szánt órája, 5-6 között, mikor Svédországban a koorsmákat akként zárják,¹⁾ hogy a benne levők maradhatnak ugyan, de kívülről nem jöhet be senki.

Ahhoz a magasan fekvő ponthoz közel, a hol az isteni szép kilátást élveztem és fölöttem az ég végtelen csarnoka kitárva, kupolás templom volt. Stockholm a templomokról egyáltalában nem nevezetes, valamiként nem Debrecen, a magyar kalvinizmus Rómája. Egynémelyikben nem bűg, csak nyekeg az orgona. Nincsenek fedett oszlopcsarnokok, nincs merészen ivelt építkezés, nem izzanak márványfalak, mikor az ég lángba borul, de, ceteris paribus, a Storkyrka²⁾ tűnik ki, a svéd királyok koronázó temploma. Bementem a

1) Vasárnap délben 11-től 1-ig zárják a koorsmák.

2) Stor = nagy, Kyrka = Kirche = templom.

templomba. Isten felé fordul lelke, megszáll az áhitat. Istennek hálát adok azért, hogy kívánságtól hajtva, földi bujdoklásomban ide eljutottam, Éjszak világában ezt a felejthetetlenül szép, utólérhetetlen nagyszerűségű kilátást élvezhettem. Egyébként is sok okom van nekem hálálkodni Istennek a látásért, melyet egyszer elvett tőlem csaknem teljesen, de évekig átszenvedve a vakok poklát, visszaadott ismét teljesen. A nemlét öléből ismét életre kelve, az eget többé nem vádoló, sőt az egyiptomi, a palesztinai, a konstantinápolyi utirajzok és a jelenleginek a megírásával, Isten szép világának a dicsőítésével, a fölséges természet magasztalásával rovom le érte hálám, felülemelkedvén mindig a világalkotó Örökkönvalóhoz, mikor valami elragadót látok az utólérhetetlen mesterművében, melyből az ember kontár keze csak egyes részeket idomit át magának, hogy legyen búvhelye az időjárás szigorúsága előtt, nyughelye a fáradalom után, ideiglenesen és örökösen. .

A Storkyrka is egykor katolikus plébánia-templom volt s akkor szent Miklósról nevezték. Most meg van fosztva belső ékességétől, üres, mint a protestans templomok általában, de megmaradt minden alkatrésze. Öt hajót képez benne négy sor oszlop. Legnagyobb nevezetessége a 80.000 tallérba került oltárszekrény,

ezüst, ébenfa, elefántesont összetétel rajta, Krisztus születését, szenvedését és feltámadását ábrázolja. Takaros az összeg, a mibe az oltárszekrény került, de meg is látszik rajta. A templomszolga csoszog el mellettem és köhécsel, vajjon lesz-e egészséges? ha most, a pompás nyáridőben nem az. Odalent . . . a hol nem fáj semmi. Lelkemben nem nyomhattam el én sem ezt a feltörekvő, mindig szomorú gondolatot. Az ajkak zsolozsmát zsongtak. Áhítatos elmerengés száll meg. Meglep, hogy a protestáns lelkész karinget ölt, sőt misemondó ruhát visel isteni tisztelet végzésekor. Tehát nemcsak a katolikus egyház szervezetéhez, de ruháihoz is ragaszkodnak. Ezek meghagyásával könnyebb volt a hitváltoztatás keresztülvitele.

Ezzel a stockholmi templomokkal végeztem. A harangtornyos istenházakat bővebben Olasz- és Spanyolországban, Konstantinápolyban és Kairóban néztem meg; minaret, kupola, Allah lábának zsámolya. Azoknak a magasságát nem érik el az itteni templomok. Ezeknek a magasságából, könnyen túlköli, kiáltja le az éjiőr az órákat.

Minden templom Isten dicsőségére van, és benne felebaráti szeretetet kell hirdetni, nagyon bántott azért a királyi palota közelében egy régi templom falán a katolikus

érzést mélyen sértő ez a felírás: „Templum hoc Gustavus Rex a papisticis superstitionibus purgatum, vero cultui divino restituit.“ Magyarul így hangzik: Ezt, a pápisták babonáságától megtisztított templomot, Gusztáv király, az igaz isteni tiszteletnek helyreállította. Nem ismerek erről a mondásról, gyűlöltéséges jelszavakról a szelid lelkületű és türelmes svéd népre, azért az a gondolat fakad agyamban, hogy e tárgyban gáncs csak egyet illethet. Valamikor egész Svédország katolikus vallású volt, míg Wasas Gusztáv (I.) király az egyházi vagyonnak magához vonásával a memento mori és pax fenséges keresztény jelszót hangoztató szerzetesek elűzése után behozta a protestáns vallást, dacára, hogy a hitbuzgó dalekarliak, ősi hitük visszaállítása mellett háromszor is küzdöttek; leverettek. A svédek 1893-ban megülték hitujításuk háromszázados évfordulóját. Most az egész országban ötezernél nincs több katolikus; Stockholmban van két kis, kápolnaszerű templomuk, ezenkívül csak Malmö, Göteborg és Hammerfestben. Ujabb időben katolikus missiók iparkodnak hívőket nyerni, milyen eredménnyel? a jövő fogja megmutatni.

V.

KIRÁLYI KERT ÉS KASTÉLY.

A legszebbek egyike. — Rózsák. — Éjszak franciái. — Vizi istenek. — XII. Károly szobránál. — A királyi kastély termeiben. — Ahol letették a királyt. — A király dolgozó szobájában. — Rávall. — XII. Károly és II. Gusztáv Adolf reliquiái. — A Riksalonban. — A hol az országgyűlést megnyitja és berekeszti. — A kastély lapos tetején. — Kilátások telje. — Milyen lehet télen? — A svéd katonaságról.

Nézzük meg előbb a királyi kertet, azután a palotát. A kert, az a legszebbek egyike, ha magasan is fekszik a földabroszon; villás-águ cserjék diszítik, pagonylombok nem különben, közöttük sok virág. Igaz, nincs benne mámorító virágillat, de üde a gyepágy, mert a sós víz egészséges légköre vonja be. Csin, izlés és tisztaság mindenütt. A rózsá virág benne a legszebb virág. A rózsá messze terjeszti ki birodalmát, itt is vigan tenyész. A nap nem perzseli, azért nem is áraszt illatot, de pompájában, ezerféle fajában a rózsá, rózsá marad, akklimátizálva is az marad. Az itt legszebben diszlő virágokat, hiába keresnők a mi égövünk alatt, ritka akad.

A 8—9 hónapig eltartó tél után, nyáron, estende, az alkonyat félhomályában a faszorok

között színes élet hullámozik. Sétáló, franciászkodó urinép, becézett fiúk, libegő csipkébe takart leánykák, selyemcipellős nagyobb leányok, elől frufrura vágott szőke haju hölgyek sokasága, köztük grófasszonyok, grófleányok, fiatal teremtések, a kik kíváncsian nézik az életet tiszta tükrü szemükkal. Mondják a szépekről, hogy azok ennivalók. Ha ez áll, akkor ezekre a svéd grófkisasszonykákra — vezetőm mondja őket azoknak — csak egy oldalpillantást vetve, csakugyan elmondhatjuk, hogy ennivaló szépek voltak, égkék szemük ragyogott. Egy kissé kényeskedve beszéltek ugyan, de jól állt nekik. De mi nem áll jól a fiatal szépeknek?! Még az is, hogy egyik, structollból készült legyezővel hűssíti magát, pedig nincs is meleg. Gyöngéd vonásu, jóságos, multnélküli asszonyok szép arca, derős szem-pára. Közbul hamvas érintetlenségek, félgyermek női lelkek, első tavaszi rügyek az élet fáján, serdülő, szüzies, finom magatartásu, babafejü hölgyikék, tele ifjui szépséggel. Virágok, fejlődő bimbóban. Lényük Psychére emlékeztet. Szemem előbb lopva ég rajtuk, azután rájuk tapad pillantásom, és hasonlítom őket a tavaszi hajnalpirhoz. Egy-egy leányt, ékességét minden társaságnak, itt is valóságos udvar övez, sugároztatják kegyüket. Kábitó szépség akad mindenütt, az ilyenbe szemmel

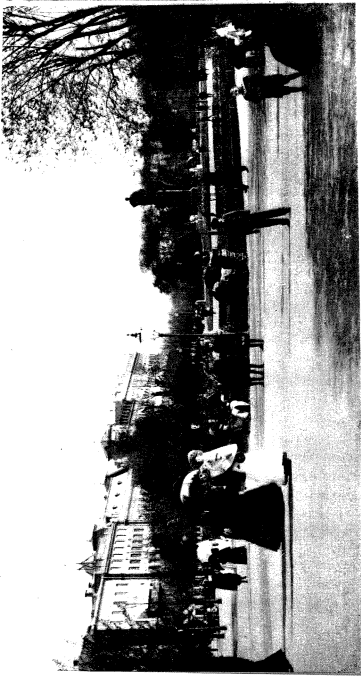
bele lehet fulladni. A szép, ha érezi hatalmát, csábító erejét, diadalmasan hordozza körül tekintetét a környezőin, sőt magát is büszkén méri végig. Hódolat, ez az ő osztályrésze.

Életvidorak az Éjszak franciái, szépítő-szerük a barátságos mosoly, jóság sugárzik a szemükből. Tollbokrétás a kalapjuk, egymásikon hálókban rendezett fürtök; művészies redőkbe szedett a ruhájuk, mely az érdekes törzset kiemeli ugyan, de elnyomja a többi természetes szépséget. Leng a kalapok tolla, libeg a szalmakalapok szalagja, suhog a szoknyák selyme, de a női ruháknak nincs az a kinövése, mely másutt annyi port ver fel. Több a viruló, tiszta lilionszál, mint a kifeslett hervadó rózsza. A fölpipezett nőkön feltűnően kevés az ékszer, nem szórnak fényt gyémántokkal. A keskeny arisztokrata kezeken vékony karperec. Ugy vettem észre, hogy arany fülbevalók viselésére kilikasztott fül kevesebb van. Minek is volna az, hajuk ugysis ragyog, mintha aranyos napsugárból lennének fonva szálai. Feszül kézen a svéd keztyű, melyet a divat nálunk is felkapott, kacér sárgacipő többeken. Kiöltöztetett dajka tologat mellettem könnyü gyermekkocsit, nyiszog a kavics, kerék alatt. A kocsiban színes selyem és fehér csipke közé burkolva az aranyos baba, szülők szeretetének édes gyümölcse. A kinél hiányzik ez,

mégmellettem egy gyöngé kézben, bozontos törpe kutya zsinórja, nyifog a nehezen mozgó kis állat. Hátán, terhére lehet a viselt vörös szélű fekete posztó takaró, de a hűséges kutya-szeretetében mit nem rakna rá az urnője. Valamit mégis kell szeretni, ha ninesen az életnek virága.

Látva az előkelő világ életét s az izlés körül forgó dolgokat ezen a gócponton, a mint arra hangulatot, szint vegyitene, alig hisszük el, hogy ez a tavasz rügyező kertjévé változott szép hely, mely köré ma annyi romantika fűződik, a hol ilyen ragyogó világ van, négy évszázad előtt tófenék, mocsár volt, butyborékoló békákkal.

Kertközépen, a hol XIII. Károly király szobra áll, folytonosan nyüzsög az élet, hasonlóképpen a kőoroszlánok helyén, a kávéházak, mulatóhelyek körül csoportosul a nép. Diszítik a kertet tengeri istenek és az éjszakai népek hitregetésének az alakjai, közbül ugrókat. A nagyszámu közönséget az éjféli nap idejében s annak világában látva, déli városok képe elevenedik fel előttünk. Mindenütt szép az élet, mindenütt érdekes, mindenütt emelkednek, pihegve szállnak a szüzies keblek, mindenütt van asszonyosoly, mindenütt nyílik örömvirág. Egy nagyobb virág kelyhébe mérges rovar fészkelte be magát.

Stockholm.

Vértesi Károly Svédország.

Jungsträdgården.

A KIRÁLYI KERT.

Ilyenek a mi örömvirágaink is, mikor legszebben nyílnak, viritanak, mérges . . . . Máskor mérges kigyó fészkei be magát a szivbe, mérgét bele csöpögteti.

Déloldalon megállok XII. Károly, a svédek nagy királyának szobra előtt. Csodálkozom, hogy neki, a ki folytonos háboruszkodásban töltve életét, szinte oda volt növe a lova hátához, nem lovas, hanem csak egyszerű talapzaton álló szobrot emeltek. A király hajadonfövel, egyszerű katona ruhában, lovagsarkantyus, térden felüli bő száru eszímában áll, jobb kezében kivont, hegybe végződő egyenes kardot tart földre eresztve, a balkezevel mutat. A beszélő helyzetben ábrázoló szobrot igen sikerültnek mondják, mi is úgy találjuk, megvesszük a képet róla. Nem régi a szobor, 1868-ban állították fel a narvai hősnek, a ki tizszer annyi orosz vert meg, mint volt serege. De vajjon mi az eredménye a sok hősködésnek? arra Clió alig tud valamit felelni. A poltavai mocsarakba belefult a dicsőség, a vereség hirre, halomra dőltek legszebben megépített tervei, kilátásai fölött beborult az ég.

Betérünk a cifrán tarkálló, csillogó egyenruhába öltözött gárda granátosok által őrzött, gránitemelvényen épült királyi palotába, melyet itt Kungliga Slottetnek neveznek. Lo-

vagi köszöntéssel üdvözölnék. Lehet mondani, hogy a szerteszórt város közepén, tehát a belvárosban épült ez a palotatömb, emelkedett helyen a víz színén. De hol nincs itt víz? Várszerű, csaknem szabályos négyszögletes az épület,¹⁾ tengerparti, előlő épület részén, két szárnyaszerű előugrás, mely nagyban emeli a nemes izlésű építkezést és széppé teszi a látképet. Sokszor látjuk a remek tagolású pompás renaissance-t, Tramway visz arra, emlékezetünkben így nem vész ki a belevésődött kép. Kiállítás lévén s a király Drottningholmban nyaralván, a sajtó-kongresszus tagjainak az ott időzése alkalmából minden nehézség nélkül mutatták meg a királyi palota összes részeit. Sok művészeti tárgyat foglalnak azok magukban.

Az épületrengetegben felszállórozott tágas termek, köztük a trónterem, étterem, tánczterem és az oszlopterem, melyben az összeküvők IV. Gusztáv Adolf letételére jöttek össze, (1809) ragyogók, egyébként sablon-szerűek. Képek a mennyezeten, óriási tükrök a falak mentén.

A király egyszerű dolgozó szobája, az ő kivételes egyéniségére valló, igen kedves tartózkodási hely; családi fényképek, királyi

1) Az Éjszokról Délre haladó oldalon 124 méter hosszú, Keletről Nyugatra 116 méter széles.

hercegek és hercegnők másai az asztalon. Nehány tudományos szerszám, csillagászati, jellemzik a király életét. Rávallanak a több nyelvet beszélő, sokattudó, mély értelmű, erős ítéletű polgár királyra, a ki költő, katonai- és történetíró, szónok, újságíró és kritikus,¹⁾ humanitásával odatalált a svéd nép szeretetéhez, és kivívni tudván annak háláját, a közvélemény koszorút font homlokára. Uralkodása alatt új erőre kapott mindkét országa. Délvidékről, a Pirenék aljáról jött az uralkodó család s nemzetivé válva, meghonosodott teljesen. Hugo Viktorral elmondhatja a kétegy ország királya, hogy „a haza az egész emberiség.” („La patrie c' est l' humanité.”) Tettének mozdító ereje jó lévén, élete fonala messzire terjedjen, éljen a svéd király! Népe javára, sok jó kívánsága menjen teljesezésbe!

Üvegszekrény alatt a marsal-bot, mely királyi pálcává nőtte ki magát, mely kétegy országot kormányoz.

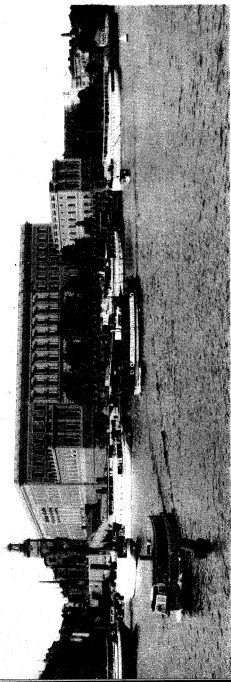
A berlini királyi palotáéhoz hasonlóan vörösterem, XII. Károly ifjúságából való képkel; fehérterem, melyet találóan, fehér tengernek neveznek.

---

1) II. Oszkár svéd király „Történeti tudósításokat“ irt országainak hadtestéről és hajóhadáról. Irt XII. Károlyról életképet. Irt drámai és lírai költeményeket. A svéd akadémia egy munkáját pályakoszorúval jutalmazta. Fordításáért (Goethe és Herderből) a lundí egyetem bölcsészet tudorrá avatta.

Az annak idején (1728—1753) tizenegy millió svéd koronába került épület szárnyai-ban a királyi hercegek szobasorai és a történeti tárgyak gyűjteménye. Ezekben látható XII. Károly kardja és eszímája, melyet akkor viselt, mikor kidőlt a harcból. Látni II. Gusztáv Adolfnak azt a durva öltözetét, melyet viselt hősi elestekor a Lützen¹⁾ melletti csatában. Győzelmet győzelemre aratván, a sors könyörtelenségében akkor halt hősi halált a szereuse kegyeltje, mikor az ellenségén diadalt vett és győzelmes lobogóval jött a csata tüzéből. Ime, a ki csak a hallhatatlansággal állott szóba, halandótól vált holtta. Ugyan annak a királynak kikészített lovát mutatják, melyről — golyó által találva — lefordult. Az említett két király alatt — egy hosszú korszak lévén övék — nőtt meg legjobban az éjszaki oroszán karma, Európa rettegett tőle. Mind a két király, az események közepében állva, beleírta nevét a világtörténelembe, élnek a világhistória örökkévalóságában. Az éjszaki nagyhatalom megállapítására törekedő nagy protestáns királynak a nagyarányu szobra a királyi palotának Rikssalen (Reichssaal) nevü termében is meg van. Ebben nyitja meg a

1) Lützen, város Poroszországban, Merseburghoz nem messze. 1632. évi nov. 16-án Wallenstein hadaival szemben, csatában esett el a svédok nagy királya, kinek lelke összeforrt a protestantizmussal. Annak első katonája volt.

Stockholm.

Vértesi Károly Svédország.

Kungl. Slottet från Skeppsholmen.

A KIRÁLYI PALOTA SKEPPSHOLM FELŐL.

király az országgyűlést és rekeszti be. II. Gusztáv Adolf lovas szobra a nevéreől nevezett Torg-on van. Ezen vannak domborművü arc-
képekben megörökítve a harminc éves, izzó
és lángoló háboru jelesebb svéd tábornokai:
Banér, Königsmark, Torstensson és Wrangel,
a kik helyet követeltek a világtörténetben.

A palotában polgári egyszerűséggel be-
rendezett lakosztályt mutatnak, rendes magas-
ságu szobafalakkal. Télidőn ide vonul vissza
a királyi család, a mikor a magány kellemét
akarja élvezni. Ember a király is, hiába tesz
meg félistenné. A mostani emberséges svéd
király ezt nem is kívánja.

Mindezek látása után kiléptünk a házak
fölött uralkodó kastély egyik szárnyának a
lapos tetejére, élvezni az elragadó kilátást,
mely innét az egész Stockholmra esett, tehát
a vízekre, közeli-, távoli környékre. A várost
minden oldalról hűs habok csókolják. Tekint-
tetünk a távolabbi dombtetők szélmalmainak
a csoportjára esik. A látvány lélekemelően
szép volt, némi hasonlatossággal azzal, a mely
Konstantinápolyban a Dolma Bagese császári
palotából a Boszporusra esik.

Elgondolom, milyen lehet ez a vizen
uszni látszó szép város, mikor a hajók jégbe
vágott csatornákon evickélnek, mikor a jég-
csapok lógnak és a befagyott viziükröt hó

borítja. Milyen? Hermelin palástba burkolt szép asszony ilyen.

Katonát a királyi kastély körül többet láttam, egyébként a fővárosban nem sokat, az országban meg éppen keveset, dacára, hogy itt is van általános katonakötelezettség. Á kik a csekély létszámban (110,000) vannak is, polgári öltözetet viselnek, valamint a király és Gusztáv trónörökös is abban jár. A katonatiszti viselet, aranytól csillogó, gazdag, daliás. Nincsenek úgy begombolkozva, mint a mieink az egyenruhájukba, sőt mellen a csücskös, széles hajtóka, fehér-, vörös-, egyéb színekben igen jól fest. Szolgálaton kívül oldalfegyvert nem viselnek. Utánzandó példa. Elmaradna sok handa-banda.

A világpolitikában ezidőben alárendelt szerepet játszanak a svédek, de semmi az! Annál több gondot fordítanak a népnevelésre, sőt vándortanítók járnak be a tanúkat s a szülők maguk is tanítanak. Azt hiszem, jövő háboruban meg lesz ennek következménye, alkalmazást talál majd az életben.

VI.

STOCKHOLM KIRÁNDULÓ HELYEIRŐL.

Hol van ennyi? — Jut az éjféli nap világából. — Járunk mint Párisban, — Salzjöbaden. — Ulriksdal. — Színes felhők. — Kertdiszkek. — Nyaralók és fürdőházak. — Ellentetbe helyezés. — A Djurgården fecske szárnyával érintve. — A djurgårdeni szemérmes Szép Helena.

Azon gondolkozom, melyik földszégi pontnak, városnak lehet annyi kiránduló helye, mint Stockholmnak? s arra jutok, hogy a tündéri tájképekben gazdag Nápolynak a déli égalj világában, a honnét legjobban lehet kirándulni falusi örömökre, leheverni zöld gyöpre.

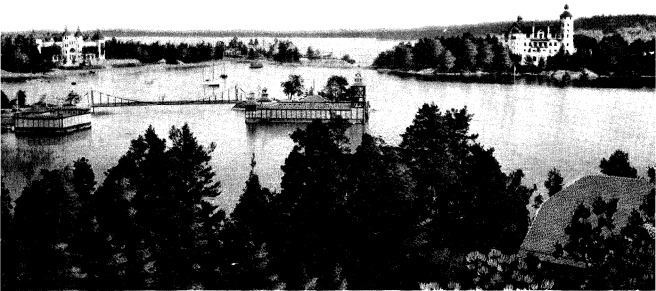
Az éjféli nap, habár a svédek bájos fővárosa fölött nem is ragyog, de eljuttat annyit a világosságából, hogy az éj sötétéből szürke nappalt teremt és az álmat leveszi a szemről.

A kiállítás területén, az élénk utcákon, téreken, a svédek metropolisában eleven életben járunk, akár mint Párisban. A boltok csinnal, izléssel vannak berendezve. Ünnepel az ország, sereglik a nép mindenfelől, főleg

délibb vidékekről. Mindenütt élénk mozgás támad. Isten meghosszabbítja a napokat.

Este, mikor az éjféli naptól távolabban állók letették már a munkát s a pihék közötti nyugvásra gondolnak, úgy kilenckor, mikor az aljég biborvörössége, violába és opál színbe ment át, kirándulok Salzjöbadenbe, Stockholm szép fürdőhelyére, a mely vetekezik azokkal, melyeket az Éjszaki-tenger déli partvidéke felmutat s a melyeket nyáridőn özönnel árasztanak el az emberek. Folytonos a kendőrázogatózás ezeken a partokon. Elegáns világ, a testet összeszűkítő fűzőkben. A divatos kényszerzubbonyban karsu az alakjuk. Nem gondolják meg, milyen nagy a hiuság büntetése. A hölgyek mély kék szeme olyan, mint a tenger. Derü árad a mosolygó női arcokról. Egy fiatal anya, kézen vezeti az ártatlanság fehér színébe öltöztetett csöppleányát. Öröm tükröződik vonásain. Magamat jól érzem, a derengő éjszakán jó későn térek meg a kirándulásból.

Salzjöbadenbe hajón menve, szív és tüdő tágul a szabad, jó levegőtől. A sós levegő megbizsereggeti vérünket, megedzi a tüdönket. A szem, az meg a fenséges szépségű képektől nem tud betelni. A csupa ablak-kocsik, az aránylag rövid uton, híd, alagut,

Vértesi Károly Svédország.

SALZJÖBADEN.

viadukton halad, minden percben más-más látványhoz juttat.

Máskor, mikor bealkonyult, enyhe, esti szél suttogott, megyek a vízmentén fekvő Ulriksdalba, (Ulrichsthal) a mely erdős és parkozott hely, XII. Károly király korán elhalt Ulrik nevű fiatalabb testvérének az emlékét tartja fen, a ki korai sirba sietett. Mások, a lombok között sietnek élni.

Ifju párok sétálgatnak. Ráemelik egymásra a szemüket, bensőséggel, hidegséggel, a mint a szív diktálja. Hej! hányszor volt az ég, föld, szerelemnek tanuja?! Suttognak a fák levelei boldog szerelemről, szerelmi fájdalomról, kielégítetlen vágyakról egyaránt.

Ismét másszor, derült este elhajózok a Mälärstrand mellett, melynek a magasságos köparton terjeszkedő, előkelő, felhő suroló tornyos palotáiban, gazdagságban és pompában nőnek fel az emberek, azután uszó boyok utjelzése mellett eljutok a tíz kilométernyire fekvő Drottningholm-ba, a mindig mozgó, tündérszép Mälär-tava legnagyobb szigetéhez, ahol a természetnek csodaszép alakulása van. Világos kép sötét keretben. Hogy ne volna szép a nagy¹⁾ Mälär-tó, mikor 1400 sziget ül ki rajta s emeli a természet pompájával, Svédországnak

1) A Mälär-tó kiterjedése 1163 négyszög kilométer. Ez a szám a zátonyok szerint változik, bár hatvan méteres mélységek is vannak a tó vizében, mely néhol folyó szélességre keskenyül.

ezt a természeti büszkeségét. Menet, mikor az alkonyat békéje ráborul a tájra, jövet, langymeleg éjszakán nézem a fellegek járását. Változatos színekben játszó aranyszélü, rózsaszínü, fényes szegélyü felhőzet, mely az éjféli nap piros verőfényétől sütvé, olyan színes szépnek mint itt, talán sehol sem látszik, izzásnak van indítva. Tiszta fehér ruhába öltözött felhőt, egész este nem láttam. Aranyosra festett esti ég! A fák, falak és ablakok fölveszik a lég biborát, aranyát. A tó vizének hullámzása, felvéve az égnek színeit, higfolyós érckeverék csillogásának látszik. A színes fodros felhő függönyök nyílásán kitekint a bujkáló, ezüstös teli holdvilág, a kitünő színező, melynek halvány fénye leárad és beragyogja az egész tájat. Igazán szép holdfényes éjszakák! Egyetlen fuvalom sem zavarja meg a természet békéjét.

Előszámlálni is sokból állana, mennyi a kiránduló hely Stockholm körül, mennyi a zöldben szétszórt, kastélyszerü- és apró nyaraló. Itt is, ott is duzzad a mell a jó levegőtől. Zöldbeli korcsmárosok sűrögnek-forognak körülöttem, keresik a kedvedet. Későn este mégis beáll a hűvösség. Figyelmes pincér, gyapot terítővel borítja be hátunkat.

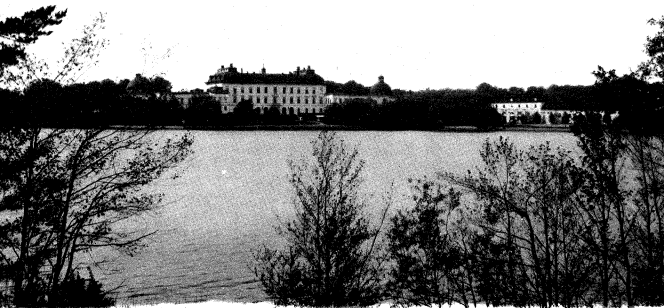
A sok szép pont közül, hogy csupán csak a „Holm“-nál (sziget) maradjunk: Waxholm,

Gripsholm és az újfent, de már többször is említettem, vizműveiről híres Drottningholm, mely elnevezés, a szigetek királynéját jelenti. Meg is szerette a király, pompás kastélyt építtetett a szigetre és ott nyaral. Nagy parkját illatos hársfasorok metszik. Francia- és angol izlés váltakoznak a diszkert alkatán. Kanyargó utak. Hattyus tó, melyről hattyuk gégenése hallszik, szökőkút, andalító susogással, kedves csevegéssel, vázák, márvány és bronzfigurák gyönyörködtetik a szemet. Flóra halmán a virágok bájos istennőjének a szobra.

Ehhez a szép helyhez hajózva, utmentén, festői szépségű partmentén, kisebb-nagyobb helységek, kilenc város, kilencven templom, 200 kastély kandikál ki a zöldből s néz derüsen a vízre, mely fölveszi a kék eget, s az embereknek adja gyönyörködni. Kiülnek a város lakói az ujult erejű napsugárban, kora tavaszon. Nyaralni itt nagyon divatos szokás. Élénk a hajózás, a szem nem telhetik be. Itt-ott zátonyjelzők, a hullám emeli, süllyeszti azokat. Egy kápolnaszerű emléket, és szellős verandákkal a nyaralók végtelen sorát látom a partokon. Előfehérlenek a víz széléről. Oszlopok tükröződnek vissza a csendes vízben. Mennyi lehet még a sűrű zöldben elrejtőzött ház?! A stockholmi felsőbb négyszázak a kőhalmazok lakói, nyaralnak a repkénynyel

befutott falak között. Töltik a vidám napot, élvezik a holdfényes, balzsamos estét, hallgatják a vizet ontó szökőkutnak csevegő, csobogó hangját. Mindez vonzóvá teszi az életet annak, a kinek természet a barátja. Kikötő mellett, a tószéli kertek egyikéből gyermekek vidám, csengő kacagása száll felénk. Szivesebben hallgatom, mint valamely agyonjátszott zenedarabot. Minden málar-tavi villának kiegészítő része nyárára a kicsi, fehér fürdőház a viznek peremén. A fürdőház hidja többnyire karfás. Kimerült idegeket jól lehet gyógyítani itt, a sós víz megszívja a bőrt. Szemétfogó készülék se kell, mint a folyami fürdőházakra. Mindenütt tiszta a tó vize, melyet a szél megforgat. Sok idegen fordul meg a stockholmi fürdőhelyeken, jönnek, mennek, de azért olyan vendégháztelepeket, mint például Interlackenben, itt ne keressünk.

Nem tudom magannak megmagyarázni azt, hogy ebben a hideg vízben, az emberek, éppen szeretnek fürödni. Erős mellel uszót többet láttam. Mi, szégyelve, fogvacogva ugrunk ki a tulságosan üde hullámokból. Emlékeztetett Borszék Lobogó-fürdőjére, melyben az öregurak igyekeznek testi ruganyosságra szert tenni. Ismétlem, nem tudom megérteni, hogy Éjszakon fent, fürdenek, míg a Nilusban ott lent, sem Alexandriánál sem Kairónál egyet-

Vértesi Károly Svédország.

A DROTTNINGHOLMI KIRÁLYI KASTÉLY.

len fürdőházat sem láttam, bár szorgosan kerestem, pedig a mohamedánoknak a Korán előírja a mosakodást. Teszik ugyan ezt, de csak a mecset kutnál nagyjából. Onnét eredhet a tartózkodásuk fürödni a folyóban, mert a Korán azt teszi hozzá az utasításában, hogy a víz, melyben fürdik az igazhívó, ne érintse annak az ajkát. A török fürdők e szerint vannak berendezve, azok vizében emberi test csobbanását nem halljuk. A kitérőből térjünk vissza.

A Djurgårdenről kellene még írnom ennek a fejezetnek címe alatt, a stockholmiak legkedvesebb mulató helyéről, melynek kiterjedt parkja tele van minden rendű emberek által látogatott mulatóházzal, melyekben ez időben, kiállítási, habár kisfoku lázunkban, mulatnak is a svédek, de csak a maguk esendes vérmérséklete szerint, de a Djurgårdenről külön fejezetben szándékozom megemlékezni a tárgy külön érdekességénél fogva. Most, Phoebus alkonyodó idejében kirándulásunkból megtérve, csak nézzünk be a Djurgården nyári színházába.

Mentünk oda seregesen. Festett vászonnal bevont, támaszték gerendához erősített faalkotmány, szürke bevonással az ülőhelyek. A „Szép Helenát“ adták. Elteltünk kíváncsisággal, ezt a vonzó operettet, melyben annyi a fülbe-

mászó dalam, vérmelegítő jelenet, hogyan adják itt a fázós Éjszakon?!

Menelaos, a felszarvazott férjek ösapjának az asszonykája, egy igen szép szökében, olyan volt, mint az álomlátás. Piros ajkai közül többször esengőn röppentek az áriák, igaz, de az öltözete, az nem volt görög eredeti, csak aféle pongyola, mely hullámosan folyt végig a színésznő testén, melyen az oldalhasítás csak utánczásban, világosabb színű selyemszövet alávonásával volt jelképezve. A kebelhalmok, ruharáncok közé gondosan voltak elrejtve. Itt talán még most is „A kaméliás hölgy” a legszabadabb darab, melyet előadnak.

A színésznő, itt, nem a mi értelmünk szerinti színésznő, vérből és húsból alkotott graciózusan libegő, színpadra rátermett egyéniség, a ki Istentől való tehetséget is visz magával a művészpályára, ragyogtatja fényes adományát, a kinek pompás alakításában, tagjainak hajlékonyságában gyönyörködhetünk, hanem többnyire neje valamely polgárnak, urnak, ügyvédnek, orvosnak, hivatalnoknak, a ki alakító erő nélküli tehetségével szolgálván a közönséget, kettős szerzésnek a munkáját végzi, ennél fogva ha művészi hajlamai a művészetre terelték is, nem lélek színész, előadásai gyakran szintelenek, szóval nem színészvér. Tapsra vágyás nélkül, tehát anélkül,

hogy arca különösebb módon színészkednék, csak annyit mond, mutat, mennyi a tárgyhoz szorosan tartozik. Dianának nem öltözik, idomait nem emeli ki, füzőjét nem oldja meg senkinek. Önként következik ebből, hogy ott a kulisszák világa is más, mint nálunk. Nem csábítanak a testtel, arccal sem színészkednek nagyon. Jelen esetben inkább a bodrozott fürtök ágaskodtak Parnassus felé, mialatt a stockholmi „Szép Helena”, színjátzásával lent maradt. Viszont, nincs rá eset, mint nálunk megesik, hogy a férfi közönség a színésznő lovát kifogva, magára igavonó szerepet öltön. A svéd, diadalkoesin nem húz senkit, ha a világ első színművésznője is volna az.

Társaságom legtöbbje az első felvonás végeztével, magyar zamatos kiszólással faképnél hagyta a szemérmes Helenát, a kinek kissé szegény volt az érzelmi skálája, a ki legkevésbé sem volt verőfényes Hellasznak, a dal és költészet hazájának gyermeke, adoptált leánya. Azt mondták az utitársak: szép, jó, de nem nekünk való. Jőmagam sem lelkesedtem, de azért végig hallgattam, dacára, hogy gyenge erővel is játszva, hangja néhány-szor végig csiklandozta idegeimet, néztem a színjátékát, mely a színészet és művészet háttérán járt csak. Kire milyen hatással volt a szabad szerelem tanát nem érvényesítő Helena,

azt nem tudom, de én azóta se láttam ilyen szöghaju, pirosképű, igazán szép Helenát. Hízelt neki a szinpad villanyos fény-sugara.

VII.

NORDISKA MUSEET.

(Éjszaki-muzeum.)

Melyik az érdekesebb? — A hágai gróf és az olaszok. — Muzeum bérházban. — Tudós és hazafi. — A dalekariiai leányok. — Népviselet. — Büszkék az ősökre. — Leányok alkalmazása. — Hol vásároljunk emléktárgyat? — Paraszt-szoba. — Felöltöztetett bábok. — Házi- és gazdasági eszközök. — Bölcsőtől a sirig. — Vagyonosabb osztály. — Nyomdász ipar, kovács ipar. — A régi katolikus világból. — Fegyver- és pénzgyűjtemény. — Sokat tanulunk. — Folytatjuk.

Habár a velencei renaissance¹⁾ izléssel Stühler²⁾ terve szerint (1850—1865) épült nemzeti muzeum, Stockholmnak az első muzeuma s a királyi kastély után talán az első, legnagyobbszerű építkezése, melyben a skandináv népek régi isteneinek: Odin, Tor és Balder szoborművein kívül régiségek, szoborművek,³⁾ az olasz-, német-, németalföldi-

1) Tehát nemesak római, de velencei is.

2) A magyar tudományos akadémia palotája is Stühler terve szerint épült.

3) Itt van a III. Gusztáv svéd király — akkor még hágai gróf — által Rómában vásárolt Endymiont ábrázoló márvány szobor. Az olaszok, mert nem szóhatták drágán a hágai gróf nyakába a szép szobrot, fukarságára ezt hangoztatták: Il conte di Haga, che molto vede, ma poco paga. (A hágai gróf sokat lát, de keveset fizet.) A Villa Hadriáni-ban kiásott szobor oly élethű, hogy csaknem lélekzeni látszik.

francia-, öregebb svéd- és az ifjabb skandináviai-iskolából festmények nagy számmal vannak, én mégis az éjszakvidéki népek fölötté érdekes muzeumát, az ugynevezett Nordiska Museet-et vettem szorgosabb vizsgálatom tárgyává, mert az idegen szemével nézve, a két muzeum közül, az érdekesség szempontjából ennek adok előnyt, ha nincs is olyan fényes palotában elhelyezve, mint amaz. Elmehetünk a bérelt helyiségek mellett anélkül, hogy észrevennők Stockholmnak ezt a főnevezetességét. Jól jegyezzük meg, a Drottninggatan 71. számú házát, ebben van az a híres népisme gyűjtemény, melyben jó tanulmány esik; kitünő hasznát vesszük a társországok beutazása alkalmával. Innét utasítanak a második és harmadik muzeumi bérházba. Bizonyára már fel van építve a Djurgårdenben az új muzeumi palota és az összegyűjtött tárgyaknak már készen van a méltó foglalata. Már akkor emlegettek a palota alapozási munkálatait s mutatták a hárommillió korona árán megvalósítandó tervet.

Ajánlom mindenkinek, a ki az érdekes skandináv népet közelebbről akarja megismerni, hogy tanulmányozza előzetesen ezt a muzeumot. Nagy ez a kettős ország, nem juthatunk el minden zugába, mert a vasuti közlekedési vonalak fölfelé, az ország fele részéig vannak csak kiépítve ezidő szerint.

Dalarna. Rättvik.

Vértesi Károly Svédország.

DALEKARLIAI LEÁNY RÄTTVIK VIDÉKÉRŐL.

Hanzelius Arthur dr. jeles tudós, önzetlen hazafi, saját vagyonának feláldozásával alapította meg (1873) s alkotta meg lánglelkűen ezt a népismertető gyűjteményt. Jóslata már is teljesült, hogy az megnő.

Kellemetesen lepődünk meg, hogy a muzeumban, legszebb nemzeti viseletben, széptestű dalekarliai¹⁾ leányok, üde teremtések végzik a felügyeleti tisztet. Van érzékük az iránt. Ékes a szemük tündöklése, tükre, lelkük nemes bensőségét mutatja, zsenge agyvelőjük sokat bír meg, értelmiségük és szivélyességük, lényük vonzó volta által megnyerők. Hathatósan népszerűsítik az intézetet, mondanom sem kell, hogy e muzeum legszembetűnőbb elemét alkotják. Láttukra, lényünk lefoglalva, gondolataink inkább az ő jelenségükön, mint a muzeumi tárgyak ósdiságán kalandozik el, de az ő nyájas szemük, csengő hanglejtésük semmiféle kérdésünkre nem árul el érzelmet. Egyikük hanyag mosolya, tréfánkra is csak a szája egyik szögletére szorul, jelentőssé nem válik. Flirt, az angol udvarlásnak könnyed, gyenge formája, az sem hozza ki őket sodruk-ból. Nincs rá válaszuk finom szemcsiptetéssel.

---

1) Dalekarlia, Dalarna, Svédország erdős, róna vidéke, melynek a törzskara, régi szokásokhoz és így a nemzeti viselethez is ragaszkodik. II. Oszkár svéd király öcsese, Ágost királyi herceg viseli a Dalarna hercege címét. Svédország szívének nevezik ezt az országrészt, a mely az egész országnak büszkesége.

A puha selymes, virág illatos hajú szőke leányok képe abban a sajátosságosan szép, svéd arcszínben ragyog, melyről elmondhatjuk, hogy üde, tiszta, csaknem átlátszó. Mondjuk, hogy tejen uszó piros rózsák az arcokon. Lehelet-szerű az átmenet, mely a fehér színből, a legszebb rózsaszínre változik. Átrózsálás. Kizárva minden talmi pír, széprevágyás izléstelensége, csak a mint az élet piros vére folydogált az erekben. Homlokuk fehér mint az alabastrom. Hófehér nyakoszlopukon gyöngyök villogása. Festői viseletük: skarlát-piros mellényke, patyolat fehér csipkés, a guzsaly pászmájából előkerült legfinomabb lenfonalakból ingujjak, sárga kötényke fekete csikokkal, sötétkék, tompazöld szoknya, fehér harisnya, kivágott cipő. Ezekhez járul az ékszer, himzés, vörös, fehér alapon, gyöngy a hajba is fonva, gyöngyhimzéssel a kebel borítva.

A férfiak nemzet-viselete kiemeli testi fejlettségüket. Egészségesek mint a tölgy. A magas alakokon jól áll a kurta, fehér köntös, a térdigérő fehér bőr nadrág, sötétkék harisnya. A nagy félsziget legszebb emberfaját képezik ezek a kékszemű, szőke hajú emberek. Az őszinteség hangja csendül meg a szavukban; nyelvezetük esiszolt, hajlékony. Önérzetes büszkeség tükröződik az arcokon. Büszkék az őseik hőstetteire. Az egyenlőség érzetének,

Dalarna. Rättvik.

Vértesi Károly Svédország.

DALEKARLIAI LEÁNY RÄTTVIK VIDÉKÉRŐL.

mely keblüket dagasztja, azzal adnak kifejezést, hogy a királyt is tegezik, a királyhoz is csak a népviseletükben járulnak a képviselők. Vallásos, becsületes, szorgalmas, illetudó, barátságos, szives és készséges, embere, asszonya, leánya. De térjünk vissza a dalekarliai leányok muzeumi felügyeleti tisztére. Ebből kifolyólag említem, hogy Svédországban igen gyakran találkozunk vendéglőkben, üzleti helyiségekben nők előzékeny és figyelmes kiszolgálásával. A maguk erkölcsének jogai megkövetelik tiszteletbentartásukat. A fiatal lányok arca szinte kigyul a buzgóságtól, a melylyel beakarják tölteni munkakörüket. Egynémelyik vidékbeli leány ruha viselete, emlékeztet egyes svájci kantonok népviseletére. Egészen megszokott dolog az, hogy Svédországban nők hajtják a lovat, vidéken, városban egyaránt. Társalogva velök, feltűnik a jó lelkületük, a velök született szelídség és az a bizonyos ildomosság, mely őket kiválólag jellemzi. A muzeumbeli alkalmazottakon, szakértelmük csakhamar nyilvánvalóvá lesz.

Ennek a gyűjteményes muzeumnak az előnye abban áll, hogy eladásra is vannak kiállított tárgyai. Minden utazó szokott magával emléktárgyakat vinni abból az országból, melyben járt. Ezek az utiemlékek — gyakran — jól megfizetett silányságok. A mit a Nordiska

Museetben veszünk, borostyánkőből, esigahéjból, fából, szövetből, azt kiállíthatjuk ott-hon is a gyűjteményes szobánkban. Vásároltunk jutányosan és választékosan. Az „een krona“ szavakat könnyen megértjük, a többi sorszámoknak a tudását pótolja a felmutatott ujjak száma, a két szemnek barátságos kifejezése, ámbár könnyű a tva, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio és a tio-t is megjegyezni a német vagy latinból.

Érdeket keltők azok a szobák, melyekben a paraszt-házak berendezése van, bentlakó, dolgozó házaspárral vagy életnagyságu alakokkal. Felöltöztetett bábok lakodalmas és köznapi viseletben, aratólány, fonó-, szövő asszony, halászó ember s. a. l.

Odább rokkák, fonó- és szövő eszközök, házi butor, gazdasághoz tartozó eszközök, edények, szüknyaku amforák, durván faragott kőmedence, szóval a múzeum egyes osztályának a megtekintése után az érdeklődő megismeri a típusokat, öregek-, ifjak-, fiuk-, leányok-, menyecskék öltözködését, ékszerviselését, ünnepi pompálkodását, házi és mezei foglalkozását, szóval a bölesőtől a sűríg való munkálkodásukat.

Más helyiségben régi szánkókat, a lappok életére vonatkozó dolgokat látunk. Taránszarvas, kutyát kikészítve, lapp kunyhót, lapp

készítményeket fából, szarvas agáncsából, zacskót a fiatal taráncszarvas bőréből, kifordítva a szőrös részt. A lappok közé ellátogatni ugyis szándékozunk, érdeklél nézzük az egyszerű emberek életmódjára vonatkozó minden legkisebb tárgyat, kezdve a gyermek esörgön, bölcsön, végezve az állatbőr ruhákon.

Átmenve a másik bérházba, a vagyonosabb osztálynak a városi életére vonatkozó, az iparos osztálynak a különféle mesterségek által előállított tárgyait találjuk tarka egyvelegben, a multból és jelenből, egyes remekket. Érdekesek az első nyomtatványok, megtekintésük után látjuk a nyomdász ipar fokkonkénti haladását, mai kifejlett voltáig.

A kovács ipar kezdetleges vasalásai templomajtón, kocsin, gazdasági eszközökön, érdeket keltők. A fazekas iparnak nem kevésbé dús a kiállítása, főleg korsókban és kályhákbán, a legrégibb időktől mostanig. A kályhaipart az itteni éghajlat téli zordonsága nagyon kifejlesztette, mert hisz az évnegyed háromnegyed részét kályha mellett tölti el a svéd, a nálunk is ismert svéd kályha mellett.

A régi katolikus világból több tárgy, főleg azok, melyeket a protestantizmus nem vett át, nem használt. Ilyenek főleg a kanonokkórusok diszesen faragott székei, oltárrészek, füstölők, tömjénes edények, szentségtartó.

Mindezeken a tárgyakon imponál a méret nagyságuk.

Fegyvergyűjtemény, acélsodrony ingben, pikkelyes vértezett állig fegyverben állás. Leeresztett sisakkal lovag öltözet. Acélok, melyek valamikor csőrrentek és szikrát hánytak, egyenes kardok, melyek egykor derékon a hüvelyből süvitve repültek ki. Fillérnyi vékonyságra lapult golyók. Egyszerű dolgok, valahány: drágaköves turbánt, esőtárt ne keressünk.

Pénzgyűjtemény, okmányok halmaza, régi irások, pecsétek, kezdetleges vadászati és halászati eszközök nagy számmal. Alkalmasak arra, hogy a skandináv nép történetét, fejlődési menetét leolvassuk róluk. Szóval, ez a gyűjtemény fölötte érdekes és tanulságos, népszokás, erkölces tekintetében; a munkakörből, a nép történetéből többet tanulunk ebből a megtekintésből, mintha vaskos kötetek lapjait forgatnánk előtanulmányképpen vagy hetekig utazgatnánk a nagy távolságokat átölelő svéd-és norvég földön. Otthon leszünk ezek látása után a halásztelepeken, aratáson, szénagyűjtésnél, a sokféle hajózási eszköz szembe-tünésekor, mert jellemző csoportosításokból, beszélő szerszámokból egy tekintésre látjuk, hogyan élnek itt az emberek, az ur, paraszt, iparos, kereskedő, asszony, leány, iskolás

gyermek. Könnyen lettem tudójává mindennek a dolognak, mely elmémet foglalkoztatta, habár közülük több, mégis csak fogalommá vékonyult a tudásomban.

A muzeum folytatását Skansenben látjuk, a hol a népisme, Isten szabad ege alatt.

VIII.

ISTEN SZABAD EGE ALATT.

(Djurgården.)

Muzeum a természetben. — A svéd nép emlékoszlópa. — A lappok telepe. — Házak és lakóik. — Könnyű néprajzi tanulmány. — A kilátó torony magasán. — A svédek jó tulajdonságai. — Svenska Främlingsbyran. — Iskolai törvény. — Játék és nemzeti tánc. — Szállagények, kecses női teremtések. — Kitűnnek a dalekarliai leányok. — Színtűs az öltözetük. — Festői a megjeleneésük. — Szépek és erőnyesek. — Legszebb a nő. — Hosszu napok. — Nemzeti zene. — Éjszak Párisának népe. — Rosendal. — Nehéz bicsuvétel.

A ritka nevezetességű Nordiska Museetnek a kiegészítő része, Isten szabad ege alatt van Skansenben, a Djurgård vagy Djurgården¹⁾ 25 hektárnyi elkülönített, alagesövekkel ellátott területén, mert nagy ez a sziget, melyre kőhid vezet, kényelmesen fér el rajta nemcsak a kiállítás, de elférnek rajta a tudománynak szentelt és mulatságnak emelt házak, sőt egy királyi nyári kastély is Rosendalban. Mindenütt, bármerre nézünk, rajok, embersokaság, az állatkertben állatsokaság. Az állatvilágban ritka példányok, faj- és nagyság tekintetében. Az egészséges példány ragadozóknak szemei

1) Djurgården — állatkert.

Vértesi Károly Svédország.

RÉSZLET A DJURGARDENBŐL.

a fogságban is úgy villognak, mintha prédára lesnének. Mondjuk, hogy ez egy muzeum a szabadban.

Skansenben a svéd nép, fejlődésének és létének emlékoszlopot állított. Nem a hősi voltának, hanem a munkásságának.

Az ethnographiai részletességgel berendezett kertben, a szálasabb fenyők, szépen kinőtt példányu hársak, tölgyek és a szilfa, kőrisfa, nyárfa és nyírfa lombja alatt tartunk sort.

A lappok telepe vonja magára legelső, figyelmünket, gondosan elsimitott térségen. Már csak azért, mert tarándszarvasok csordája körülöttük, a bozontos házörzök mellettük. A lapp nép, a maga egyszerű emberi voltában és otthonában van bemutatva. Csak azért sem írom le bővebben az ide — hogy úgy mondjam — plántált skanseni lappokat, mert ezt az emberfajt, ott tartva, a saját földükön fogjuk majd fölkeresni, sőt Telemarkenben többször látni. Azokra a helyekre tartom fel a róluk mondandókat.

Egy szélesképű, összekócolt haju, magas homloku lappembernek a karcsubetüs névaláírását emlékül a jegyzőkönyvembe veszem. Kusza vonás ugyan, de az írás nem reszket a kezében. Homlokára bök az ujjával, valószínűleg a tudását mutatja dicsekedve.

Betérünk azután néhány svéd parasztházba. A maguk eredetiségében állanak azok, úgy a miként a fővárostól messze, erdőszélén, folyammentén, hegyek között állnak, sőt onnét ide hozattak. Kis ablakon süt be a nap, néz be a hold, sugároznak át a csillagok. Télen, mikor a szél tépi az ablaktáblát, ugyanesak bedurrantják a nagy svéd kályhát! A házak és lakóik-, a beszélő valóságok láttára, a családi életbe bepillantást nyerve, mennyi időt takarít és fáradságot kimél az etnografus! Többet látok itt az ereszalji lócán, mintha mértföldeket járnék a kőhullámok között. Nem öltöztetett bábok, típusok, élő, különböző koru emberek, családtagokkal a házlakók, magasnövésű, nehézlábu öreg, galambösz fő, elfáradt vonásokkal, mégis a házi felség jogainak gyakorlásával. A valamikor büszke egyenes derék meggörbült. A nyugalmas, derült és boldog skandináv népeletet eleven lüktetésében látjuk, a néplelet érzésében, felfogásában. A magas Stuga-házba ismételve benézünk. Egyik lakója ide oda himpálja a fejét, mintha nem jól érezné magát ide belebbezve. A ketreche zárt vad is jobbra balra topog.

Az egyik lapphajlékban házi, a másikban főkabőr ünnepi öltözetben vannak. Bepillantunk a családi életükbe, mikor ifjak, mikor sok év terhe nyomja vállukat. Bizony

az öregség nagy teher. Arról panaszkodott már Priamus király is. Látunk — miként mondám — hajlottkoruakat hajlottderékkel, elerőtlenedettet, kinek arcán, alakján meglátszott, hogy a nagy idő eljárt fölötte s hogy mélézó kesergéssel itt morzsolja le hátralévő életét. Feltűnik egy öreg nő, kit az idő hasonlóképp régóta tart. Reszkető fejjel töprenkedik. Hosszas becsett, megrongált arcáról az idő nem bírta eltüntetni egykori szépségének nyomait. Annál jobban látszik a mellette valón. Az ujkori Mathuzsálem, munkásságában megbénulva, lehunyt szemmel ül, lépteink zajára üvegesedő tekintettel fogatlanul bámul, miközben köny gyöngyöz le szürke szakálán. A végelgyengülés jelei mutatkoznak a sir küszöbén álló öreganyjukon is, ki a házaseleti harminc éves háboru- és az életviharokkal való megküzdés után, nyugalmas életre Skansenbe lett belebezve. „... hej mikor kendet még Sárikámnak, hugomnak nevezték!“ Az öregek, a kik — minden szenvedélyük lelőhadván, tudásuk elfogyván — második gyermekkorukat élik, édes-búsan vajjon mondják-e, hogy: „On revient toujours a ses premiers amours.“ A német is azt mondja: Alte Liebe rostet nie. Kár, hogy a nyelvismeret hiánya, a velök való társalgásban megakaszt, nem állithatjuk őket szóba, csak volapüküzhetünk.

Nem lehet a német nyelvvel egy könnyen boldogulni, habár a svédek, norvégek és dánok germán törzsekből valók. Országaik határa elkülöníté őket egymástól, külön fejlődött a nyelvük, egymástól is kisebb-nagyobb eltéréssel külön fejlődtek. Annyit tudunk meg a beszédükből, mennyit abból, felesleges szólamok nélkül a vezetőnk kihámoz.

A tóban, régi és újabb szerkezetű vízi járművek, a tó közepén sziget, ezen a régi bálványimádás faragott képei, tárgyai. Ugy van minden csoportosítva, elhelyezve, hogy a svéd népnek a korról korra való haladása, fejlődése szembeötlő legyen. Viselet, népélet, lakás, erkölcs, szokás mind megannyi tanulmány. Nagy darab földet bejártam már, de a népről élőképekben hasonló tanulmányt, ilyen könnyű szerrel, mint itt, egy országban sem szereztem, arról a népről sem, melynek a földét hosszabban is róttam.

Kipihenünk a Belvedere-torony magasán egy kávéházban, élvezzük a nagyszerű kilátást az egész városra, környékre, vizekre, kertekre. Eközben elgondolkozom. Mégis boldog nép a svéd. Szorgalmas és erőteljes, vállalkozó, vitéz. Európában nincs egy másik nemzet különb szabadsággal. Emellett olyan vallásos, hogy már az ölbeli gyermek is imát gügyög, erkölcsös férfiak, nője: isteni tisztelet alatt

boltot, koresmát zárva tartanak. Isteni tisztelet után muzeumot, könyvtárt látogatnak. Gyermekeiket Folksskolarba¹⁾ küldik. Egyéb jó tulajdonsággal is bővelkedik a svéd nép, közelföldön, messzeföldön párja nem akad. Finom a viselkedése akár a franciáé. Udvarias és szeretetreméltó. Lépten-nyomon, vidékszerte tapasztaljuk azt. Az idegennek, meglepő szivességgel állanak szolgálatára, nemcsak az, kinek sapkáján vagy mellén pléhszám van, de mindenki.

Ujabban az utazók figyelme Svédország felé irányul. A svédek, kezdve a királytól, sokat tesznek idegen forgalmuk emelésére, melyre törekedni, minden svéd, becsületbeli kötelességének tartja. II. Oszkár svéd király mint tag, büszkén viseli az idegenforgalmat előmozdító egyesületnek jelvényét, hogy készségesen utba is igazítson ha kell. A Smäländs-Gatan 42. száma alatt levő, nagyforgalmu, keresetté tett „Svenska Främlingsbyran“ (idegeneket kalauzoló svéd iroda) lelke O. C. Kjellberg, személyzetével, husz nyelven szolgálja ki az idegenek érdekét, nemcsak turisztika, szálloda, lakás, vezető dolgában, de az irodalom, tanítás, statisztika, gimnasztika, sport

1) Folksskolar = népiskola. Svédországban a Riksdag már 1842. év óta rendelí, hogy a gyermek 9 éves korától a konfirmációig iskolába járjon. Norvégiában az 1848. évi törvény, 8 évtől 15-ig rendelte a kötelező iskolahajárást.

és egyéb itt elő nem is számlálható megke-
resésekben. Meglep az a szivesség, melyet
ebben a jó ügymenetelű irodában találunk,
hosszan leveleznek a svéd dolgok iránt érdek-
lődővel. Tapasztaltam. A legjobban fizetett
idegenforgalommal nem lehet azt elérni, a
mihez a svédek szivélyességük által jutnak.

Láttam gazdagot köszönni a szegény-
nek; nem elszigetelt eset. Ur, kalap leemelve
beszél a szegény asszonynyal. Ez sem kirivó
eset az átlagból. A cselédkedő leánynak is
finomabb a viselkedése, a szolgálatba fogadója
barátságosan él vele, megbizik benne, mert
tudja, hogy hallgatólagosan se hazudik. Milyen
magas hullámokat vet itt Éjszakon Krisztus-
nak az egyenlőségről szóló tana, bámulatos!

Életvidor, egészséges,¹⁾ elégedett nép a
svéd. A szegénye is tisztességesen van öltözve,
sőt műhimzés a ruháján. Nem durva, nem
közönséges, tisztességtudásból fakad beszéde.
Tiltó haragjában is a jóság csillámlik fel, az
inség nem veri ki az utcára.

A művelt osztály 2—3 nyelvet beszél.
Az oroszok és magyarok, mint poliglották
után, a legjobb lingvisták. Főleg angolul és
németül szeretnek beszélni. A francia nyelv
kezd kiszorulni közülük, de azért akárhány-
nyal boldogultam a nagy köztársaság nyelvével.

1) A svédek életkora átlag 52 év.

Mikor a dobogón verték az éjszakvidéki tamburát és annak fölzendülő hangja mellett a daluk szárnyra kél, lesietünk. Jeladás arra, hogy a nemzeti játék és tánc dal áradattal kezdődik, szabad ég alatt, körben felállított, zászlókkal tele aggatott Majstang és zöld lombok között a hevenyészve kideszkázott térségen. A színes, ünneplőbe öltözött csoportban látom azt a tiszta örömet, mely a néplélek forrásából fakad. A svéd vig, a norvég kevésbé az.

A kiállítás tartama alatt, mindkét társországból kiválasztott, mosolygó vig párok, körökbe alakulva lejtének nagyobb számmal a vidékükről való népviseletükben. Szép valamennyi. Egyik szindusabb a másiknál. A remek szép nők haja, tájak szerint csigába, gulába, kontyba csavarva. A zene, ének újból csendül meg. Játék és nekilódított táncban eltartott úgy fél óráig a bemutatkozás. Röpködött a pántlika. Arczuk csupa élet, rózsa és liliom. Tündéri látomás, káprázat, sovár tekintettel nézünk rájuk. A táncban — mely mindig megrezgeti a leányok szívét — nincsen duhajkodás, vadság, szilajság, klarinét rikkantása nélkül, vérmérsékletük adja ki a hangjegyet, melyből indulnak. A móka és tréfa, a jóizlés határán mindig belül marad, de a mikor egymás keblére omolva — úgy látom

— mégis lassu forrásba, egy kis pezsgősbe hozzák a vérüket. Sorra nézve az életvidor, egészséges alakokat, a milyeneket csak ez az éghajlat és föld szülhet, ez a levegő nevelhet; lélektani rajzot veszek róluk. Tanulmányoztam az odavaló szokásokat, a jellemeket és a kedélyek különböző megnyilatkozását, szemek tegezését. Egynémelyik párnak bizalmas tekintetéből kéjes boldogság, szerelem csillogott s úgy látszott, nagy volt az ő szerető szívük gyönyörüsége. Édes esóknak vágyát gyujtják egymás kebelében. Egymás szívére pályázva, üdvözítő mosolylyal ringatják egymást búbájos álomba, ölelő karokkal édes mámorba.

Önfeledett tánc hevében,
Élvész a szív észrevétlen.^a

Béranger.

Valóban mindig igaz marad az, hogy kölcsönös szeretetben van az élet pezsgő, vonzó ereje. A kiknek sóhaj emelkedett kebléből, aligha nem igazi párok lesznek a kiállítás berekesztése után, megtalálták a kulcsot egymás szívéhez. Ez az ő érzelmi dolguk, szívügyük, adjanak, vegyenek boldogságot, tartsanak hűséget. Én elmélkedem addig a táncról, melyben mindig kifejeződik a nemzeti egyéniség. A csárdás, az a mi különlegességünk, Walzer a németé, tarantella az olaszé.

Nézd meg a vérpiros ajku, forró vérü, érzéki vágygyal szerelemre ingerlő spanyol

leányt, szenvedelmes vágytól égő asszonyt, mikor a szilaj, tüzes taglejtésekkel őrzkítő, buja táncot járják és dús hajuk fekete selyem palástként borul a vállukra, szinte érezzük ilyenkor a belőlük kiáradó szenvedély tüzét, mikor szembe nézünk szemük töréles fényével, a mely szédít ragyogásával; mámorosan is leolvashatjuk az arcukról, testük vonalairól, mozdulatukból kivesszük, melyik éghajlat szülte őket, mert dolgozik bennük a szenvedély, mintha futó tűz rohanna ereiken keresztül, szemük ragyog, kipirul az arcuk, mikor hevesebbé válik a tempo. A svéd tánc olyan szelid mint ők maguk. Tánciskola házibálját juttatják eszembe. Nem mondom, hogy a derekak, nádszálként ingók és hajlékonyak voltak. Ehhez más vér kell. Az ő arcuk nem borul lángba, az ő ajkuk lihegése csendes lassúságu, mint a virág kelyhének a nyílása. Mig a svéd leánynak — vallatóra fogva — szemehéja szemérmesen húzódik le, addig a spanyol nő, sajtó vágygyal gyújt szemével, mert szemének láng a villanátja, cikázó a sugara. A spanyol táncosnő a maga hevével ragad, forrón pihegő keblével megigézi a lelket, vére szilajon lüktetésekor magát és a nézőt, kéjmámorba szédíti s vágygyal tölti el a fantáziát.

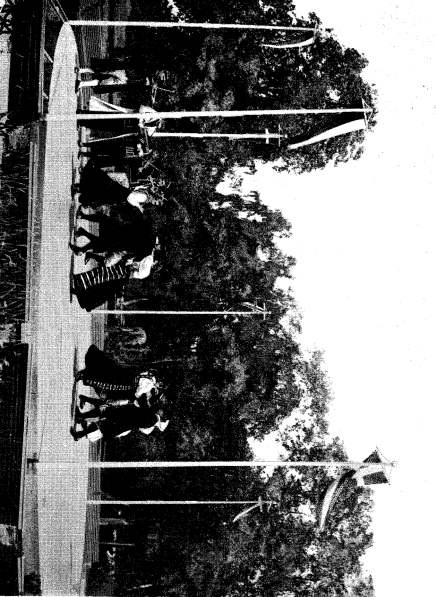
A mi nemzeti táncunkban is már sok

a lüz, töröl-szakadt magyarosság. Mikor a legény, derékon kapja a hollóhaju leányt, kinek utána vetette magát s a kivel előbb lassan lejtett, bokázott, szaporázott, most gyorsan, szenvedélyes vágyakozással megforogatja, eközben kisiklik a kezéből, majd meg mint a ki kiszerezett a kedveséből, elhajtja magától, de azután gyönyörtelten nézi s csakhamar ismét utánna töri magát, mint a hogy utat törnek, visszafojtott érzelmek. Vágyakozó szerelemmel vállán áthajolva, édes szavak által megszédítve, a szerelem lázában, az üdvösség árjának hullámozásában nyaka köré fonja, majd szétfeszíti karját, kéjes rázkódás járja át s magához öleli a babáját. Még szorosabban öleli. A kacsingatós szem elárulja a lélek titkát, mikor megakad a szó a torkán. Nemesak a hegedü, lágú fuvola megszólalása is kihozza a szív érzelmét. Az is mondja, te vagy a lelke lelke.

Hadd szóljon a zene piros hajnalig, táncoljatok szüzek, ifjak, gyöngyös verejtékkel járjatok térdig az élet örömeiben. Csengjen, bongjon mézédés beszédetek. Kihozva egymásból a titkot, legyen reményetek gyorsan erősödő, legyen mire visszagondolnotok, ha vidámságtok elrepül, a sugár termet megroppan és beáll a gerincmerevedés.

Tánc. Mennyi bűbáj rejlik ebben a

Vértesi Károly Svédország.

NEMZETI TÁNC.

rövid szóban. Táncoltak már réges-régen szép asszonyok az öreg Dávid király és Böles Salamon udvarában. Hellasz szép leányai az olimpusi játékok alkalmával, hogy milyen keesesen lejtettek, hasított, lenge ruhájukban testi szépségükkel miként bájolták el a férfiakat, elmondják a költők. Táncoltak a római asszonyok, virágokkal ékesítve, ezüst bokál, arany serleget tartva kezükben. Nézzük csak azokat a plasztikusan szép táncosnő alakokat, a grációzus tartást, melyeknek márványra festett színes képeit, két ezredév után most ásták ki Pompeji törmelékéből. Attila, Árpád udvarát csak futólag említve, a magyar királyok udvarában, Nagy Lajoséban a visegrádi várban, Mátyáséban Budavárban, rózsás, gyöngyvirágos magyar leányok, igaz gyöngyös selyem pártás asszonyok, milyen gyöngyen táncoltak, az erdélyi fejedelmek udvarában milyen délcegen járták a palotást, befejezésül a csókért esengő, csókot váltott, elmondja mindezt a történelem, mely szól XIV. Lajos francia király palotáiban és kastélyaiban lefolyt táncmulatságokról is. Vad népek és művelt emberiség, egyaránt hódoltak a táncnak, kiki a maga módja szerint. Vig farsangban álöltözetben is. A mandolaszemű, bő öltözetű kis japán leányok, gyüszünyi pipájukat kiverve, a fűrgelábu ballerínák, tüllszoknyájukat emel-

getve. Láttam Kelet regés világában, a szédülésig forgó dervisnek a táncát és a laza erkölcsű, lengén keces bajadért. Lábujjai gyűrűktől villogtak. Egy napon láttam mindakettőt. Egy napon nem lehet említeni ezt a kettőt. Ismételve arról emlékezem, a mi legszebbet láttam táncban, plasztikus mozdulatban, kérdezlek, láttad-e a szépséges, tüzes szemű, tüzes vérű spanyol nőnek a tüzes táncjárását, a szegvidillát, bolerót? Ha ezt nem láttad, nem láttad a táncok táncát, táncok művészetét, mert ezt teletüzzel, a mint kell, keble heves hullámozása közben csak az járhatja, dobogtathatja ki lábával, a kit éget a szenvedély tüze és a kit homlokon csókolt Terpsichore. Végre emlékezzünk csak ifjúságunk ártatlan viszonyának rózsás napjaira, mikor minden iránt süket és vak voltunk, mennyire megdobogtatta a tánc — mikor ő vele jártuk — szívünket! Herodiás tánca nem ilyen volt.

Mindez Stockholmban, Skansenben jut eszembe. Mindennek van története, a táncnak is, még pedig igen szép és fölötte érdekes ez a történet.

Az élénk képzelet játékaival elvonulnak előttem azok a menyeeieknek mondott alakok, a kik utólérhetlen bájjal, elragadó tánccal,

teremtettek. Soha sem tűnik el emlékezetemből Maria López, ünnepelt spanyol táncosné Szevillában, a tüneményes szépségű Consuelo Tortajada diva pedig, mint egy modern Terpsichore, Bécsben, a keringők birodalmában ragad el. A kedves Carmencita, tüzes spanyol táncával, lábának a heves dobbantásával, a pajkos vérű Rosario Guerrero „A rózsza és a tőr“ című tánc költeménnyel veszi meg a lelkünket. A nálunk is előnyösen ismert, alakító képességgel felszerelt amerikai művelője a táncnak, miss Duncan Isadora, mozdulatainak majd önkéntelen gráciájával, majd meg a művészetével, tudjuk mennyi tapsot aratott. Azután La belle Zarina plasztikus pózaival nyeri meg a szívünket. A ki a művészet egén ezeket a csillagokat, a földön ezeket a gyöngyöket látta, időmultán is mindig látja a fényüket. A teremtés Ura ilyeneket csak jókedvében teremt, ajándékoz az emberiségnek, hogy gyönyörködhessék a saját fajában, Isten képmásában. A szépben, mégis csak kiváltsága van a kaukázusi fajnak. A mélyen lefátyolozott egyiptomi, abisszinai szépségek között ilyen nem akad.

A gondolat elkalandozása után térjünk vissza Skansenbe, nézzük az embereket rövidebb s azután ismét a némbereket hosszabb ideig. A férfi fajtája, megemberesedett, széles

mellkas, makkegészségü szállegények,¹⁾ olyik a férfiszépség ideálja; sokat ígérő erővel, urrá lesznek női sziveken. Akad közöttük szoborszép férfi is. Jól áll rajtuk a hosszuszárnyu svéd kabát. Vállukra vetve viselik szines köntösön a felsőt, a hetykébbek.

Bájos, keces női teremtések, kedvesek mint a virág. Alakjuk arányos, tagjuk telt. Mosolyra könnyen nyílik ajkuk, gondtalan játszósággal szinte ragadnak magukkal a jókedvbe. Isten adta a szépnek szeretetét.

A dalekarliai leányok Skansenben is kitüntek. Valóságot írok róluk, nem regényt. Sávosan tarka a kötényük, hófehér az ingujjuk, a keblük plasztikáját takaró, tetszetős kelméjü, beszótt mintázatokkal diszes mellényke, formásan simul, illeszkedik a szobrászati részükhöz. Felpántlikázott a szép szóke fürtjük, nem tudjuk melyiket nézzük közöttük. Egynémelyik habtermetü, maga se ismeri az értékét. Maguk is örülnek, hogy tetszenek, arcuk szelidre válik. Nagyon kapóssá vált a szines arcképük, a mely nem volt idealizált képmás, csak művészi kivitelü mása a valósnak. Képüket egy közeli csarnokban árulta

1) Az erőbeli viaskodás régi szokása a svéd népnek. A nemzeti muzeumuk parkjában láttam egy bronzcsoportot, mely az ősi svéd szokás szerinti késelő párviadalt állítja a szem elé. Miként történt az? Elmondom röviden. A két férfi melle szíjjal van egymáshoz szorítva. Rövid pengéjü késekkel szurkálják, esetleg agyonszurják egymást.

az élelmesség. Veszek néhány remek példányt. Finoman rajzolt vonások. Az egyik kép alá, rondirással maga írja nevét, kinek keble, szinte átlátszó fehérségű. A kedves emlékű képre, üvegessel, gyémánthegyű acéltüvel vágattam borítót. A kép festett, az arca nem. Igazán kár, hogy a saját, ritmikussan csengő honi nyelvükön kívül, más nyelvet nem értenek, még annyit se, mennyit a kairói arabs gyerekek, számárhajcsár, angolul és olaszul, de azért emberrajzolásban, gyakorolhattam magamat.

Azt hiszem, nincs még egy második főváros, a hol a nemzeti viselet úgy tartotta volna fel magát, mint a svédek nemzeti jellegű fővárosában. Festői ez a népviselet, tetszetős a szüzé, a fiatal asszonyé, a családanyáé, a legényé, az emberé. Sok szín, élénk színvegyület, tisztaság. A magasabb növésű, sugártestalkatu, telt idomu szépeken különösen jól áll a nemzetien való öltözködés. Az összetorlódó szinek-, selymek ragyogó tarkaságába, belevesz a néző szemefénye. Egy-egy szebbre, többen nézünk. A szem is lehet irigy. A szem, nemcsak akkor kápráz, mikor villám villámot ér sötét éjszakán, hanem akkor is, mikor sok szépet lát, derült nap esthajnalán.

Ismertem előbb is már ezt a szépítő viseletet. Meghallgattam néhányszor a fővá-

rosokban, a svéd nők quartetjét, a mint diadal-szekerükön hozzánk eljutottak. Az egyik, dalszarnok-királynő lett, másik, dalszínházban volt ünnepelt; az ő számuk, gyöngye volt a műsornak, görög fuvola, spanyol citera zenéje. Kedvébe fogadta őket a közönség. Erős, iskolázott a hangjuk. Ábrándteljes koromra visszaemlékezve, elmémben rezeg még most is nem egy dallamuk, melynek hallatára felesaloganyoztuk őket az egekig. Egynémelyiknek a beszéde is zeneként tűnt fel. A svéd nőkről, legkivált a dalekarliaikról is elmondhatom — miről nem lehet vitázni — a mit a bethlehemiekről elmondottam. Lelkük nagyságával, testük szépségével, szakasztott olyanok: cifra öltözködésű szépek, anélkül, hogy ők maguk cifra leányok volnának. A szerelmet nem hazudják, nem fűznek sziveket láncra. Erényük kiállja a próbát. Vágyaid mellé tedd a lemondást; szivélyesek, mert arcuknak nincsen fellege. Dolgosak, folytonos munkálkodásukban segítik a férjet, apát, anyát — a szülőkön odaadó szeretettel csüngnek — ha ezeknél kezdetét veszi az erők fogyása, a szülőt és férjet mesterségében is segítik. A városokban cselédszolgálatot teljesítenek és a munkát nem szégyellik, csakhamar belopják magukat a gazda bizalmába, sok jó munka kerül ki, sohasem pihenő kezükből, sőt borbély üzle-

tekben is alkalmaznak fiatallányokat. Borbélyok fecsegése nélkül végzik dolgukat. A vendéglőben, hófehérkötényű pincések. Beszédjük közben, dehogyan vesztenének el egyetlen szót, vetnének bátorító tekintetet, szemükben inkább a szigorúság tükröződik vissza. Magyarjaink tuláradó barátságosságára, szére-szóra lebocsájtják szempillájukat. Sikertelen minden kísérlet. A logika útja mindig egyirányú, de a szív törvénye, csaknem országonként változik. Dohányos boltokban, — melyek nem képezik úgy mint nálunk, az állam nagyhasznú üzemét — mint elárusítók, rendszeren nők szolgálják ki a közönséget. A virágboltok-, cukrászcsarnokoknak vonzó alakjai ismét csak ők. A nóbelség ördöge nem szállja meg a fehér főkötős asszonyokat, magas, hegyes sapkás hajadonokat.

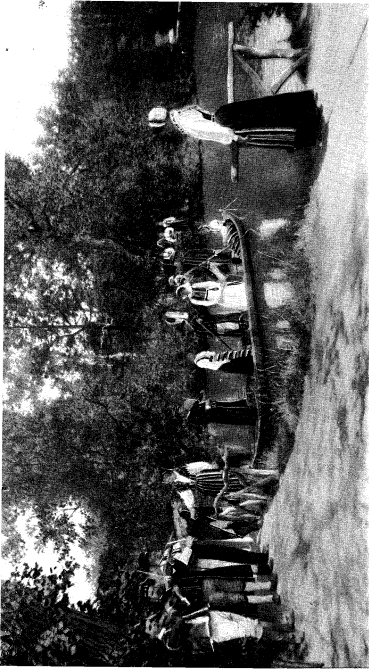
A skanseni néprajzi kiállításon levők, kicsattanó tavaszok voltak. Képük természetes pirossága egészen más, mint az a sértő piros, mit a festék ad. A gondviselés valóban igen kegyesen bánt velök, adván a nőnek az élet legnagyobb ajándékát, az egészséges szépséget.

Isten szabad ege alatt járva s látva a teremtés koronájának, az embernek mindkét társország közel-messze földjéről összeválogatott, mindkét nemű, tehát a megemberedett és a bájos diszpeldányokat, a gyönyörűség

ékeseit, rózsás kedvük csillogása közben csak csogni és táncra perdülni, lebbeni remegő bübájban, mult idők boldogságát sóhajtván vissza, szívünk-lelkünk a gyönyörűségtől megrezdülve, csakugyan olyan látványt zárunk a lelkünkbe, melyet ki nem törölhet az idő. Fölmelegedik a szívem, ha arra gondolok. Ez a kép, az ő színükből festett kép, álomnak is igen szép volna. A fiatal lány hajlékony teste, visszavarázsolja a könnyen lelkesülő ifjúkor varázsát, mikor szívünk érzelmekkel tele, a szerető szív dobbanását keblünkön gyönyörrel, szorongással, csókját az ajkon égni éreztük. Mámoros volt az a gyönyörködés, valamiként mánort hoz a kedvesünk leheletének beszívása. Mert ha az ember szerelmes egy nőbe, ezt a nőt nem pótolhatja senki, nélküle az élet és világ sok öröme semmi! Ezek a szép svéd leányok is elmondhatják Casanovával: „Többet ér egy fiatal pásztor, mint egy vén király.” Az ifjúságom napsugaras képe elevenült fel előttem. Ismétlem azért, szüzek, ifjak táncoljatok, rövid ifjúságtokban ne elmélkedjétek a szív fájdalmán, hanem az élet örömében térdig járjatok, nőjjon szerelmetek minden nap, fokozódjék vágyatok minden órával.

Újólág arról győződtem meg, — erőt vesz rajtam a gondolat — hogy a szépség

Kanssen.

Vértesi Károly Svédország.

Karpedammen.

MIG A TÓBAN HALAK LAKNAK . . . .

világában a legszebb csak nő lehet. Mond meg magad, így van-e? Nem hiába festi le annyiszor a művész, veszi magasztaló tollára a költő, író. Nő miatt kárhozott el az ember, nő hozta világra a megváltást, készített üdvösséget. Nő teremt mennyet, ha szive jó, nő dönt kárhozatba, ha szive ördögé. Az emberi lélek fensége egyikben, az emberi lélek förtelmessége a másikban. Az egyik szív, magasztos indulatok fészke, a másikban salak. De mindent tovasodor a szerelem ereje, a kinosan gyötrő vágy. Nő és férfi, egymásnak áldása, egymásnak átka, balvégzete, pokla lehet, mint ezt az életsora megannyi példával mutatja, mikor a szenvedélyes vágy pokoli tüzzel ég a testben és mindennél kívánatosabbá, féktelen szenvedélylyel vágyott lesz az asszony. Királyokon volt hatalma, vonzotta örvénybe, halál torkába.

Ezenközben, hogy lelibbentek a táncosnők, előrehaladt az idő, de meghosszabbodtak a napok s a sötétség nem kényszerít hazamenésre. A turista ugyanis folyton azon töprengedik, hogy a nap nem elég hosszú neki, szeretné pár órával megtoldani. No, itt az andalító hatású éjjeli szürkületben, módjában vagyunk a hosszú napnak. A turista itt tartózkodását kényelmetessé teheti, és fokozódván jó érzése, sok jó emléket vihet haza Svéd-

országból. A nap ezidőben (junius végén) három óra előtt kél. Többször halljuk az éjjeli őr, a mint régi szokást tartva, a toronyból kiabálva jelzi az órákat.

Fölmegyek még egyszer a négyemeletes toronyba, hogy ideig-óráig, de utoljára körül nézek és tele tüdővel szívjam, édeljem a sós, tiszta levegőt bucsuzóban, és belevéssem az emlékezetembe a legapróbb részleteket is. Magam vagyok, nem boszant ki senki a hangulatból, elmélyedek a nézésben. Látom a vizek csillámos habvetését, mert akármerre nézek, a megszámlálhatlan vizenjárók, mindenütt túrják a tajtékot, hányják a vizgyöngyöt. Kigyullad a feleslegessé váló lángok világa. Többhelyütt karmestereskednek jelesül, a Djurgården több helyéről hangzik fel zenekar csodaszép játéka, az a komor egyszerűségű svéd nemzeti zene, melynek a dalamai azonosak azokkal, melyek a svéd pásztorok ajkairól kelnek. Öserejűek, borongósak. A magyar nótának is ez a tulajdonsága „háromszáz esztendő óta.“ Fájdalommal tele melódiák. Lelküinket megremegtetik.

Éjszak Párisának vidám örömekre vágyó népe, a Djurgården (mond Jürgorden) felé özönlik, főleg vasárnap. A merre a fuvós zenekar felharsog, arra tolul, ott nyüzsög az emberáradat leginkább. Sietnek ellepni völgy ölén.

dombháton, a százados fák árnyában elnyújtózkodó kertet, a tölgyfás sétányokat. Egy hatalmas bernáthegyi, lassu lépésben követi gazdáját, a ki — uaglászik — alkalmazkodik a kutyájához. Mások, Európa eme egyik legszebb parkjában levő Caffé chantants-ok egyikében fognak helyt, nagyon felhasználják a nyáridőt, mert a tavasz alig jött, elfut már, az ősz pedig hamar kezdi bontogatni a levélsátrakat. Jól kihasználják az életet is, mert itt jobban mint másutt, nagyon érezteti hatalmát az elmulás törvénye, mely a leveleket a gyengébb szervezetű emberekkel egyaránt söpri.

Hogy lecsillapodjam, egy kilátásos állványon, hűs enyhet, nyugodt pihenőt keresek, a hol ki nem ver a szemlélődés nyugalmaából senki sem, keresztbe ülve a széken, helyemből nem mozdulok. A muzsika- és énekszó elhaltan hangzik fel. Fejemet előbb a tenyerembe rejtem, hogy el ne aludjék a hangulat, azután nézek a zöld vizek városának minden irányában, s mintegy önmagammal beszélve, keresem a teljes kielégülést, de nem bírok Stockholm szépségével eltelni. Több teret, mintha csak szőnyeg feküdne meg. Hullámozó érzések közt egykedvűen nézek a fasorba, melytől nagy lombkoronák vonják el a napsugarat. Urlovasok, egy-egy paripa felhorkanása. Hullámozik az élet, a lovak — több fajtának az ojtásai — sza-

porán emelik karesu lábukat. A szerszám, fém és fényesség. A rugós kocsik simán gördülnek, hintók robognak, anélkül, hogy az uraságok, gyalogjárók rovására kocsiversenyt tartanának; fényűzés, hívságos pompa tulsága nélkül vannak a bent ülők, a bakon kisinas fényes kurtkában, vagy cilinderes szolga, pogácsa nagyságu fémgombokkal van összevonva a hosszuszárnyu kabátja. Lovakon, a sallangos magyar szerszám, meggyszínruhás kocsis emberen a pántlikás-, egyaránt kerekdeden pörge kalap, mégis csak jobban fest, mint az aranypaszományos pofoncsapott kalap.

Nézek az erdőségből, szirtek mellől, tópartjáról előtünedező, szebbnél szebb villákra s főleg a Djurgårdennek Rosendal nevü legszebb kastélyára. Méltó királyi lak. Előtte nagy porphir váza, a svéd diszkövek királyából metszve az ország királyának. Sulya 6590 kilogramm. Mitől mástól vehette nevét Rosendal, mint a körülötte levő rózsaligettől. Fehér-ruhás felhők fölötté. Majd egy kedves tavacs-kára esik tekintetem. Estefelé, az égbolt lilaszine tükröződik benne. Legcsekélyebb fuvalom se érezhető. Igazán el lehet mondani a Djurgårdenről, a vízben sziget, a szigeten víz. Ezenközben villamos napok gyulladnak ki, habár ellehetnének nélkülök.

Éjszak Velencéjétől, barátságos, szép

érzésü kedves népétől, mely birja meleg rokonszenvenemet, a bucsuvétel fájólag hatott rám. Fejemet ismét a tenyerembe hajtom mély lélegzetvétellel, eszembe jut Arany, arany-modása: „Fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze.“ Felkapom a fejemet. Csak a tudat vigasztal, csak az a remény táplál, hogy az Éjszaki-fokról visszatérőben, mielőtt végleg elszakadnék innen, látni fogom még egyszer azokat, a kik kinyílt szívvél fogadtak, a kiket itt megszerettem. Oly édes az élet, oly gyors a szép idők mulása, oly kellemetes a jó benyomások életre keltése lelkünkben! Az illuziót keltő hatást, az idő és távolság elenyészteti, de az emlékezetben való kutatással meg-eleveníthetjük az alakokat. A képzelet urrá lesz lelkemen és szunyadó emlékeimet felköltöm. Vágyakozva járnak ott gondolataim, boldog ábrándossággal mulatnak koronként ott, náluk, azok körül, kiket tűnő, illanó álmok visszahoznak.

Az életem visszatért a régi medrébe, de arról álmodom itt, a mi indulataimat mozgásba hozta ott. Mikor visszasír a lelkem, enyhületet ad az emlékezés. Irással még egyszer végig élvezem emlékezetemben ezt a szép utamat.

BIRGER SCHÖLDSTRÖMNÉL.

Petőfi svéd fordítója. — Foglalkozik a magyarokkal. — Magyar írók arcképe. — Otthon van a magyar irodalomban. — Emlékezés Petőfire. — Varia. — Harposlag och Svärdsklang. — Irt szabad-ságharcunk hőseiről. — Néhány Petőfi költemény svéd nyelven. — Hideg sirjában is sziveket melegít.

Péter Pál apostolok napján, napsugaras ünnepen, mely után a magyar Alföldön megpendül a kasza. Gopesa László dr. utitárs barátommal úgy déltájt fölkerestük és meglátogattuk Birger Schöldström, megállapodott finom izlésű svéd író és első rangú hirlapíró, Petőfi svéd fordítóját. Utóbbi minőségében, kitünőségében érdekelt ő minket s lett a neve kedves a magyarok előtt. Az Engelbrechts Gatan 33. szám alatti ház első emeletén, kanyargó lépcsőn feljutva, becsengetünk a neves író, tudós férfiúhoz, a ki előbb a svéd király mellett mint titkár működött. Arcán mély béke honol. Az öregedő ur, — muzsa csókjával a derült homlokán — szeretetreméltóan fogadott, örült a látogatásunknak, mikor — ugymond — annyit foglalkozik a magyarokkal, magyar irodalmi művekkel,

hogyne örülne, mikor magyarokat lát. Szobája elárulja az író. Iratsomók, korrekturák, újságok, könyvek, írók — köztük magyar írók és költők — művei az asztalon, szekrényben. Azt hiszem, hogy a jeles író, a kiben teremtő erő, alkotó hév lakozik, nem sértem meg azzal, ha mondom, hogy lakásán festői-, költői rendetlenségben voltak az iratok és nyomtatványok. Nagy elfoglaltságu embernek az íróasztala nem is lehet olyan, mint a sportsmané. Íróasztalán több magyar író arcképe, Szász Zsombor dr.-é, ki éveken át tanulmányozott Svédországban.

Puha zsölyeszékben megvetjük a hátunkat és beszélgetünk a magyar- és svéd irodalomról, az irodalmi viszonyok felől, a magyarok és svédek jeleseiről s láttuk milyen otthon van Birger Schöldström magyar irodalmunkban. Névszerint sorolta elő kitünőbb magyar költőinket, nevesebb íróinkat, svéd kiejtésével. Kérdezősködött Szana Tamás, a Kisfaludy Társaság titkáráról, kit vendéglátott, említi azokat is, kiket soha sem látott. Les amis de mes amis, sont mes amis. (Barátaimnak a barátai, az én barátaim.)

Kedves emlékekkel távoztunk, örülvén, hogy láttuk Petőfi jeles fordítóját. A felsőbb-

séges tehetségénél nincs becsesebb érték. Előtte meghajolnunk kell.

A magyar szabadságharcban ifjusága virágában elhunyt nagy költőnknek, rövid élet-pályáján kevés jutott a dicsőségből, küzdelem és harcból állt az élete. Ilyenből lesz a legendás alak. Már is az. Felujítottam Petőfi emlékezetét Stockholmban, Schöldströmnél. Fűzzünk a lantjára babért, kinek neve a magyar irodalomtörténetben bejegyezve.

Hazajövet, megajándékozott Schöldström a „Varia“ című képes folyóirat egy füzetével,¹⁾ melyben Petőfit ismerteti, a költő arcképét hozza, életrajzát közli a „Talpra magyar“ fordításával.

Schöldström becses emléket adott nekem, az általa irt „Harposlag och Svärdslang“²⁾ egy példányával. A könyv homlokterén „Sándor Petőfi“ jól talált arcképe, a könyvben pedig a magyar szabadságharcról és annak nevezetesebb szereplőiről rokonszenvesen ír a magyarok barátja. Felhossa a könyvben Petőfin kívül Kossuth, Batthyányi gr., Teleki gr., Táncsics, Klauzál, Bem, Klapka, Vasváry, Irányi, Mészáros működését és a magyar szabadságharc gyászos kimenetelét és annak az aradi hóhérnak a dolgát, kinek nevét nem

1) 1898. évi dec. 12. szám.

2) Lirai és hősköltemények. Azt hiszem ez a jelentőség

írom ezen tisztos nevek közé. Szól még Jókai, Vörösmarty, Kemény, Pákh. Obernyik, Lisznyay, Arany, Kerényi, Vahót, Egressy, Reményi és más jelesünkről. Terjedelmesen közli Petőfi életrajzát, kiterjeszkedvén iskolai bizonyítványának érdemjegyeire is minden tantárgyból. Mind classis prima, a hazai történelemből classis secunda, a ki később maga is magyar történelmet írt, pecsételt meg az életével. Petőfi költeményeiből több fordítás is van ebben a nekünk magyaroknak különösen érdekes könyvben, többi között a következő ismertebb címűek:

Két vándor. Två vandrare.

Disznótorban. Svindansen.

A koldús sirja. Tiggarus graf.

A bilincs. Bøjan.

Az én Pegazusom. Min Pegasus.

Az örült. Den vansinnige.

A rab oroszlán. Den fångna lijonet.

Cipruslombok Etelka sirjáról. Cyppresblad på Etelkas graf.

Nem ért engem a világ. Ej mig verlden kan förstå.

Most pedig lássuk néhány Petőfi költeménynek az első versszakát magyar és svéd nyelven azon sorrendben, a mint a svéd szöveg Schöldström könyvében van:

Két vándor.

Honán kül a fiu,

Honában a patak,

Magas hegyek között
Együtt vándorlanak.

Två vandrare.

En yngling fjärran från,
en bäck på hemlandsstråt --
på klippomgärdad stig
de båda följas åt.

Befordultam a konyhára . . .

Befordultam a konyhára,
Rágyujtottam a pipára . . .
Azaz rágyujtottam volna,
Hogyha már nem égett volna.

En titt in uti köket . . .

Jag tittade in uti köket . . .
Min pipa höll jag i handen.
Förstås, jag skulle den tända,
Fast redan praktigt nog brann den.

Magyar vagyok.

Magyar vagyok. Legszebb ország hazám
Az öt világrész nagy területén.
Egy kis világ maga. Nincs annyi szám,
Ahány a szépség gazdag kebelén.

Jag är magyar.

Jag är magyar! Så vidt som solen lyser
ett land mer skönt än mitt du icke fann:

en liten verd för sig, som i sig lyser
så mycket skönt, att det ej täljas kan.

Az alföld.

Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek
S képzetem hegyvölgyedet nem járja!

Alföld.

Er, I vildromantiska Karpater,
med er barrskog ej mitt hjerta aktar!
Er beundra kan jag, men ej älska;
ej min håg till endra kjusor traktar.

Egy gondolat bánt engemet . . .

Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
A melyen titkos féreg foga rág.

En qualfull ångest all min själ betar . . .

En qualfull ångest all min själ betar:
att jag till sängs skall sluta mina dar —
skall vissna långsamt som det blomster dör,
som masken hemlingt gnager och förstör —

Nemzeti dal.

Talpra magyar, hi a haza!
Itt az idő, most vagy soha!

Rabok legyünk, vagy szabadok ?
Ez a kérdés válasszatok !

Upp, magyarer.

Upp, magyarer, upp till striden!
Tveksamt nu ej längre biden!
Kampen gäller endra själar.
Väljen: frie eller trålar ?

Ezt a „Nemzeti dalt“ lehet még legjobban megérteni német nyelv segítségével.

Schöldströmnek köszönjük, hogy hideg sirjában nyugvó kedves költőnk, Petőfi, a Mälaren partján akkor is melegíti a sziveket, mikor az övé már régen kihült.

X.

UPSALA.

Emlékezés Paulerre. — Messziről látszó tornyok. — Három szentnek szentelve. — Linné nyughelye. — Az Alma mater fiai. — Dalolnak, de nem isznak. — Az egyetemi épületben. — Nagy könyvtár. — Codex argentinus. — Linné szobra. — Emlékezés botanicæ professoromra. — Vén kastély. — Örült király. — Kellemetes időszak.

Boldogemlékü jogtanárom Pauler Tivadar dr. nagynevű tudór, előadás közben gyakorlati példákkal fűszerezvén az elméleti oktatást, többször emlegette Upsalát.¹⁾ Különös előszeretettel látszott viseltetni az upsalai híres egyetem és a neves, maguk erejéből, átható fényükkel érvényesülni tudó tanárai, a svéd szellemi élet munkásai iránt, kiknek egész serege ragyogtatta tudását. Visszavetve pillantásunkat néhány századra, nálunk is tudatossá vált az upsalai egyetem hirneve és tanárai tehetségének a gazdagsága. Megnyitvatván a tudományegyetem kapui minden nemzeteknek, magyar ifjak, erdélyrésziak is, beállítottak a svédek nemzeti művelődésének Pantheonába, komoly tudást hozni, táplálékot

1) Up = fent, Sala = terem.

a léleknek. A svéd nők, tanuló kisasszonyok, — mindinkább oltogatván a tüzet a saját házi tűzhelyeiken — már harminc év óta látogatják rendes tanulókként az egyetemi előadásokat, melyekről egyetemes jóhírek szólnak. Vágytam az egykori kormányzati székhelyre,¹⁾ Upsalába kirándulni, az ottani világ szellemi életébe bepillantani. Piros hajnalon együtt mentünk Gopcsa dr., a magyar közoktatási miniszterium titkárával, kit szakmájánál fogva is érdekelt a dolog, megnézni a legéjszakibb Éjszak Alma materét; az európai művelődés jobbait, a széles tudásu, szellemi felsőbbséggel bíró, finom elmeélü bajnokait látni, hogyne lett volna érdemes, érdekes?

A svéd fővárosból két óra alatt jutunk oda vasuton. Mondják, szebb az utja a sok ágra oszló Mälara-tavon és a bele torkolló Fyrisán folyócskán. Láthattuk volna utközben az egykor híres ősvárost Siktunát, mely most aláhanyatlott. Jelen esetben is az idővel gyült meg bajunk, fukarkodni kell azzal utazáson, mikor ezernyi látnivaló kínálkozik, érdekesnél érdekesebb dolog.

A rónaföldön, melyet jó utak szaladgálnak be, már messziről látszik az 1282-ben épült goth stilü remek domnak, pirosra festett

1) Abban az időben, mikor a tengeri király háborut viselt ezért a földdarabért.

házak fölött égbe nyuló, katholikus stilü kettős tornya. Megérkezve, ezt nézem meg legelőször, nemcsak azért, mert Svédországnak ez a legszebb és legnagyobb¹⁾ temploma, hanem azért is, mert rokoko izlésben száz méternyi magasságban épült tornyai, teljes összhangba kerültek a francia izléssel francia építőmester²⁾ által épített, párját ritkító templommal. Azért is nevezetes ez a hely, a melyen állunk, mert — a pokolbeli istenségekről nem szólva — a kereszténység itt győzedelmeskedett Odin, Thor, Frigga³⁾ skandináv hamis isteneken, ezeknek bévül arannyal bevont, kívül arany láncsal díszített temploma helyén, — hol a pogány papok eldözsölték a hívők által hozott áldozatot — állittatott fel az első keresztény templom, melyben a hívők áldoztak. A jeruzsálemi főtemplom kárpitja meghasadván, századok multával új világ tárult az emberiség elé, a kereszténységgel új jogrend keletkezett s megbukott az, melyet Róma világhatalma teremtett. Mikor jött a fény, a sötétségnek oszlani kellett, a tudatlanság nem ülhetett

1) Hossza 110 méter, szélessége 42 méter, magassága 34 méter.

2) Bonneuil István, ugyanaz, a ki a párisi Notre Dameronak volt az építője, csakhogy ennek a híres nagy templomnak maig sincs, nem is lesz kiépítve a két tornya.

3) Odinnak kedden áldoztak, (Odinstag) Thornak csütörtökön, (Thorstag, a mai Donnerstag) Friggának, vagy Freyának, a természet istenasszonyának pénteken. (Freitag.) A virágszeretetet ma is nagyon ápolják a skandináv népek.

tovább orgiát. Jézus szava bálványdöntő. Szertelen az a világosság, mely akkor támad, mikor cikázó villám hasítja az eget. Nagy az a fény, melylyel megvilágította Krisztus a sötétség országait, a fény messze ide is eljutott a messzeföldön tévelygő emberiségre. Görögországból származott a világbölcseiség, Bethlehemből és Jeruzsálemből a keresztény felfogás. Mint villámterhes felhő szakadására, mely erővel robbant alá s mindeneket tisztít, úgy söprödtek el a pogány istenek, mire az emberi vad szokások is megszűntek és a mióta az ember elkülönült az állattól. Béke veled! így köszöntötték egymást a hívők a Szentlélekkel való betellésük után apostolokká magasztosult Krisztus tanítványainak a szólás módjával.

Sokáig épült, 1260-tól 1435-ig. Azóta ötödfélszáz év múlt el és a nagytemplom kötömege világosabb színnel ékeskedik, mint a szevillai Giraldaé, vagy a toledói katedrálisé. Igaz, ezek valamivel öregebbek, de az éjszakvidéki fagyos időjárás jobban viseli meg a köyet. A toronyból látjuk a hosszu, egyenes csapásu utcákat, kis távlatban, a városvégi házikón tul, Gamla (vagyis ó) Upsalát, a hol a régi svéd királyok felállították trónjukat; mellette egysorban a három kupos hegy, gyenge földingásnak hullámai az upsalai sik-

ságból fölemelkedve, a hol meghalt a régi három skandináv isten, mikor a kereszt szt. Asnagarius által emelve, az általuk uralt földön föltetszett és a kereszténység lábat vetett.

A templom belsejében 24 nagy oszlop emeli a boltozatot, alkotja a négy kisebb és az egy kereszthajót. Méltó istenháza, három¹⁾ szentnek a tiszteletére van szentelve. Benne minden művészi, nagy mesterek dolga. Szt. Erik király, a svédek védszentjének a hamvai oltár mellett ezüst koporsóban.

Svédország kitünőségei között halálos esendben nyugszik a híres Linné Károly; (1707—1778) álmodik a fáiról és virágairól, a melyeket legnagyobb rendbe hozott, azután itt hagyott. Egyszerű sírfelirata ez: „Carolo a Linné, Botanicorum Principi, Amici et Discipuli.“ (Linné Károlynak, a fűvészek fejedelmének, barátai és tanítványai.) Délebben sokkalta több a virág, még délebben a pálmák kiterjedt birodalma, erősebb az illat, égőbbek a színek, mégis éjszakvidéki ember vetett nagyobb ügyet a növényországra. Ez a sirüreg, a mely előtt állunk, Linnének csak a testi alakját, haló porát zárja magába, szelleme él a halhatatlanság országában. Svédország több

1) Szt. Erik, szt. Lőrinc, szt. Olaf.

jelesének a koporsóján, a polgári közvélemény koszoruja rátéve.

A templomból kijövet, ezüstcsattos, fehérsapkás, sárga kokárdás, — tegyük hozzá sárgacsőrű — egyetemi polgárok, — füstölgő cigarette a szájukban — barátságosan köszöntenek, többféle nyelven kezdik a megszólítást. Maradtunk a németnél, melyből eltérőleg kiviszem a magyar nyelvben előforduló „a” hangot. Néhány barátságos órát velök töltve, meggyőződéssé érlelődött bennem, hogy az itteni Alma mater fiai komoly, szerény, szorgalmatosak, helyes a világfelfogásuk, életnyilvánulásuk. Nem bántja őket az urfiság s így játszi könnyelműségből nem nő az adósság. A megóvó természetű szülők így vezetik őket az életbe. Ivó tornáik nincsenek, tomboló ujjongással iszogató német diákifjuság módjára, a kik annál szomjasabbak, minél többet isznak cimborák és cimborauők társaságában; aféle iddogáló társulatokat sem szerveznek, melyben tegnapi arccal köszöntik egymást, — könnyelműségből táplálkozik a tudatlanság — fogékony érzésüket nem tompítják meg. Pengék összeszikráztatásával az elégtételbevés módját sem tanulják, gyakorolják, hogy rettegett párbajozók legyenek, hogy egymásban varrásra méltó kárt okozzanak. Nagyobbra vágynak, a férfihatáron levő, komoly készültségű, az élet

csatáira készülődő ifjuság, az itteni közéletnek a lüktető szívét képezi; hivalkodás nélkül mérv- és irányadók. Társadalmat vezet az egyesületük. Mindenesetre jobb út ez a boldogulás felé és nem térnek le a pályán. A szülők se lesznek reményükben csalódva. Náluk nélkül nem történik semmisem. Zászlóhordozók. Énekelni szeretnek, hallom róluk, hogy iskolázott a hangjuk. Számuk mintegy kétezer. Legnagyobb részük tudományszomjas, a szabályszerű tehetség is törekvő; nem érik őket kötelességmulasztáson. Ezt egy tanár mondta, a kinek nem volt kenyere a dicsekvés, ugylátszik, lelke mélyéből jött a szó és a ki tőkévé tette már sok vizsgázónak az oklevelet. Szóba kerülvén ifju kétegy városunk Budapest, mely a világvárosok színvonalához gyors léptekkel közeledik, a kultura gyermekei előbb elképedtek, azután mondta az egyik heveskedő ifju, hogy ismeri par renommée; végre kíváncsi érdeklődéssel kérdezgettek felőle, mintha Ázsia végvára lenne.

Tudván mi szándékban vagyunk, nyomon követték s koppantás után lenyomván a kilincset, bemutattak az élete delén tul levő egyetemi rektornak, — amicus juventutis alak — és a száz közül néhány, a szünidőt itthon töltő, hasonlóképp hajlott tanárnak. Mély a tekintetük, fegyelmezett a vonásuk, fontolgotó,

komoly érzelemből fakadó a beszédjük. Sok tudás, lelkiismeretes alaposság. Az idegemésztő munkában, a csillagok felé való utjában megrokkant az egyik erősen kopasz, nyugdíjbaavaló; azt hiszem, a fásultságba esőnek pislog már az elméje. Emelkedett fizetése, fogyton-fogyott egészsége. Idegeinek bomlásához közel áll, összeráncolt homlokkal emberrom. Azt a véleményét kelti fel bennem látása, hogy a megfeszített munka, kifeszítette erejét. Sok esztendőt öregedett.

Szives készség kalauzolt a főiskolában, a műveltség házában. Kettő is van. A régi Gustavianum (II. Gusztáv Adolf) és a modern új építkezés, korunk minden vívmányával. Éppen tiz esztendeje, hogy elkészült, minden hiányzót megadva.

Az 1477-ben alapított s a neveztem király által bőségesen javadalmazott egyetem, tartja régi jó hírnevét, kohójában fejleszt. A nagy svéd király maga is történetíró volt, alkotásokat hagyott maga után, melyeket Svédországban jártunkban itt is, ott is föllettünk. II. Oszkár, a jelenleg uralkodó svéd király itt tanulmányozta a hadtörténetet és a tengerészeti szaktárgyakat. Az okos király legujabban elrendelte, hogy unokája Gusztáv Adolf, Gusztáv trónörökös fia, tanulmányainak egy részét az upsalai egyetemen végezze, a

másik részét pedig a krisztiániai egyetemen. A német császár példáját követi. Kell is, hogy az uralkodó ismerje a népét. Kell, kell.

Jobb, hogy az egyetem nincs a fővárosban, annak zaja, kínálkozó ezer életöröme, elvonná a tanuló ifjuság figyelmét. Így komolyabban, kenyérkereső buzgalommal láthat életpályájának alapvetéséhez és sorsa eldőlésekor, erősebb kézzel a munkához.

Pompás aula, tágas tantermek, világító gömbök nagyobb számmal, melyek télente csak délelőtti 10-től, délutáni 3-ig nem, máskor mindig égnek az előadások alatt. Upsalában későn virrad, korán száll az este és az éj. Hosszu a tél, rövid a nyár, sokáig lombhullajtottak a fák. A diszterem akusztikáját igen jónak mondják. Svédországban az ünnepek többnyire énekkel vannak, örülnek a tanulók, ha énekbe foghatnak.

A Carolina rediviváról nevezett könyvtár 250.000 kötetből áll. Rengeteg anyaga, bőséges forrása a tudománynak van a könyvekben az értelem fegyelmével összehordva, szürke theoria, kritikai tülekedés, bizonyára nem hiányzik. A tanulmányozók ráncba szedik homlokukat. Bizonyára a homlokvonalba akarják magukat felküzdeni. A tudomány csak úgy surran a fogékony lélekbe. Az eszméket megrostálják, szőre-szálára hasogatják a tudo-

mányt; az olthatatlan tudásvágyban megőrlik a tehetséget. Azon alkalommal is — még nincs itt az őszi évkezdés — sokan búvároskodtak a könyvesházban, lekötött lélekkel olvastak, körmöltek görbe háttal, jegyeztek, a betüktől félig megvakultak. Vajjon, agyvelejük folyton működésével bölcsesé válnak-e? Vajjon fogják-e tudni az elméletnek gyakorlattá változtatását?

A falakon több hirdetés, figyelmeztetés, jól kiírt hivatalnok irással. Arról a szavak, hogy ordo est anima rerum. Elsőnek mutatták be a könyvtár diszét, kincsét, a híres Codex argentinust. Stockholmban láttuk az aureust. Az a tömör ezüst táblás, ezüstös betűkkel is teleirt szentirási aranykönyv, melyet 1648-ban Prágában szereztek zsákmányul, az Evangeliumok fordítása góth nyelven, s mint ilyen, a góth nyelv egyedüli emléke. A II. században Ulfilas püspöktől való, a ki később upsalai érsek lett.

Mutatják emellett Luther és Melanchton széljegyzett Bibliáját, mindakét reformátor öregbetüs aláírását. Az előbbi ép, utóbbi sértett állapotban van.

A hol jórégen bár, de véres emberáldozatot mutattak be a pogány isteneknek, nem is egyet, kilencet egyszerre, engesztelésül ha

kellett királyt is, ott most a keresztény tudomány világossága terjeszti a civilizációt.

Svédországban senki sem lehet pap, orvos, ügyvéd anélkül, hogy Upsalában vagy Lundban, tehát az egyetemen erre nézve képesítést nyert volna. Nem özönlenek aránytalanul a jogi szakra, hogy azután a diplomás proletariátust és a szellemi zsellér állapotot terjesszék az országban, legkisebb hivatalban, hijjával a tudománynak.

A svédek a legműveltebb nemzetekkel kibírják a marsrutát, nagyon sok közöttük az iskolavégzett ember. A két egyetem sok tudós író-t nevelt nemcsak Svédországnak, de az emberiségnek is, a kik gazdagították az emberi szellem tárházát. A tudomány minden ágában vannak jeleseik, a kik gondolkodásban és fogékony érzésben az átlagból kiemelkedvén, az eszme erejével maguknak kitűnő nevet vívtak ki. Komoly tudósaik eszmekeltése, alkotó ereje hires, szárnyakkal tudták ellátni a gondolatot, melyben egész egyéniségük feloldódott. Voltak közöttük világgraszoló lángelmék. Az 53 elemből szerencsés előretöréssel 19-et a svédek földöztek fel, részben fogtak igába. Sok titkos kaput lehet az elemekkel kinyitni a természet országában és más találmányokhoz is elvezetnek azok. A mi előbb csodaszámba ment, annak rejtelmes titkát

szétoszlatta a fizika. Nincs már többé égijel, a tudomány legyőzi a babonát. Csak az a kár, hogy hinni könnyebb, mint az ismereteket megszerezni. Cronsted a nikkelt találja fel, Link a svéd gyógytornászat¹⁾ elveit állapítja meg. Tegnéér eszméket érlel, a belé lehelt isteni szikrával a lelkekben gyujtogat, lelke gazdag tartalmából a gondolatnak ad szárnyat s költői erejével szerez világhirt. Lobogó lánglelkek. Előretörekvő, sokoldalú, nagytanultságú emberek, nagy mozgató erők, kiket serkent az alkotási vágy és némelyiknek már fiatalon jut dicsőség osztályrészül. Ne is legyen a tehetség soha elnyomva. Egyik-másik hideg ész, a tudomány feje, világrész csodája, a korszellem fuvallatát fölismerve, aközben hogy keresi a meg nem dönthető valóságot, az anyagi és erkölcsi értéket, utakat tör, kérdéseket tesz fel, melyek más kérdéseket tolnak elő. Többen fontos és nagy érdekekbe, életbevágó alkotásokon izzadnak. Ezekhez járulnak a munka és siker másik, többi osztályosai, a kik szorgalommal a közép-szeren túl jutottak el, növelvén az eszméket, gyakorlattal földvén az elméletet, szereztek

---

1) A svéd gyógytornászatban háromféle mozgás van : a) többnyire fekvőhelyzetben, midőn a beteg maga mozgatja tagjait : b) többnyire állóhelyzetben, midőn a beteg más személy közrehatásával mozgatja tagjait : c) a massage. Az első mozgás aktív, a második fél aktív, a harmadik passív.

érdemeket, a dicsőség kisebb fényében sülkerezve találtak ünneplést. Mégmások, csak a napihír hírességig vitték fel. Megállnak a maguk lábán tudományukkal. Nagyrahivatott ország, Svédország.

Legujabban is nagy dolgon töri fejét a svéd kormány. Villamos erőre akarják átalakítani vasutaikat. Nagy vízerő van az országukban, erős folyású folyókban és nagyszerű vizesésekben, be akarják a kultura szolgálatába szorosabban fogni ezt a hatalmas elemet. Ennek a szolgálatára annál nagyobb a szükség, mert szenük nincs. Huszonkét áram-fejlesztő állomást akarnak létesíteni, hogy a szükséges hajtóerőt megkapják. A tőzeglápok hajtóerejével pótolnák a hiányzót. Azt hiszik, nyolc év alatt keresztül vihetik a vasutjuk teljes átalakítását. A mennyire ismerem a svédek képességét, akaraterejét, a mozgató erők felhasználása nekik sikerülni fog.

Láttuk Linné öreguras arcképét. Nem olvasnók ki a vonásokból, hogy ő az egyetlen legragyogóbb csillaga, kinek a neve soha sem vész ki a köztudatból. Nagy becsben tartják emlékét. A botanikus kertben, virágok között állították fel a fűvészet királyának szobrát. Elmondhatjuk, a ki élőkorában virágokkal társalkodott, halókorában élővirág koszorúja van.

Fáradtságos tanulással járt egykor Linnének a rengeteg tudással megállapított rendszere a pécsi diákoknál. Majer Móric volt a növénytanból tanárunk a hatvanas évek legelején. Aféle második Linné volt. Növényteni ismereteinél fogva, több külföldi- és belföldi tudós társaságnak lett a jeles tagja. Azért emlitem előbb a külföldi tudós társaságot, mert nálunk többszörös az anomalia, hogy jeleseink csak akkor tűnnek fel itthon, mikor a külföldön őket már felfedezték — nekünk.

Visszatérve kitünő tanárunkra, a zircieknek kiváló szerzettagjára, bizony ő bevágatta velünk az egyes rendszereknek az összes botanikus neveit. Mint bort lopótökkel a hordóból, úgy huzta ki ő belőlünk az utolsóig. Sorban kellett azokat elmondani, de gyorsan ám, szinte hadarni, mert különben mindjárt megkaptuk a gyors egymásutánban kétszer is hangoztatott „kutya gyiák“ címet ezzel a toladékkal, hogy „már megint nem tanult semmit.“ Szekundák dacára azonban, a ki botanizált és sokat tudott felmutatni az előirt vastagabb papíron, a préselt, szárított virágok révén tolakodó ambícióval eminens lett. A botanikus nevek a főből elrepültek, a növénygyűjteményből egy beragasztott lap sem maradt, de a híres tanárnak az emléke, az megmaradt. A régóta aranymisés öregur most is

él még nyugalomban a zirci szerzetházban. Lehet már közel száz esztendő. Upsalában, Linné városában azzal emlékeztem meg róla, hogy az Isten éltesse őt még sokáig, a ki Linnét olyan sokszor emlegette, velünk megismertette és megkedveltette.

Magaslaton, a negyedfélszáz éves, negyedfél méter vastag falakkal biró, tátongó ablak-soros, mindkét szélén időmarta kuptornyokkal emelkedő upsalai kastélyt végesnapí szempontból csak futólagosan néztem meg. Egyszer a tűz, másszor a sötét felhő terhes kebeléből ontott zápor csapkodása tette ütött-kopottá; a szél, mely állandó tanyát vert benne, szaggatja időlátta tetejét, bontogatja egészét, pedig valamikor, talán a babiloni tornyot is megbirhatta volna. Az erősen romlásnak indult várkastély, mint valamely öreg ember gubbaszkodik, a ki nem bir még kimulni. Nem állhatja már sokáig az idők viszontagságát, omladoz, félig már rom, berozsdásodott kapuin bévül kísérteties némaság lakozik, pedig valamikor szép világot látott. Királyok is lakták, folyt benne az udvari élet öröme, virágzott a tányérnyalás mestersége, mikor környékén halálra kergették a vadat, a vezetéükön szükölő vadászkutyák eleresztve, izgató, test-edző, fárasztó vadászatban fölverték a tájék nyugalnát.

Máskor, riasztó hír közlésére, meghűlt a vér az erekben, félájult emberekben; betelt a kastély félelemmel, vértől való iszonyattal, és izgalom kapott a lelkületekbe, úgy, hogy a keményebb szivek dobbanása is megakadt. A királyok között is akadt egy vad, (XIV. Erik) a ki örült, játszva sebző szeszélyeivel maga bizonyította be az uralkodásra való képtelenségét. Örült fejjel rágódott a rögeszméjén. Örült tervek villantak meg agyában. Rettenetes álomlátásokkal gyötört, valóságos örült volt. Szelleme elhomályosodásával, kényszerképletek által nyugtalanítva, a saját multja által kergetve, vad könyörtelenségében kedvelt az emberi vérpatak folyásának nézésében. Mit sem használt az összekulcsolt kézzel való könyörgés. Dühtől torzult arcának nem szelidült meg vonása. Agyán tovább cikázott az örült gondolat. Feljajdult az ország és a megrettent lelkekből növekvő rémület nyilallott a boltozatos szobákon végig, rémüldözve száguldott a vérbizsergető izgalom, mely az arcokból elkergette a vért, mikor föllépett a félelemérzet. Égre tárták karjukat, mikor elült a lelkifelindulásból származó izgalom. Remegtükben majdnem megkövültek a félők. Kimulásakor megkönnyebbülten lélekzettek fel, a kik félelmükben összeestek. Kellemetlen borzongás fut engem is végig az upsalai vár

látásakor. A multból feljáró kísértetet láttam benne.

Az upsalai kirándulás tapasztalatokban gazdag volt. Derült idő kedvezett. Az itteni klíma nyári léghőmérséklete, szervezetünkre jó hatással volt, de azért biztos vagyok benne, hogy soha se látom többé Upsalát.

XI.

A GÖTA-CSATORNÁN.

Fölkeltett vágy. — Hegynek megy a hajó. — Monda a víz elválasztásáról. — Vizbőség és annak felhasználása. — Az ország egyik végétől a másikig. — Genialis terv. — Norsholmnál kiszállunk. — Érdekes társaság. — Jön a hajó. — A beszéd meg-ered. — Magyarázás. — Zsilipekzeles. — A Roxen-tavon. — Halászbárkák. — Majorságok. — Cölöp építkezés. — A háztetön legel. — Megyünk hajóval negyven méter magasan. — A zsilipek világa. — Kendő lobogtatás. — Megszokjuk mint Erdélyben. — A csatorna mentében. — Leereszkedés a Boren-tóba. — Emelkedés a zsilipekkel. — Érdekes utcák. — Motolánál a Galamb-völgyben. — Platen Boldizsár gróf és nyughelye.

A svédek fővárosából a norvégek fővárosába 16 óra alatt lehet eljutni gyorsvonaton, mégis mellőztem ezt a röpitő alkalmatosságot s inkább kerülővel, pár napig tartó fáradalom után jutottam el céломhoz. A világcsoda Göta-csatornát akartam meg- nézni, a melyről hallottam, olvastam, felköl- tötte vágyamat a látása.

Mondták, hogy hegynek megy a hajó; azt is, hogy „vizléghajón“ emelkedik, a ki ezen a dagasztható-, apasztható csatornán utazik. Ez igaz is. Mind a kettő ugy van.

A hegyi hajózás zsiliprendszerre nem megy csodaszámba, kimagyaráz mindent. Erről egyelőre csak az egyszerű elméletet hozom fel. A zsilip leboesátásával üresedik a meder lefelé, mert nem kap a víz táplálékot. Fent telik, mert a víz nem fut le.

Azt tartja egy skandináv példabeszéd, (azért mondom skandinávnak, nehogy a svédek azt mondják, hogy az övék, mikor azt a norvégek is magukénak vallják) hogy az Isten, mikor elválasztotta a vizet a földtől, Skandináviáról megfélemedezett.

Svédországnak bőségesen van vize folyóban, tóban, a fensik horpadásában,¹⁾ kisebb-nagyobb tengerszemekben, hogy ideutunkban is már a repülő vonat előtt, mellett, mindenütt felcsillantak a vízállások tengernyi nagyságu tükrei, pedig errefelé még nincsenek azok a rengeteg nagyságu tengerágyak, a száz kilométernyire a szárazföldre bevágódó fjordok, mégis az ország területének egynyolcad részét a belvizek teszik.

A kisebb vizek, be nem várhatván egyesülésüket a nagyokkal, — hogy úgy mondjam

---

1) A hol nincs a fensiknak elég lejtője, ott tóság képződik, Svédországban sok a fensik, sok a tó. A fensikok itt és Norvégiában husz mérföldnél is kiterjedtebbek. Két- és több ezer lábnyi magashól, fokozatos leereszkedéssel származnak a lecsapolások, tóképződések.

— hanyat-homlok rohannak le a sziklákról, szétfreccsennek meg összegyűlnek, mindig tovább mennek, szaladnak, tavak ölében is háborognak. Hogy mennyi itt a víz, csupán csak tóvá szélesülő folyókban s az apró- és tengernyi tavakban, azt a magasságos égből lakozó Isten tudná csak megszámlálni az ő mindent látó szemével.

Egy század előtt ezen a földön sem sejtették, hogy víz fölött a hidakon, gránit sziklákba tört utakon, gyorsvonatok fogják vaséren beszaladni az országot, azért építették ezt a világgraszáló, száz mértföldnél hosszabb esatornát, hogy vízi úton összekössék a tengerpartokat Stockholmtól Göteborgig, a Svéd- és Dánország kereskedelmének sulypontjáig közlekedési vonalat teremtsenek. Határuti jellege van ennek csakugyan. Göteborg, Stockholm versenytársa, körülbelül egyforma távolságban van a három skandináv fővárostól: Stockholm, Krisztiánia és Kopenhágától, a kis, de gazdag ország fővárosától.

Víz volt elég, de az egyik magasan fent, a másik mélyen lent, s ha az egymástól száz lábnál is többel eltérő vízszinteket terv nélkül kötnék össze, megbomlanék a természetben az egyensúly, s feloldva, a mi lekötve volt, támadna a vizeknek magasból le, olyan mennydörgésszerű habkavarodása, a mely megvál-

Vértesi Károly Svédország. *Semla Stussarpe.*

GÖTA-CSATORNAI RÉSZLET.

Trollhättan.

tóztatná a két országban a föld színét.¹⁾ Goethe is arra int, hogy „csak olyan erőket szabad felidézni, melyeknek korlátot szabhatunk, a melyeken bármikor urrá lehet az ember.” Platen csakugyan urrá lett a vizeken.

Geniális tervvel áll elő a számító ész, a folytonosan haladó, soha meg nem álló technika. Latolgassuk köztudattá válás szempontjából. Egyhelyt, egyszerűségükben is nagy-szerű zsilipekkel választja el egymástól, a tóvá tágult folyókból, az áradó, egymásba szakadó vizeket, máshelyt kemény gránithegyet tör át, hogy a vizet kőhegyeken keresztül, csatornán tovább vezesse. A hol pedig a sziklák között eső, vergődő folyót nem használhatja fel csatornának, ott elvezeti a folyó vizet kanyargó, hajózásra használható utakon.

Hatvan órás utazás után, az emelő- és süllyesztő zsilipeken való átvergődéssel együtt, a 420 kilométer hosszú vizvonálnak a végére lehet jutni. Ebből 97 kilométer esik a csatornákra, melyek a Keleti-tengert az Éjszaki-tengerrel, mondjuk az oceánnal kötik össze. Én a csatornán addig mentem, míg magamnak róla a fogalmat és a teljes képet megalkottam, sőt meggyőződtem arról, hogy a svédországi

1) A Wennern-tó terjedelme 75 négyszögmérföldet tesz ki. Egész egy kis földközi tenger, melynek a vízszint magassága évenként tíz lábbal változik. Ez a nagy tó 134 lábbal fekszik magasabban a Kattegati-tenger vizénél, a hol a Göta-csatorna végpontja.

vasuti hálózat dacára sem vesztette el ez a csatorna forgalmi jelentőségét. Mindig igaz dolog marad az, hogy a vízi közlekedés a legolcsóbb és olcsó halmaztárgyat úgy sem lehet drága vasuton szállítani.

Norsholmnál szálltunk le a Stockholmból robogó vonatról, mikor a kisváros még aludt. A vonat csakhamar a Roxen-tóból kiömlő Motala folyón épített szép hidon — vas a vason — zörögve, csörömpölve átszalad. A kis helyet érdekessé teszi a csatorna-állomás. Erre van a csatorna egyik legszebb részlete, azért Svédországba jövet, vagy abból menet, leginkább itt szállanak az utazók a csatorna vizére. Egy házi kertben kék liliumot látok. Alig hiszek szememnek, ha nem is nagy csomóban nőtt az. Igaz, ez nem volt az a lilium, mely a svéd leányok arcán, térfoglalásért a rózsával vetélkedik, de azért örültem, hogy a kertben ilyen liliumot is láthattam, mely otthonában vadul nő, kékíti a mezőt.

Most egy nagyobb társaság — kiknek korábban kezdődött az élet — várakozik a hidfeljárón, hajó közeledtére, közöttük utazó társaságomból, hazatérő magyarok. Az „Otthon” írók és hírlapírók köréből vagyunk ketten. Az érdekes vízi uton még együtt tartunk, azután — megbizonyosodtam — megyek egyedül

magasan Éjszaknak fel. Kellemetlenül érint a társak elmaradása. Előérzetem nem csalt.

De ime, zajtalannl érkezik is már a csatornahajó. Szűk viz, nagy hajó. Különös, zömök az alakja, nem hasonlít csatornán járó más hajókhoz, még kevésbé azokhoz a sugár formájú gőzösökhöz, melyek nálunk a Dunán, Tiszán járnak. Keskenyen és hosszan nyuló, tengeren járó csavargőzösökhöz se hasonlít. Kívül-belül fehérre fényesen festett, lakik benne a tisztaság, elegancia. Kabinja nem sötét, nem dohos, a víz színe fölött van. Jól éreztük magunkat rajta, mikor deszka hidlás nélkül felszálltunk. Alig helyezkedtünk el, a csengetyűnek tizóráira hívó szava szólal meg. Elköltöttünk legott egy gazdag svéd reggelit, ittuk a fűszeres és erős gothenburgi sört. Megeredt ezután a beszéd, kölcsönös a magyarázás. Az egyik helytelenebb mederben folyik, mint a másik, még elméletben sem jó, mert a vizalatti, láthatatlan zsiliplépcsőt — legtöbben — a magyarázatukból kihagyták. Udvarias a hajó kapitánya, franciául jól beszél, barátságos a viszony a hajós tisztek és az utazó közönség között. A szivélyesség, közismert jó tulajdonsága a svédeknek, különösen azokkal szemben, a kik látogatják szép hazájukat, a mely annyi hőst teremt. A kapitány, letevéen a hivatalos arcát, azonközben hogy

szavak áradata ömlött szájából, rajta-rajta felejtí tekintetét a társaságunk szép asszonyán, a kivel Stockholmban is brilliroztunk. Sok függött a tetszésétől. Ott is, itt is sokat köszönhattünk a deli magyar menyecskének, ha valakire rászorultunk, az, a kérdésére, megadással válaszolt, szívesen adott egy kis utbaigazítást, sőt egy darabig elkísért s ha nem is értette a társaságunkbeli hölgy szavát, tünődhetett rajta, mint a mikor Pythia szájából hallgatták a szót.

Ezenközben a hajóra felrakták a terhet, melyet innét tovább visz. Teherhordó Herkulesek izomműködést fejtettek ki. Hajónk a csatornából jöve, Norsholmnál ment bele a Roxen-tóba.¹⁾ Előbb megállt a kis tóöbölben, mely a zsiliphez visz. A zsilipörök készenlétben. A hajó után becsukják a vízfogó-, megpántozott-, kétszárnyu kapukat, melyek mindkét szárnyán kinyitható, becsukható négy-szögletes ajtócska, a két különböző vízfelület egyengetésére. Erről most csak annyit, mennyi a megértéséhez szükséges, alább többet. Erre megnyílik az előttünk álló kapu s bőven ömlik a víz, alá, tölti a vízkamarát, melyben a falak között a hajónk áll. A víz emeli a vízi lépcsőn olyan magasra, a milyen vizmagas-

1) Hossza két és fél, szélessége egy mértföld. Legnagyobb mélysége huszonnyolc láb.

ságot eredményezett a két zsilipnek az egyesített víztömege. Most kissé előre uszik hajónk a legközelebbi kapuig, mire bezárul a mögöttünk álló vizkapu. Ismét megnyílik az előttünk való kapu s hajónk alatt a vizet ismét dagasztják. Így folytatódik a hajó emelése, mindig két zsilip egyesített víztömegével, míg magasba jut. Nézhetünk onnét arra, honnét jöttünk fel, és arra, a merre menni fogunk.

Tehát mégis megy a hajó hegynek, a természet törvényeinek meghazudtolása nélkül megy, gránit lépcsők felett halad, évenként mintegy hatezer. Nemde pompás ez a kéjutazás!

A fűtő szenet dönt az izzó parázsra, s a míg különös alkotásu hajónk nekilódulva, a tó vizét megussza, gyönyörködünk a nyári nap fényében ragyogó tó kristálytisza vizében, benne a halakat bőségesen látjuk uszkálni. Elhaladunk egy-egy halászbárka előtt. Libben az, a dübörgő hajónk hullámvetésére, mert teljes gőzerővel haladunk, nem úgy mint a szűk csatornában, ahol kimélni kell a partokat, a melyek között éppen csak hogy megfér egymás mellett a jövő- és a menő hajó, lassu haladással.

Odább, könnyü halászbárkák egész raja, a víztükrön ringatózó-, tovalibbenő-, kidagadt fehér vásznak úgy veszi ki magát a távlat-

ban, mintha hattyuk uszkálnának. Hajónk hullámsora meghimbálja a közeliakat. Sok gyermekü családapák — középnagyságu, erős természetü férfiak — küzdenek az élettal, verítékükben dolgoznak a mig élnek, náluk nincsen nyugalom, feltürt ujakkal munkálkodnak, mikor haragos szélrohamtól hasasra dagad a vitorla, mely a kicsi vizijárművet megecibálja. Fekete fátyolt borít rá a gőzösünk kéményéből kiömlő sűrű füst.

Az azur kékvizü tó partvidékén, hepehupás területen, az apró telkekre hasított földeken, keskeny csapások végén kisbirtokosok majorságai, nyaralók, pirosuló gazdasági, szinszerű épületek, facsatornán oda vezetett vizek, fáktól környezett paraszttanyák, pajták, a szokásos házalkotások. Alom, trágyaérték felhalmozódása. Melyik házban tanyáz a boldogság, melyikben omlott el, melyikben lobog barátságos házi tűz, melyikben ég a pokol? nem tudjuk. Egynémelyik takaros kertű házikón csakugyan látszott a boldogság lehelete kiöntve. Egynémelyik ház oldala, gerendákkal megtámasztott, zöld mohával tele, másiknak a teteje. Akad itt is rongyos tetejü, düledező ház, összeomlott fal, akár Bosznia- és Hercegovinában, az alföldi gólyafészkes csárdán. Van kő bőven, mégis fából építenek, mert az jobban tartja télen a meleget. A négy-

szögletesen faragott fagerendákat eresztékesen illesztik össze, a közöket mohával gondosan töltik ki, a durva — hogy úgy mondjam — fafalakat rovátkákkal ékesített deszkákkal borítják be, erre olajos festéket mázolnak. Szép az ilyen finomabb kivitelű ház. Mind fából, zeg-zugos is akad akárhány. Egymásra nem támaszkodnak. Köztük cölöpökön nyugvó, a legrégebb idők cölöpépítményeire emlékeztető lábas, hebehurgyán emelt épületek, éléstárak, hogy egér, patkány ne pusztíthassa, a mit a gazda télire összehordott élelmül. Mert hosszú a tél, messzire a város, készenlétben kell mindent tartani, mi a kisebb sorsú emberek szűkes körében az éléshez szükséges. Azért dolgozik azokért a hangyaszorgalmu nép. Settenkedés a házak előtt, barmok hajszolása, egyenesoldalu kocsik. Kötélgyeplővel irányítják az ökröt. A gyeplőnek egyik ága az egyik ökör-, másik szára a másik ökör szarvára van erősítve. Szekérrel járnak a padlásra, targalylyal, azzal, a mindenütt használatos, emberi erőre készített, egykerekű, szekrény nélküli járművel.

Hiányozván e vidéken az ingoványos rétek nádtengere, emlitek itt alkalmilag egy különös tetőfödést, melyen olykor kisebb háziállat legel. A gazdasági épület fölül való erős bedeszkázására, zsirtartalmu, nehezen rothadó nyirfahéjat szórnak vastag rétegben.

Erre hordják a termőföldet, melynek a széleit gyeptáblákkal erősítik meg, hogy a szél le ne bontogassa, az őszi esőzés el ne mossa a földet. Azért a svájci hegylakók módjára még néhány sulydarabot helyeznek a háztetőre, hogy annál szilárdabban álljon az. Gondolhatjuk, hogy az ilyen gyepfödeles háztető télen, milyen jól tartja a meleget.

Közbül ősfenyvesek, sziklaország, ezüstös nyírfák, lakatlan, csendes táj. Az emberek szétszórva, a társas élet örömeihez ritkán jutnak. Előszedtük látesövünket az érdekesebb helyeknél, a hol vidul a határ. Nyári verőfényben fürdő a táj, erdők zöldjével borított. A távoli hegyeket beszövi az a bizonyos ibolyás lehelet, melyet hegy vidékekről ismerünk.

Berg-nél, öbölszerű mélyedéssel, partot ér a tó. Mikor az ég fellegbe borul, sötét színbe komorul, mikor a felhők szétszaladnak, nyájas, zöldes-kék színben csillog az. Messziről hegynek nézzük az emelkedő zsilipeket. Ez a zsilip a legnagyobbszerű az egész csatorna mentén. Tizenöt zsilip egymás mellett, a kapuk egymástól — más helyeknél — távolabban fekvők. Hajónk a zsilipek között negyven méterrel hág fölebb, mert a csatorna vízszintje, a mely felé megyünk, ennyivel van magasabban, eltérőleg a Roxen-tava ennyivel fekszik mélyebben.

Hajónknak ezen a legkiterjedtebb zsilipen való keresztül vergődése eltart két óra hosszáig, közben tehát, mikor a hajó nem emelkedik, kiszállunk, és a partról, a zsilip vízhatlanul záró kapuit tartó, vastag, ugyancsak vízhatlanul összerakott gránitkő falainak a tetején állva, nézzük a további keresztül bocsátás alatt a műveletet, a vizkapuk nyitását, csukását.

Leányarcu gyermekek fabódé mellett, állingóznak a parton, nézik a zsilipek közti hajó lassu mozgását. Kis kutya herreg körülöttük. Az egyik gyermektárs, segítségére megy a másik, hasonlóképp gyermekorát élő társának, egy csolnaktól a vizet szapolyozzák ki. Horog-, vessző a másik kézben, alighanem halat fogni készülnek.

Hajónk a csatorna medrébe érve, — a kapitány parancshidján — a hajósnép hívására az állomás hidlásánál fölszedelőzködve beszállunk. Mintha szárnyakon repülnénk, tűneznek a tájak, ujak, messze viritó kertek kerülnek gyorsan a szem elé. A nap sárgás korongjának sugarai élesen tündökölnék, bele-tűz áthatóan az egész környékbe. Kurta-szoknyás kapáslányok, svéd cipős, nehéz járásu férfi munkások csoportban dolgoznak, túrják a kemény rögöt, gerebenyeznek az előhegyek-, lankás halmok oldalán, rajokban röpdőső dolgozós méhekhez hasonlítanak, a munkából ki-

dülésük napjaira is iparkodnak. A tenger vize is vizesöppekből áll.

Nézzük a partvidéki embereket, tekintük keresztezi a mienket. Bucsujelként leng a kendő. Viszonozzuk jövet-menet kendőlobogtatásukat. Nem csupán az egytájbeliek között, hanem egész Svédországban divik a bucsu utána küldés szokása, hajón, vasuton, kocsin ha mi megyünk, vagy ők mennek. Hagyományos szokásból egymásnak kendővel bucsut intenek, ismerősnek, ismeretlennek, mindenkinek. Egyképpen teszi ezt férfi, nő, gyermek, és mondhatom, nagyon jól esik idegen földön ezt a szivélyességet léptenyomon tapasztalni, azután magunk is ugy beleszokunk a kendő lengetésbe, hogy önkénytelenül a kendőhöz nyulunk valamely jármű indulásakor, köszöntő szót is adunk rá. Mondanom sem kell, hogy magyarjaink, integető kendővel szivesen bucsuszkodtak a szépnemtől, főleg Stockholmban a gőzösök indulásakor. Ezer alkalom volt erre, mert általános a fehér kendő röpködése. Megszokván, le is szokunk arról, valamiként, ha az erdélyi részekben járunk, ránk ragadnak az ott használt, különleges szavak, de hazatérve, azokból többet nem instálunk. De ne kalandozzunk el gondolatban olyan messzire, tereljük vissza a figyelmünket, hallgassuk a

zöldben álló munkás leányok elhaló dalát. Fejemet a tenyerembe hajtva, figyelek.

Ez a csatorna, a mely egy magas fensíkon visz és a melynek a vizét most szeljük 27 kilométer hosszában, a Roxen-tavat köti össze a 14 kilométer hosszú Boren-tóval, mely amannál jóval kisebb. A részletes térképen is csak pocsolyának látszik, pedig dehogy az. Erdők, mezők váltakoznak partjain. Sike-titő csend ül az egész tájon. Elővesszük a látesövünket és vizsgáljuk, miként fogunk ismét a magasból leereszkedni a zsilipeken.

Igy megy ez az egész uton, fel, le, 57 gránitfal közé szorított zsilipen át, a magaslati különbségek miatt. A zsilipekben hegymenetnél összefolyó viz emeli a hajót, völgymenetnél a lefolyó viz ereszti le. Az átvezető zsilipelés annyiszor ismétlődik, a míg a hajó a tova-menésre szükséges niveaut eléri. Említém már rövidesen, hogy a zsilipkapuk mindegyikén — úgy középtájt — mintegy két négyszög lábnyi nyílás van, a mely táblával elzárható, nyitható. A nyíláson keresztül való vizeresztés úgy történik, mint például nálunk a Ferenc-csatornán, szakadással, zubogással. Annyi vizet eresztenek, mennyi elég, hogy a kapu közötti vizek vízszintje egy legyen. A hajó ekként emelkedvén, az előtte való zsilipközbe jut, mögötte a kaput becsukják, miként már

mondottam, halad lassan előre. A hajók sorban jönnek, rendben mennek, emelkednek, alá- esnek. Homokórán a homokszemek peregnek ilyen egyenletesen.

A tenger színe fölött, a nagy Wennern- és Wetterntavak között fekvő Wicken-tóban, 91 méter a legnagyobb magasság, a hova a Göta-csatornai hajó feljut. Mi a megtett utvonalon a Roxen- és Boren-tavak között, 15 zsilippel, 125 lábbal emelkedtünk.

Nagyon érdekes utazás esik a Göta-csatornán s mint ilyen, sehol máshol a világon. Gyengén, erősebben hullámos a talaj, a tájaknak szép panorámája van. A nagy tavakon, mintha tengeren járnánk, mikor pedig összeszűkülnek a partok s a szűk csatornán erdő titokzatos félhomályában járunk, a fák ágait is elérhetjük kezünkkel, sőt a süketséggel álló fák ágai megtépnek, ha nem vigyázunk. A fákról szarkák vig csörögése-cserregése hallszik, akár nálunk az Alföldön.

Előttünk látjuk a magasságokat, a hová feltörekszünk, s oda jutva, ámulattal nézzük, milyen alantról hágtunk fel. Máshol, rohanó vizek fölött, olykor száz lábnyi magasságban, tehát hegyről a hegyre, vizvályukban folyik a csatorna. A hajó ezekben, mintha „vizlég-hajó“ volna. Van ilyen az egész utvonalon 29. A csatornán levő hidak nagyon könnyü keze-

lésüek. Egy nő, gépezettel, az egész hidat vízirányos fektében a partra hozza, csavar-szorító készülékkel forgatja. Szemlélődő ember sokat lát.

Motolánál a nagy Wetter-tó partján kiszálltam. Vegleges bucsut vettem az utitársaimtól s elhagyva ismerőim környékét, mentem tovább, tovább. Ha svéd puncs és magyar kártya nem lett volna, talán még találtam volna egy-két utitársat a további utvonalra, de az emberi tervezgetés, sajnos, másként ütött ki.

Motola város kicsiny, de nagy a mellette levő gyártelep, a hol ezer, hangyaszerűen sürgő, forgó munkásnak idegernesztő dologban folytonos kalapácsolása hangzik. Zaj, zagyva zugássá kavarodik össze, tölti be a levegőt. Fegyelmezett legyen annak idegrendszer, a ki az érdekes műhelyekbe betekint. Sok ember törölgeti verejtékező homlokát. Itt készítik a mozdonyokat, viszik Oroszországba.

Utamban kétkerekű talyiga készenlétben. A kocsiló, pihenése közben, hol az egyik, hol a másik lábára helyezi át a teste súlyát. Felülök. Fák árnyában a szegényebb néposztály tanyázott. Motolánál, a csatorna partján elterülő Galamb-völgyben megnéztem a Göta-

csatorna¹⁾ megteremtőjének a végső nyug-helyét, melyet egyszerű márvány siremlék jelöl. Mellette nyugszik a fia, kinek fényes társadalmi állást biztosított, miniszter volt. Arra atyjának a sikerei révén, de a saját tudásával is rászolgált. Temetői ciprus nincs ezen a földön, a nagy tervező maga ültette a nyár-fákat, a melyek árnyában kívánt pihenni, közel alkotásához, a csatorna partján. Ez a hely, méltón éleszti fel emléket. Odébb háborgással, fortyogással, vad zugásokkal, lépcsős ugrásokkal siet a kis Motola-elf, (folyó) a kék-vizü nagy Wetter-n-tóból szabadulván, vigan kanyarog tova, szédítő zuhatagokkal a Boren-tóba ömlik. Tehát itt, a gránit sziklákon keresztül vágott csatorna mentén, a hol öt zsilipen át ötvenegy lábnyi mélységre kell a hajónak alászállni, s ott, a hol a nagy természet örökösen munkálkodik, ezernyi virággal himezett a mező szőnyege, porlad az az agyvelő, a melyből kikerült a világhíres csatornának a merész terve, a mérnöki tudomány-és a vízépítészet remeke.

---

1) A csatorna keleti része Ost Gotha Canal, a középső West Gotha Canal, a nyugati Trollhätta Canal nevet visel. Épült 1810-től 1832-ig. Szélessége ehlul 10—14 méter, fölszinen 26—29 méter, mélysége 3 méter. Dacára, hogy nagyobbbrészt katonák dolgoztak az ásásban, az mégis tizennyolcadfél millió márkába került egy német számítás szerint. A legnagyobb tavak, a melyeket a Göta-csatorna összeköt, ezek : Asplangen, Roxen, Boren, Wetter, Wicken, Wenner.

Kérded nevét a lángelmének?

Platen Boldizsár gróf.

Vándor! ha erre visz utad vagy élet-sorod, emlékezzél arról, ki a nagyok között is nagyon nagy volt. A fáraók legégbenyulóbb sirboltjához hasonlítva, egészen eltörpül ez az alacsony sirhant, de a ki alatta nyugszik, annak az emléke épp úgy fenmarad, időtlen időnkig marad fen.

A mérnökök ezer csodát jelentő munkát végeztek valóban, mikor ezt a szakadékos, hegyes, völgyes szorosokkal bővelkedő sziklás földet csatornázták, vaserekkel összekötötték.

XII.

A SVÉDEKRŐL.

Mielőtt a vonat átrobogna más országba. — Irigylésre méltó ország. — Miről a király beszélt. — Katonáskodás. — Nincs adócsép. — Közhasznú intézmények. — Egy vallás, egy nemzetiség. — Nincs tolvaj, nincs koldus. — Eltartja a maga szegényét.

— Kiűtött a bérharc. — Elmélkedés a szociálizmus fölött.

Bucsuzkodom Svédországtól. Azalatt, hogy a vonat átrobog a testvér-szomszéd-országból, lelkemben megcsendül egy-egy hang és több jó jut eszembe arról az előkelően élő, nagyműveltségű, ritka becsületes-ségű népről és szép országról, melyet elhagyok.

Nagyban és egészben véve, ismételve mondva, irigylésreméltó boldog ország, melynek nincsen államadóssága s fejlett vasiparadacára sem gyártanak mindig új szerkezetű puskát, ágyut, s így nem nyeli el a nép jövedelmének felét az állam. Agyából fakadt nemes szárnyalású beszédében, szellemi és testi ereje feszességében, körüljáratván tekintetét, azt mondta a király, drottningholmi nyári lakában az írók és ujságíróknak: „Nagyhatalmi állásra nem törekszünk, csak a civi-

lizációt akarjuk.“ Hidegen latoló ész, világosan látó ember.

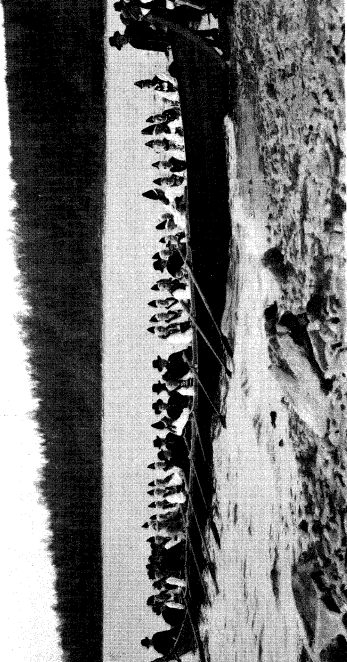
A katona sors, nem olyan kemény sors mint másutt. Azt hiszem, hogy hadseregüknek nincsenek — hágyományai. Oldalfegyvert nem viselnek szolgálaton kívül. A sorok úgy is biztos irányban fejlődnek, ha a katonáskodással csak három hónapig vonják el a munkaerőt az országtól, szeretőiket a lányoktól. Ezenkívül, bár 18 évi a katona kötelezettség, béke idején senkit sem hívnak be gyakorlatra, — melyen olykor a vaktöltés is talál. Minek is volna az a sok gyakorlat? A nemzeti szellemet és önérzetet kell fejleszteni, ez viszi előre a katonát. Idegen érdekekért miért harcoljon, ontsa vérért? Az adózó polgárok fölött ne legyen urrá, keressen kenyeret, ne herdálja el a javait és ne fogyassza azután a közvagyon. Így a katonaságtól sokkal kevesebb allure-öket hoznak. Így kerül a nemzeti jólét szélesebb alapra, ha megszűnik a háboru lidércnyomása. Mennyi munkaerő marad ezáltal megtakarítva! Ugyis „háboruban a siker fölött kétharmad részben mindig az erkölcsi rugó határoz.“ Megmondta ezt emlékirataiban I. Napoleon, Szt. Ilona-szigeten.

A nép meg van kimélve az adócséptől, mert a jövedelmi adó egy százalékban van megállapítva, sőt 500 koronáig terjedő, mint

a mérvvonal alatt álló jövedelem, az adózás alól teljesen fel van mentve. Féltség politika nem rakja meg őket közterhekkkel, nem rak rájuk bilincseket; nagyhatalmi állás sem súlyosodik a nemzet teherképtelen vállaira, nem teremt náluk ágyúterhes világot. Nem aggasztja őket a keleti kérdés minduntalan való fölvetése. A világbéke megóvásának hívei, a be nem avatkozás elvének a követői. Mennek is előre!

Az utolsó királykoronázás sem került az országnak pénzébe. II. Oszkár svéd- és norvég király a saját költségén koronáztatta meg magát Stockholmban és Throndhjemben. Melyik királynak van népe iránt ilyen melegen érző szive, atyáskodó érzése?!

Erőviszonyoknak nem lévén felbillenése, összetudják tartani a szerzeményt, öregség idejére is együtt marad az. Nem verik el kicsiny anyagi erejüket, sőt silány földben is kihajt náluk a gazdasági erő. Uradalmak nem olvadoznak fel a pezsgőben. Ez a kedvtelés sok pénzt emészt fel. Nincs heves vér, nincs bőkezűség. Szinjózanságra törekszenek, a korcsmai vigalmakat nem kedvelik. A földadó a jövedelmi adónál is kisebb, nem lesz züllött a gazdasági helyzetük, társadalmi életük nincs lebilincselve. A községi adóval sok jót tesznek, közhasznu intézményeket honosítanak meg és

Vértesi Károly Svédország.

MENNEK A TEMPLOMBA.

áldásos cselekedeteket művelnek iskolák felállításával. Kisiskola, népiskola, (állandó és mozgó) ezeken kívül a szakiskolák, felsőbb iskolák és a két egyetem. A hol annyi az iskola, ott sok a tanult fej, világító agy s csak elvétve fordul elő az írástudatlan. A hol néptanítók járják be a majorságokat s hirdetik a tudomány-, hazafiság-, vallás igéit, ott feleslegessé válik a rendőrség látogatása. Öröm tölti el szívünket mindezek láttára, hallatára.

Egy vallás, egy nemzetiség. Vallási súrlódás nincs, így nagyobb szeretettel ölelik át egymást az emberek. Vasárnaponként tömegesen, egész nagy csolnakkal mennek a templomba. Ezer módon bujtogatott nemzetiség sincs, tehát ezek vad haragu kötekedése sem fordulhat elő. Mennyire emészti ez másutt az ország erejét, fullasztja az emberek torkát, jól tudjuk. Eszembe jut a kilenc nemzetiségű Ausztria, melyről Gortschakoff mondta, hogy „az nem állam, csak kormány.“ A lakosság kilencvenkilenc és fél százaléka svéd s a bevándorlók csekély hányada, egyszerű polgári józansággal megbecsüli az országot, mely födél alá fogadja, kenyérrel jól tartja. Szeretetért nem fizetnek gyűlölettel. Nem így nálunk, a hol egy megyének több részén is összeér a nemzetiség. A rakoncátlan nemzetiségek, politikai rajongók még

magyar gyűlöletet is büntetlenül szítanak. Hát még a horvátok, kiket teremtett viszonyukban, minden cselekedetükben a nemzeti nagyra törekvés indulata vezérel, mondjuk rosszul irányít.

Tolvaj, sem körmönfont, sem csirkefogó, nincs, nem emel el senki semmit, ha nincs joga rá, nem talál senki olyat, a mit senki sem vesztett el. Láttam erdő szélén fatörzsre akasztott Post Lódát. Hagyják a ládikát. Megtántorodottak sikkasztása, megtántorodás a becsület útján, alig fordul elő, szóval, nincs a közélet számára elveszett polgári halott, megbomlott élet végevetése. Karriért sem csinálhat senki szélhámos dolgokkal. Koldus, csak elvétve akad, s ha akad, több jut annak a fazékba. Vak, a ki elől a világ gyönyörűsége elzárva, süket, a ki előtt a világ egy nagy csendesség, munkaképtelen nyomorult, földhöz ragadt szegény, a ki a legszükségesebbnek is a hijjával van, van mindenütt, tehát itt is, de nyomorát mutogató, beesett szemü éhező, az emberek könnyörületét kihívó koldus csöcselék, déli országoknak¹⁾ csapás számba menő. az a nagy csoport, nyomoruságos alakból álló, ágról szakadt

1) Lambroso az éghajlat befolyásának tulajdonítja a jó és rossz cselekedeteket. Adatokkal áll elő, hogy a meleg éghajlat alatt több a gonosztett, mint a hideg Éjszakon. Ez már igaz s könnyen lehet megokolni. A kérdésre, statisztikai adatok felelnek rá.

szemétnépe, egymáson keresztül-kasul vagy a lépcsős rakparton végig heverő, kártevésben remeklő hitvány söpredéke, utcanépe, itt hiányzik teljesen. A köznép-, dologtalan gyermekek zürzavaros hangja nem verődik össze lármává, mint például Olaszországban, Spanyolországban, Keleten. Sehol sem hallunk csöcselék orditást. Ágról szakadt, nyomorból bűnbeeső csavargók, gavallér-bűnösök, ravasz szélhámosok, elhibázott erkölcsi alapon állók, hiányos öltözetű utca gyerekek, megint csak nincsenek. Szabad féktelenséggel csapongó, feldult arcu koresmahősök egyáltalában nincsenek; veszekedő emberek, a kik egymást indulatba hoznák, egymás fölé kerekedve, egymás ellen ökölbe szorult kézzel rosszat forralnának, hiányoznak. Természetes. Nem levén boruk, se jó, se rabvallató, nem melegszik fel a lelkük, s így veszekedő kedvük sem támad. Kart nem feszítenek birokra, a halántéknál összeszorított öklökkel való fenyegetőzésre, kapálódzó védekezésre sincs szükség. Kocsin, lovak próbájából egymás elé nem vágnak. Uralkodni tudnak a gége és a lélek indulatán, azzal sem fenyegetőznek, hogy sokba fog kerülni e' vagy ama dolog. A jó érzésű emberek tiltakozásával bevált a svéd rendszer. Csak városi és községi koresmák vannak, ezek jövedelme a községé. Csapos

kezeli a korcsmát. Egy a fizetése, ha többet, ha kevesebbet ad el. Így szokott le a svéd nép a pálinka ivásról, mely züllésbe és bűnbe dönt. Nálunk, a pénzügyminiszter a fő korcsmáros, és ez nagyon rosszul van így. Rézfokosuk nem lévén, annak nyelére sem véshetnek rovásírást. A nép fiai se rovatják egymás hátára a tartozást, mely az összekülönbözéstől eredt. Az öklök keménységének egymáson való kipróbálása nem lévén, a nyírfa husáng sem játszik szerepet, megfékezik a háborgó indulatot.

A kiknek az állami rend őrzése a dolguk, a rend tevésben nem találnak senkit zabolátlanságában, féktelenségében, a kit derékon kellene kapni, bourgeois otrombaságból a törvényt osztó forum elé taszigálni, hogy a szigorú bíró hangján kikérdezzék. Hiszen rendőrszem nélkül is mindnyájan az állami rendnek a gyermekei ők. Rendészeti vagy karhatalmi közeget alig látunk. Apropos! arról esetet sem hallottam, hogy tigris-vér embereknek, embertelen gonosztette folytán, szél hordaná el a haját. Szóval, a dühnek nem lévén fellobbanása, fölhevült felek szétválasztása, börtönajtó kevés ember mögött csapódik be. Hazugság, kárhozat ajakán, szó Isten ellen nem fakad száján, erős kifejezésre, cifra huszárkáromkodásra nem ragadtatja ma-

gát, vad mámor nem ragadja meg, szilajság nem önti el őket, nem kell a korezmából, nem egészen önkénytesen vagy betört orral távozni, dülöngözve haza menni. Szóval, kevés a bűnbeesés, alig hallani a bűn súlyát elviselni nem tudórol, a ki önként idézi fel a halált. Minek az, mikor ugysis folytonosan a halál árnyékában járunk. Az emberek nagyon megfontoltak. Szines, buja romantika, ritka.

Törvény, hogy minden község, mielőtt eldoboltatnák párnáját, eltartsa a maga szegényét, a ki nem talál táplálékot, a kit nem vár tető, hogy ne jusson lerongyosodva nyomor fiaként az éhség minden jelével a nyomor tanyájára, a beteg, esdő pillantással utca szögletre; ne bontsa meg az életrendjét, mikor a kegy nyilvánulását nem győzi bevárni s a csapás leveszi a lábáról. Nem a száanalom, hanem az akarat ad, a nagylelkűség morzsáinál többet ad; koldus ha akad, vajas kenyeret kap, de azért a segélyezettnek munkálkodnak, míg erejük engedi, nem várják, hogy a sült galamb szájukba essék, sőt munkaerejüknek a tőkét, gyümölcsöző módon helyezik el. A megélhetésnek nincsen lenézett formája. A mondottakra, ez a kérdés önként vetődik fel: Nem-e mintaország, a csaknem egy évszáz óta békében élő Svédország?!

Munkáskérdés sem volt még akkor, mikor

én ott jártam, de most, hogy a svédekről írok, homloktérbe nyomulván a dolgok, már felbukkant, már tervek forrnak az agyakban, és Svédországból arról cseveg a hirforrás — csodálkozásomat kelti fel — hogy a munkások abban hagyták a munkát és egy adott eset kapcsán hajuk hirtelen égnek állt, kiütött a bérharc Stockholmban, a munkások által lakott városrészekből harapódzott el. Az eset, melyet a lapok kipattantottak, az volt, hogy a parlament az általános választójog tárgyalásába fogott. Élénk fejtegetés alá vették.

A kik csak dolgoznak, de jogot nem kapnak, arra vallanak a híradások, hogy erejükről félelmetes próbát tettek, ezuttal arról is, hogy nélkülök nem lehet semmi sem; nyilvánvalóbbak lettek ezek a dolgok, semhogy azokat rejtegetni lehetett volna. Káros elemek vegyülnek a társadalomba, gyökeret vertek a káros tanok és Svédországban is megindult az aknamunka. Fog-e és mennyi fog az emberek alkotásából önmagában összeesni, a herostráteszi ivadék kezeitől romba dőlni, mennyit fog széttördelni az eddigi vívmányokból, sőt ha úgy fordul, a népszenvédélynek neki vadított, féktelenkedő elemében, a tágabb és a szűkebb gyűrők meddig fognak terjedni? a jövő fogja megmutatni. A jövő méhéből mi fog kikelni? el sem képzelhetjük

ma, mikor munkájuk árának fölverésével még szerény méretekben van a kivánság és még csak inségük rongyát terítgetik a nyilvánosság elé. Milyen óriássá nő az majd meg követelés, kárhoztatás alakjában, mikor felfogásuknak utat törnek, eldobják a maguk vackát és lerántják másról a ruhát. Saját fülemmel hallottam Budapesten, mikor egy kérges tenyerű munkás, rámutatván egy szembe jövő urnak fénylő kalapjára, ennek fülehallatára hangos szóval azt mondta a társának: Meddig járnak még az urak ilyen parádésan, s meddig hordjuk mi még fejünkön a lyukas kalapot? Az eféle megátalkodott, elszánt, inség által izgatott, sztrájkban álló embereknek egyengeti utját a gazdasági nyomoruság, mely már is fullasztja a világot, kiveszi a szájból a falatot. Olajcsepp alakjában terjed. A francia granátosok, patrontásukban hordták szét a mult század elején a forradalmat, a jelen század elején szenvedelmes cikkekkel izgató nyomtatványokban, futótűzként terjed a forradalom az államrend és tőke ellen. Olajöntés az izzó tűzre. A gazda nem óltja, a házat, égni hagyja.

A vészthozó jövendő megítéléséhez nem kell Izsaiás jós tehetségével bíró próféta. Föltétlen bizonyossággal elkövetkezik az, ha a tömegek megmozdulnak és vörös zászlókkal

ostromolják az államot. Már erősen feszegetik a társadalmi rend kereteit. Mi lesz még a kétezredik év küszöbén?! A genfi órás fia, a szociálista apostol Rousseau óta egy világ bajlódik a munkáskérdés problémájával, ezzel az égetővé vált kérdéssel, mely soha nem jut holtpontra. Nemzetközi szociálista hurokon csendül a beszédjük. Szándékuk, tervük sem rejtett. Nem dolgoznak titokban a suba alatt, az egész világrend felfordítását célozzák. A helyzet száz szint játszik. Ne ringatózzunk jövő fényes álmokban, hisz már is réseket lőnek a társadalomban.

Uralkodók és óvatos államférfiak, ravasz politikusok, a ti dolgotok legmesszebbmenő ellentállással megküzdeni az új áramlattal. A hullámokat nem lehet lecsitítani szóval, eszmét nem lehet megölni fegyverrel. Sikerülnek a gordiusi csomót kettévágni, az előttek megnyílt feneketlen örvényt betölteni addigra, ezt is a jövő mutatja meg. Nem lehet őket mindenben lecáfolni. Mindenesetre hideg nyugalommal, hideg megfontolással kell a rakoncátlan szellem fölé kerekedni, higgadt forum kell az ítélkezésre. Menenius Agrippa konzulnak, a tagoknak a gyomor elleni zendüléséről a plebejusokhoz, a hirhedt tizenkettedik órában intézett mesebeszéde, — melyben megvolt a keserü igazság — megvalósítva

az életben, a svéd főváros pillanatnyi elzsibbadásában, a szociális eszmék érlelődése korában, mikor a heti, napi keresetre utalt emberek százezreinek, kenyérgondtól gyötrődik az agyveleje. Ebben a dologban nem irigylésre méltó a jövő nomzedék.

IDEGEN SZAVAK TÁRA EHHEZ A KÖNYVHÖZ.

A.

- Academia*, tudósok vagy művészek társasága, főbb szakiskola.
- Acclimatisatio*, meghonosítása valamely állat- vagy növénynek, hozzá szoktatás.
- Achilles*, ünnepelt görög nemzeti hős, bátor és erős.
- Activ*, cselekvőleg tevékeny, működő.
- Actualis*, mostani, tényleges, valóságos, jelen.
- Acustica*, a hangnak megfelelő építésmód, hangtan.
- Adoptált*, elfogadott, gyermekül örökbe fogadott, adoptare szóból.
- Aftensmad*, *aftonmåltid*, esteli, vacsora.
- Alabastrom*, fényesíthető, finom, hófehér gipszfaj.
- Alba*, fehér, hosszú misemondó ing.
- Alkibiades*, atheni híres hadvezér, szellemi és testi előnyökben gazdag.
- Allure*, magatartás, műveltségi mód.
- Alma mater*, főiskola, tápláló anya.
- Ambitio*, dicsvágy, becsvágy.
- Amicus juventutis*, az ifjuság barátja.
- Anglikán*, angolországi, protestans államegyházi, Angolországban.
- Angslupar*, kis gőzös.
- Anomalia*, szabályellenesség, szabálytalanság.
- Apropos*, épen eszembe jut, kapóra, éppen jókor, alkalmoszerűen.
- Argentinus*, *a*, *um*, ezüstművi, ezüstös.
- Aristocrata*, előkelő, a nemesi uralom hive.
- Atta*, nyolcz.

- Aula*, udvar, gyűlésterem, főiskolai-, egyetemi terem.
Aulicus, udvari ember, udvaronc.
Aureus, aranybóli, aranyos.
Aurora, hajnal, hajnalpir, hajnalodás.
Azur, égszia, kék drágakő a lazur szóból, mely ezt a drágakövet jelenti.

B.

- Bachus*, a bor istene.
Bajader, táncosnő, énekesnő, indiai kékjeány.
Balder vagy *Baldr*, régi skandináv isten, az éjszaki népek hitregetanának alakja, szép mint a fehér virág, kit mindenki dicsér, sérthetetlen.
Beau, bel, belle, szép.
Belle arti, szépművészetek.
Belvedere, szép kilátó hely.
Betulaceae, nyírfélék.
Bocal, kehely, serleg, bilikom.
Bogtrykker, könyvnyomdász.
Boja, zátony- és hajózható ut jelzésére használt, a víz színén uszó, helyhez kötött, hordó alakú tárgy.
Bolero, spanyol tánc, tamburin és castagnettek, tambur kísérete mellett, kedvelt a ritmusa végett.
Borg, vár.
Botanica, növénytan, fűvészet.
Botanikus, növénygyűjtő, növénytudós, fűvész.
Bourgeois, e, polgári, nyárspolgári.
Bränvinsbord, pálinkás kenyér
Brilliroz, ragyog, tündököl, a brillant szóból, mely csiszolt gyémántot jelent.
Bro, hid.

C.

- Cabine*, hajószoba, fürdői öltöző szoba.
Caesar, császár, eredetileg a Julia nemzetség egyik

ágának a családi neve, melyből való volt Cajus Julius Caesar.

Café chantant, éneklő kávéház, népénekes vendéglő.

Calvinismus, Calvin tana.

Campo santo, temető.

Canalis, csatorna.

Canton, megye Svájcban.

Character, jellem, jellemvonás.

Castagnette, táncsörgő, kézcsergettyű.

Castor és Pollux, két csillag az égen egymás mellett; eredetileg két ikertestvér, kik a görög monda szerint abból az egy tojásból keltek ki, melyet a Zeustól hattyu alakjában megárnyékozott Léda szült.

Cathedralis, székesegyház.

Catholicus, a, um, egyetemes, általános, mindenre kiterjedő.

Cavalier, levante, lovag, gavallér.

Ceteris paribus, a többi között.

Chaos, összevisszaság, zürzavar, zür, ür, alvilág, sötétség.

Chorus, emelkedett hely énekesek-, zenészek karának, az ének vagy zene személyzetének kara.

Cielo, ég.

Civilisatio, művelődés, polgárosodás, polgárisultság.

Classis, osztály.

Clima, égöv, éghajlat, légmérsék.

Club, *clubb*, zárt kör.

Cocarde, kokárda, jelvény, csokor.

Codex, illetve *coudex*, eredetileg faderék, törzsök, tuskó, melyhez a rabszolgát láncolták, s minthogy a régiek viasszal bevont fatáblára irtak: könyv, kézirat, történeti följegyzés, törvénykönyv, régi hártýára vagy pergamenre irt kézirat.

Colossus, óriási alak, embermagasságot meghaladó szobor.

Comedia, vigjáték, bohóság, bohózat, tréfa, szinlelés.

- Confirmatio*, megerősítés, bérmálás, beavatás.
Congressus, összejövetel, rendi gyűlés, nagyobb tanácskozás főleg állami dolgokban.
Correctura, javítás, korrigálás.
Coulisse, színpal, tolófal.
Crater, tűzokádó hegy nyílása, katlana vagy tölesére.
Criticus, bíráló, ítélő, veszedelmes, válságos.
Cultura, művelés, művelődés, műveltség. szántás-vetés, szertartásos tisztelet.
Cylinder, henger, kerek oszlop, magas tetejű kalap.

D.

- Dagisztán*, törökös elnevezése a Kaukázusnak, a *dag* szó hegyet jelent, *isztán*, az pedig tartományt jelentő perzsa képző.
Delicatesse, gyengédség, finomság, többesben : nyalánkság, csemege.
Demon, *daemon*, rossz szellem.
Dervis, mohamedán szerzetes.
Diana, a dies latin szóból ered, mely napot jelent, Diana tehát a nappali világosság istennője. s mint ilyen, az erdei állatvilág és növényi tenyészet istensége is, mert ezeknek fény és világosság kell.
Diktál, dictare igéből, tollba mond, parancsol.
Diorama, áttetsző kép.
Diploma, okirat, oklevél, nemes levél.
Diván, pamlag, párnázott ülőhely, államtanács Keleten, tanácskozás.
Dom, székesegyház, kuptető.
Djurgården, Thiergarten szóból állatkert.

E.

- Een*, egy.
Éldorado, az arany- és csodák meseországa.

Elegans, diszes, választékos.

Elegantia, disz, csin, választékosság, diszesség, finom érzés.

Elegia, alagya, gyászdal, költemény.

Elevator, felbúzó készülék, emelőgép.

Elf, folyó, innét elfek, vízi- vagy folyami szellemek.

Eminens, kitünő, jeles, kiváló.

Empire, császárság.

Endymion, eliszi király, szép fiu, a ki Seléné holdisten-nővel ötven leányt nemzett.

Entre deux âges, középkor, két kor közötti.

Expositione, kiállítás, tárlat.

Ethnographia, ethnos és grapho görög szavakból, az előbbi népet, utóbbi írok jelentéssel bír, néprajz, képleírás, népismeret, népisme.

Ethnographus, népleíró.

Evangelium, üdvírat, örvendetes hír, a keresztény hit-tan, a Krisztusról való tan.

Expeditio, utazási- vagy hadi vállalat, szétküldés, kiadó-hivatal.

F.

Fantasia, gondolat, ötlet, képzelő erő, képzelem, kép-zelgés, agyrém, ábránd, zenedarab.

Fellah, paraszt, földmivelő Egyiptomban.

Fem, öt.

Fjord, völgy helyett a fensik mély és hosszú hasadéka, melybe a tenger és folyó nyomul.

Flatbröd, a svédek kenyere.

Flirt, a francia fleurir (virágozni, diszleni) szóból szár-mazó angol szó, jelentése: kacérkodás, virágos, burkolt, kétértelmű beszéd.

Folksskolar, népiskola.

Fontaine lumineuse, világító vízmű, színes ugrókut.

Fortuna, ferre szóból, melynek jelentősége: hozni; a szerencse és sors istennője, előre nem látható-, váratlan és kiszámíthatlan dolgok forrása.

- Forum*, tér, köztér, piac, népgyűlés helye a régi Rómában.
- Fram*, előre.
- Flicka*, leány.
- Friherre*, báró.
- Fröken*, kisasszony.
- Frou-frou*, susogás, zörgés, nőknek homlokra eresztett haja.
- Fru*, asszony.
- Funicolare*, rostos kötél, kötélen járó gőzsikló.
- Fyra*, négy.

G.

- Gaard*, Gården, kert.
- Gadus*, tőkehal.
- Gammal*, gamla, öreg, idős.
- Gårda*, örség, őrhad.
- Gatan*, gata, utca.
- Genialis*, lángeszű, teremő, alkotó szellemű.
- German*, német.
- Gig*, kétrudas, kétkerekű, kétszemélyre való egy üléses utazó kocsis.
- Giganticus*, a, um, óriási, nagyon nagy.
- Giralda*, magas mór torony Sevillában, tetején zászlós alak, a zászlót a legkisebb szél is lengeti, fordul, a girarszóból, mely „forogni” jelentőséggel bír, kapta nevét a Giralda.
- Gneist*, palás szerkezetű kristályos kőzet, csillám, földpát és kvarc részekből.
- Goddam*, Istenem.
- Gondola*, velencei csónak, fedeles ladik.
- Gothica*, góthépitészeti.
- Gratiae*, kegyistennők, kegyszüzek, Zeus és Eurynome leányai, rendszeren három (Euphrosyne, Aglaja,

Thalia) istennői az illemes és kellemes magaviseletnek.

Gratiosus, a, um, bájos, kedves, kegyes, barátságos, kellemes, kecses.

Grefve, gróf.

H.

Harpa, hárfa.

Hellas, eredetileg egy város neve Thesszáliában, később a görög államok elnevezése, még később: neve minden földnek, melyen hellenek laknak; a név maga Helléntől, Deukálion fiától ered.

Hermelin, a menyétféle ragadozó emlős állatok családjához tartozó görény, télen fehér a láta, fekete a fark csucsa, becses a bundája.

Herodias, Nagy Herodes unokaleánya, kinek unszolására végezték ki Keresztelő szt. Jánost.

Herostrates, az ephezusi templom felgyújtója 356-ban, Nagy Sándor születése éjjelén, a görögök név telenségre kárhoztatták, de nem sikerült; közügy rovására, hirnévre törekvőknek az elnevezése.

Herr, ur.

Hippicus, a, um, lovas.

Hissen, hissar, hiss, felhúzás, felvonó gép.

Holm, sziget, főleg öbölbeli vagy tengerparti.

Hôtel, fogadó — utasok számára; de ettől eltérőleg jelent nagyobbsterü családi házat is. *Hôtel de ville*, városház.

Humanismus, emberiség, emberszeretet, bizonyos nevelési rendszer.

Humanitas, emberiség, nyájasság, jóság.

Humanité, ugyanaz, a mi humanitas.

Humor, kedv, jókedv, kedvcsapongás, hangulat.

Hus, huset, ház.

Hymen, házasság, a házasság istene, Apollon és egy

muzsa fia, a ki eltűnt a maga lakodalmáról, azóta minden házasság alkalmával keresik. Az attikai monda szerint Hymen, egy argosi szép fiu volt, a ki athéni szüzeket mentett meg rablóktól, kiket azután megölt alvásukkor.

I.

Ideal, eszmény, eszménykép, mintakép, gondolati lény.

Idealizál, eszményít.

Illusio, csalódás, önámítás, érzékszalódás.

Imponál, tekintélyt szerez, tiszteletet gerjeszt, feltűnik.

Instál, erdélyi szólásmód az instare ígéből, kérni, könyörögni, rajta lenni valaminek.

Intelligens, eszes, okos, értelmes, tanult.

Izsaiás vagy *Ezsaiás*, a zsidók nagy prófétája, a ki Izrael és Juda országok legválságosabb korában élt és kitűnő vallás-erkölcsi beszédeket mondott, sokat jövendölt meg.

J.

Jerningshôtél, vasuti szálloda.

Jubileum,⁶ örömmünnep.

Juventus, ifjúság.

K.

Kaleidoskop, optikai készülék, szögtükör, mely sok alakot mutat.

Kalium, ezüstfehér, fénylő-, fém elem.

Kanton, megye Svájcban.

Kariol, egy üléses kétkerekű utazó kocsis.

Klang, hang.

Kilometer, ezer méter, utmérő.

Köping, mezőváros.

Kromsav, a krom fém elemnek vizes oldata.

Kronor, *krona*, egy svéd korona.

Kungsträdgården, királyi kert.

Kunigliga, királyi.

Kyrka, templom.

L.

Lagunák, apró, tengeri tavak és kis szigetek Velence környékén.

Län, kerület, járás.

Lavina, hóomlás, hógörgeleg, jéggörgeleg.

Lawn tennis (laan tennisz) kedvelt régi, újabban fölévenített angol labdajáték, kemény, terjedelmes talajon, posztóval bevont labdával és ütőhálóval.

Legenda, olvasni való, egyházi monda, egy szentnek életrajza és csodatettei, litrege.

Lembo, szegély, szél.

Lexicon, szótár.

Lingvista, nyelvtudós, nyelvész.

Loda, szekrény.

Logica, gondolkozástan.

Lyra, lant, a költészet jelképe.

Lyricus, lantos költő.

M.

Majstång, *majstam*, májusfa.

Marche, haladás, menés, járás, vonulás, induló, hadmozdulat.

Maréchal, tábornagy, főhadvezér, ezredi szállásmester, lovászmester.

Márka, német pénzegység, korona aranyban.

Massage, a test kenése, gyurása.

Mater, anya.

Matuzsálem, Noe nagyatyja, Mózes szerint 969 évig élt.

Mekka, város Arábiában, a mohamedánok legnagyobb bucsujáró helye, Mohamed születési helye.

Melodia, dallam, jóhangzás.

Memento mori, gondolj a halálra.

Mercur, a kereskedők istene, az istenek követe, a nap-hoz legközelebb álló bolygó csillag.

Metropolis, főváros.

Minaret, kerek torony, mecsettorony, imatorony a mohamedán imaházak oldalán, szűk torony, világító torony.

Minister, legfőbb államhivatalnok, a tulajdonképpeni értelme: szolga, segéd.

Ministerium, legfőbb államhivatal, miniszterek összessége, kormány.

Missio, megbízás, küldés, küldetés, hittérítés, hittérítő társaság.

Mosebacke, Mózes dombja.

Muzeum, tudománynak és művészetnek szentelt hely, termékek és műtárgyak gyűjteménye.

Muzsák, musák, a felsőbb szellemi műveltség, a költészet és színészet, művészet és tudomány istennői; előbb három, később kétezer volt a számuk.

N.

National, ale, aux, nemzeti.

Naturalismus, természetesség, a művészetben természet szerű, a természettel megegyező, természeti-vagy észvallás, mely az isteni kinyilatkoztatást nem fogadja el, a bölcsészettanban a materialismus irányát követi.

Nemesis, a boszu és igazság-, az erkölcsi megtorlás istennője, a vétkek és bűnök büntető istennője.

Neptun, folyók-, tavak-, különösen a tenger megszemélyesítője, régi istenség Ó-Itáliában.

Nikkel, nikol, álny, a vascsoporthoz tartozó fémes elem, becses fém.

Nio, kilenc.

Niveau, vízszinmérő, színvonal, vízvonal, víz színe.

Noble, nemes, nemeslelkű, érdemtelen, urias.

Norrbro, éjszaki hid.

Novella, az újdomság ingerével bíró beszély, elbeszélés, törvénytörlék, törvény változtatás.

O.

Och, és.

Odin vagy *Odhin*, régi skandináv isten, hitregetani alak, a szélviharnak volt az istensége, Thor főistennél is jobban tisztelte a nép, felesége volt Frigg, kivel Baldert némezte. Odin, a germán népeknél Votan név alatt fordul elő.

Olimpus, 2985 méter magas havas Görögországban, fenyves és tölgyes az aljában; a régi görög istenek ezen a hegyen tartották székhelyüket.

Omnibus, társaskocsi mindenkinek.

Opál, tejszinű drágakő, szép színjátékkal.

Operette, kisebb dalmű párbeszédekkel, könnyű zenével, vig tartalommal.

Ordo est anima rerum, rend a dolgok lelke.

Orgiák, Bacchus tiszteletére rendezett titkos tivornyák.

Ovatio, tiszteleti tüntetés, tetszés nyilvánítás.

Öre, a svéd korona (pénz egység) század része.

Öst, *östre*, Kelet.

P.

Panorâma, körfestmény, tájkép, tájrajz, tájékok képei, kilátás.

Panttheon, eredetileg a 12 olimpusi isten temploma Rómában, később az összes istenségeknek szentelt templom, most, templomszerű épület, mely az érdemet szerző emberek nyughelye, vagy a hová szobraikat helyezik.

Par renommée, hírneve, híressége után.

Park, angol kert, diszerdő, liget.

Parlament, népképvisélet, népképviseleti épület.

Passiv, szenvedő, nem cselekvő, adós, tartozó.

Patriarchalis, ősrégi, ősi szokás szerinti, törzscsaládi, tiszteletreméltó, egyszerű jámbor életmód.

Patrie, haza.

Pergamen, kisebb állatoknak a szőrtől megtisztított bőre, melyre irtak, hártya, bőrpapír.

Perron, felszállóhely a vasutaknál, tornác.

Personalis, személyi, személyt illető, személybeli.

Phisica, természettan.

Phoebus, Apollon mellékneve, napisten, görögök főistene, Zeus fia, születése után teljes ragyogásában mutatkozott az istennőknek, kiderült, hogy ő a nap maga, mely a tenger vizéből kiemelkedik.

Phosphor, vegytani elem, villó, fényhordozó anyag, szabad állapotban nem fordul elő, esonthanuból állítják elő.

Pilota, cölöp, hajó- vagy révkalauz.

Plántál, plantare szóból, melynek jelentősége: ültetni.

Plastica, képzés, alakítás, szobrászat, képzőművészet.

Plasticus, a, um, kiemelkedő, formai szépségű, alakító, képzőművészeti, szobrászati, domborművészeti.

Polyglott, soknyelvű.

Politica, államtudomány, az államra és intézményeire vonatkozó tanok, okosság, lífika.

Politicus, államférfi, okos, furfangos ember.

Porphir, biborkő, vöröses színű kőzet, sűrű apró szemcsés kőfaj.

Pose, állás, testtartás.

Priamos, Paris apja, Trója királya, ötven fia és ötven leánya volt a hagyomány szerint.

Primus, a, um, első.

Problema, nehezen megfejthető kérdés, megoldandó feladat.

Programm, műsor, tervrajz, előrajz, politikai elvek foglalata.

Proletariatus, szegény néposztály.

Propeller, kis gőzhajó, csavargőzös.

Propheta, látnok, jós.

Protestans, ellentmondó, tiltakozó, evangélikus, nyilvánosan bizonyító, tanuságot tevő.

Protestantismus, a protestansok tana.

Q.

Quartett, négy szólamu zenemű, négyes.

R.

Reclam, hírhó, nyegle hirdetés.

Rector, igazgató, vezető, iskolai előljáró.

Redivivus, a, um, újra föléledt.

Reformator, hitujító, javító, átalakító, módosító, ujító.

Reformatio, hitujítás, hitjavítás, különösen Luther Mártontól kezdve.

Reichssaal, terem, melyben a király az országgyűlést megnyitja.

Reliquiae, szenteknek az ereklye maradványai.

Renaissance, ujraszületés, a régi műizlés új fölébredése, föllendülése, az ókori művészetek ujjaszületése.

Restauratio, megujítás, pótlás, helyreállítás, étkező.

Revolver, forgópisztoly, többcsövű pisztoly.

Rex, király.

Rhythmus, ütemszerű kimért mozgás, hangarányosság, hasonmérték, arány, hangmérték.

Rhythmicus, a, um, gördülékeny, ütemszerű, kimért, hangzatos.

Riddar, lovag.

Riddarhuset, lovagház Stockholmban.

Riksdag, országgyűlés.

Rikssalon ugyanaz mint *Reichssalon*.

Ritterhaus ugyanaz a mi *Riddarhuset*.

Rokoko, a XVIII. századbéli francia, cikornyás, műizlés.

Romantica, középkori regényes, kalandos műizlés.

Romanticus, a, um, regényes.

Rosendal, rózsavölgy.

Rousseau János Jakab, francia író, a XVIII. század szellemi vezetője a társadalmi és irodalmi téren.
Route, út, országút.

S.

Saal, terem, nagy szoba.

Salon, terem, fogadó terem, képkiallítás, előkelő világ.

Salonger, ugyanaz svéd nyelven a mi salon.

Sarcophag, cifrázatos kőkoporsó, koporsó alakú sír-emlék, hamvveder.

Schablon, mükapta.

Secundus, a, um, második.

Sensatio, érzés, benyomás, hatás, feltűnés.

Ser, hat.

Siesta, déli- ebédutáni nyugalom, alvás.

Scala, hanglétra, lépcső, lépcsőfok, fokozatos latorja.

Skansen, muzeum a szabadban, Djurgårdenben az a hely, ahol a néprajzi kiállítás van.

Skomager, *skomakare*, cipész.

Slot, *slottet*, vár, kastély, palota.

Slotpark, kastély kert, palota kert.

Sju, hét (7).

Smörgåsbord, vajás kenyér.

Socialismus, a kereset arányos felosztására, a munkabér és nyugalmi idő szabályozására irányuló törekvés, rendszer, mely a bérrendszeren és magántulajdonjogon fölépült, a javaknak igazságosabb megosztása iránti törekvés.

Socialista, hiva a socialista törekvéseknek.

Sopran, fénhang, magas hang.

Södermalm, déli városrész.

Staden, belváros.

Statistica, államtan, valamely állam viszonyairól szóló tan, számszerinti megállapítás.

Stock, bot, fatörzs.

Stylus, *styl*, irány, irálymód, kifejezőmód.

Sport, a testgyakorlat játékban, lovaglás-, vadászat-, vivás-, uszásban s. a. t.

Sportmann, sportkedvelő.

Strand, part, tengerpart.

Svärd, kard, pallos.

Sverige, Svédország.

T.

Talmi arany, aranyozott sárgaréz, álarany.

Tambour, dob, dobos.

Tambura, érchúros hangszer, melyet tollal vagy halsonttal pengetnek.

Tarantella, olasz zene, néptánc, különösen Nápoly vidékén, $\frac{6}{8}$ -os ütemben sebesen és szenvedélyesen járnak, rendszeren egy férfi egy nővel, ritkábban két nővel, nevét a vitus-táncztól nyerte, melyet tarantismusnak neveznek.

Technica, műtan, műszabály.

Telefon, távolbeszélő, messzeszóló.

Thal, völgy.

Thor, Odin fia, a mennydörgés istene, Skandináv fiatalos istenség, a germánoknál Donár, a szászoknál Thuner, a hatalmas hitregetani alak kalapácsával békeben áldást hozott, háboruban pusztított és a kalapácsa mindig visszaesett a kezébe, a család védője volt, nagyon szerették, a csütörtököt nevéből Thorstag (Donnerstag) neki szentelték.

Tempo, idő, mérték.

Terpsichore, a tánc muzsája, a kilenc muzsa egyike.

Terrasse, lépcsőzetesen emelkedő talaj.

Theoria, elmélet.

Tio, tíz.

Tourist, utazó, kényutazó.

Touristica, turistaság, összesége azon dolgoknak, melyet a rendszeresen üzött utazásokból a honj ismeret gyarapítására fordítunk.

Tout comme chez nous, egészen úgy mint nálunk.

Torg, tér, piac.

Tragoedia, szomorujáték.

Tre, három.

Tropheae, diadal- vagy győzelmi jelek.

Tua, kettő.

Typus, jelleg, jelkép, minta, élökép.

U.

Unio. egység, egyesülés.

Up, lönt.

Utsigt. kilátás.

Utställningen, kiállítás.

V.

Vade mecum, te jöjj velem.

Vakmästare, pincér.

Varia, különfélék.

Vägen, ut.

Vällborne, tekintetes, nemzeles.

Venus, előbb mezei istennő, a tavasz és a sarjadzó, virágzó természet védője, később a rómaiak szerelem istenasszonya; a Naptól kifelé számított második bolygó, mely legközelebb áll a Földhöz, az égbolt legfényesebb csillaga.

Vesta, a házi tűzhely istennője, kit minden házban tiszteltek, főképp egy állami szentélyben, melyben Vesta papnői, szüzei laktak, a kik örök tüzet élesztettek, mely az istennőt jelképezte.

Viaductus, völgy fölötti hid, utvezeték.

Vichy-vatten, szódavíz.

Volapük, általános világnyelv.

W.

Walzer, keringő, keringőtánc.

TARTALOM.

	Oldal.
I. Berlintől Stockholmig	5.
II. Stockholmról	30.
III. A skandináv kiállításon	56.
IV. Mosebacke	68.
V. Királyi kert és kastély	81.
VI. Stockholm kiránduló helyeiről	91.
VII. Nordiska museet (Éjszaki muzeum)	101.
VIII. Isten szabad ege alatt (Djurgården)	110.
IX. Birger Schöldströmnél	134.
X. Upsala	141.
XI. A Göta-esatornán	158.
XII. A svédekről	176.
Idegen szavak tára ehhez a könyvhöz	188.

A KÉPEK JEGYZÉKE.

	Lap.
1. Az erdőben	26.
2. Gig	28.
3. Kikötő. Nemzeti muzeum	32.
4. Bern szalonja	44.
5. Lovagház és a csatorna	54.
6. Károly ut	60.
7. A királyi kert	84.
8. A királyi palota Skeppsholm felől	88.
9. Saltzjöbaden	92.
10. A drottningholmi királyi kastély	96.
11. Dalekarliai leány Rättvik vidékéről (Térdkép)	102.
12. Dalekarliai leány Rättvik vidékéről (Álló alak)	104.
13. Részlet Djurgårdenből	110.
14. Nemzeti tánc	120.
15. Mig a tóban halak laknak	128.
16. A Göta-csatorna	160.
17. Mennek a templomba	178.

E KÖNYVBEN FOGLALT CZIKKEK MEGJELENTEK :

- I. Berlintől Stockholmig. Az „Uj Világ“ (Előkelő Világ) 1903. évi 19. 20. 21. számaiban.
- II. Stockholmról. Az „Uj Világ“ (Előkelő Világ) 1903. évi 4. 5. 6. 7. számaiban.
- III. A skandináv kiállításon. A „Magyar Állam“ 1903. évi 105. számában.
- IV. Mosebacke. A „Képes Családi Lapok“ 1903. évi 8. számában.
- V. Királyi kert és kastély. Az „Ébredés“ 1903. évi 37. számában.
- VI. Stockholm kiránduló helyeiről. A „Független Ujság“ 1903. évi 47. számában.
- VII. Nordiska museet. A „Képes Családi Lapok“ 1903. évi 47. számában.
- VIII. Isten szabad ege alatt. (Djurgården.) A „Magyar Szalon“ 1903. évi XXXIX. kötetének szeptemberi számában.
- IX. Birger Schöldströmnél. A „Vasárnapi Ujság“-ban.

- X. Upsala. A „Tanulók Lapja” 1903. évi
II. félévi 24. számában.
- XI. A Göta-esatornán. A „Magyar Szemle”
1903. évi 25. számában.
- XII. A svédekről. A „Kis Ujság” 1903. évi
220. számában.

VÉRTESI KÁROLY

szerzőtől megjelent és nála Zomborban kapható
művek:

I.

AZ ALPESEK KÖZÖTT. BÉOSTÓL GENFIG.

Utirajzok.

Irta VIRTER (VÉRTESI) KÁROLY.

1878. — 280 lap. — Ára 3 korona.

II.

UTIKÉPEK OLASZORSZÁGBÓL.

Utirajzok.

Irta VIRTER (VÉRTESI) KÁROLY.

Két kötet. — 1881. — 576 lap. — Ára 4 korona.

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR

6452/1938. gyarapodási naplósorszám.

III.

TÖBB ORSZÁGBÓL.

MAGYARORSZÁG. SZERBORSZÁG. STÁJERORSZÁG. KARINTHIA. SALTZKAMMERGUT. SVÁJC. OLASZORSZÁG. KONSTANTINÁPOLY.

Utirajzok hegyvidékekről és fürdőkről. Irta VÉRTESI KÁROLY.
Budapest, Singer és Wolfner kiadása. — 1888. — 272 lap. —
Ára 3 korona.

IV.

KÖDKÉPEK A MULTBÓL.

Rajzok és beszédek. Irta VÉRTESI KÁROLY.
1896. — 266 lap. — Ára 2 korona 50 fillér.

V.

KELETI ÉG ALATT.
EGYIPTOMBAN.

Utirajzok. Irta VÉRTESI KÁROLY.
Hatvan szöveggéppel illusztrált nagy negyedréti kiadás.
Budapest, 1898. Franklin Társulat. — 25 iv. — Ára egész vászon-
kötésben, stilizált, tárgyszerű címtáblával, 6 korona.

VI.

KELETI ÉG ALATT.
PALESZTINÁBAN.

Utirajzok. Irta VÉRTESI KÁROLY.
Negyven szöveggéppel illusztrált nagy negyedréti kiadás.
Budapest, 1900. Franklin Társulat. — 33 iv. — Ára egész vászon-
kötésben, stilizált, tárgyszerű címtáblával, 6 korona.

VII.

KONSTANTINÁPOLY.

Utirajzok.

Irta VÉRTESI KÁROLY.

Hatvanöt szöveggéppel illusztrált kiadás.

Budapest, 1902. Athenaeum. — 308 lap. — Ára egész vászonkötésben, címláblával, 6 korona.

VIII.

**A ZOMBORI FELSŐ KERESKEDELMII
ISKOLA TANULMÁNYUTJA.**BOSZNIA. HERCEGOVINA. MONTENEGRO ÉS A DALMÁT
PARTVIDÉK.

Irta VÉRTESI KÁROLY.

Negyven szöveggéppel illusztrált nagy negyedret kiadás. Budapest
1903. Athenaeum. — 7 és fél iv. — Ára füzve 1 korona 50 fillér.

IX.

HÁROM FŐVÁROS.

BERLIN. KOPENHÁGA. DREZDA.

Utirajzok.

Irta VÉRTESI KÁROLY.

Huszonhat képpel illusztrált kiadás. Budapest, 1903. Ifj. Nágel
Ottó. — 112 lap. — Ára kötve 2 korona.

X.

**AZ ÉJFÉLI NAP ORSZÁGÁBAN.
SVÉDORSZÁG.**

Utirajzok.

Irta VÉRTESI KÁROLY.

Tizenhét színnyomatu képpel illusztrált kiadás. Budapest, 1904.
— 216 lap. Ára egész vászonkötésben 4 korona

XI.

AZ ÉJFÉLI NAP ORSZÁGÁBAN. NORVÉGORSZÁG.

Ulirajzok.

Irta VÉRTESI KÁROLY.

Tizennégy színnyomatu képpel illusztrált kiadás. Budapest, 1904.
— Ára egész vászkötésben 4 korona.

XII.

Sajtó alatt van és 1904. évi március hóban megjelenik :

VÉRTESI KÁROLY

U J A B B B E S Z É D E I.

1897—1903.

SZÓSZÉKRŐL * POHÁRRAL.

Három képpel, hazafias ünnepélyekről. — Budapest, 1904. Ifj.
Nagel Ottó. — Ára 3 korona.

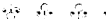

HIRDETÉSEK.

ajánlatok

KÜLÖNLEGESSÉGEK ÁRUHÁZA.

SVÉD PORCELLÁN, SVÉD KRISTALYOK,
 SVÉD ACÉL ÁRUK,
 SVÉDORSZÁGI FÖLDMÍVELÉSI ESZKÖZÖK,
 NEMZETI VISELET, RÉGISÉGEK.

NORDISKA KOMPANIET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Regeringsgatan 5 és 7. Stureplan 8.

STOCKHOLM KERESKEDELMI BANKJA.

ARSENALGATAN 8.

BANK ÜZLET, JELZÁLOG KÖLCSÖN,
 LEVELEZÉSI SZAKOSZTÁLY.

SALTSJÖBADEN.

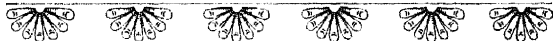
Klimatikus gyógyhely, Svédország leg-
modernebb fürdőhelye. Egész éven át
látogatható.

Naponként 16-szor vonat közlekedik.

STOCKHOLMTÓL (Stadsgården) — SALTSJÖBADENIG
35 perc.

GRAND HOTEL 100 SZOBÁVAL. # # # # #

A saltsjöbadeni vasuti állomástól 3 perenyire.

Stockholm — Öfre Norrland.

BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Fredsgatan 30.

A Gusztáv Adolf tér
közelében.

Svenska Främlingsbyrån.

IDEGENEKET KALAUZOLÓ
 IRODA.

STOCKHOLM, FREDSGATAN 30. SZÁM.
 LEVELEZÉS HUSZ NYELVEN.

Irodalom, statisztika, sport,
 gimnasztika, turisztika,
 lakás, idegenvezetés.

Főnök: O. C. KJELLBERG.

Eliasson Axel

MŰINTÉZETE.

KÉPEK, NYOMTATVÁNYOK.

STOCKHOLM, KUNGSGATAN 14. SZÁM.

LEGMAGASABB KITŰNTETÉSEK :

NIZZA, GENF, PÁRIS * * *

* A keresetlen néphumor igazgyöngye a *

„GÓBÉSÁGOK.”

Kacagtató székely-históriák kötetle, melynek második kiadása egy éven belül hatezer példányban kelt el. Postaköltséggel együtt 1 korona 40 fillérért küldi:

PÉTERFY TAMÁS író Budapest, IX. Köztelek.

A legjobb és legszebb meséskönyv a ***

„SZÉKELY MESÉK.”

Husz kedves mese és ötven szép kép van a könyvben, melyet postaköltséggel együtt 1 koronáért küld:

PÉTERFY TAMÁS író Budapest, IX. Köztelek.

